

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**AMINOVA LOLA ALIMOVNA
ALTINBOYEV NURIDDIN ABDUMANNONOVICH**

TURK TILI

(BOSHLANG‘ICH A1-A2 DARAJA UCHUN)

DARSLIK

Toshkent -2025

Aminova Lola, Altinboyev Nuriddin Turk tili (boshlang'ich A1-A2 daraja uchun). – Toshkent, TDSHU, 2025. – 188 b.

ISBN:

UO'K: 811.512.161

KBK: 81.2 (5Turk)

A-44

Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida tayyorlangan ushbu darslik 1-kurs 60230100 - Filologiya va tillarni o'qitish (Turk tili) ta'lim yo'nalishi bo'yicha tahsil oluvchi talabalar uchun mo'ljallangan-dir. Darslikda turk tilining boshlang'ich mavzularidan ya'ni fonetika qismidan boshlab ma'lumotlar keltirilgan. Turk tilini mukammal o'rganish uchun fonetikaning eng ahamiyatli jihatlari, ya'ni unli va undoshlarning o'ziga xosliklari keltirilgan. Turk tilida gap tuzish ko'nikmasi uchun kerak bo'ladigan barcha nazariy qoidalar ham bosqichma-bosqich, ketma-ketlikda keltirilgan. Bular da ko'plik va so'roq qo'shimchalari, fe'l zamonlari, kelishiklar, bog'lovchilar, sifat dosh va ravish-dosh qo'shimchalari keltirilgan. Bundan tashqari darslikda, suhbat mavzulari, yangi so'zlar, matnlar keltirilgan.

Mas'ul muharrir va so'zboshi muallifi:

Lola Aminova

filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Taqrizchilar:

Dj.K.Shabanov,

filologiya fanlari nomzodi, dotsent (TDShU)

X.K.Imomova,

filologiya fanlari nomzodi, dotsent (TIDU)

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025-yil ... -.....dagisonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

© N.Altinboyev, L.Aminova.

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025

MUNDARIJA

A1 daraja uchun

SO'ZBOSHI	5
1 – mavzu. Alifbo – Alfabe	7
2 – mavzu. Turk tilida unlilar – Türkçede ünlüler. Tanglay va lab –lab uyg'unligi. Tanglay uyg'unligi. Türkçede ses uyumu	14
3 – mavzu. Turk tilida undoshlar. Türkçede ünsüzler	26
4 – mavzu. Kishilik olmoshlari. Egalik qo'shimchalari. Kişi zamirlari. İyelik ekleri	33
5 – mavzu. Ko'plik qo'shimchasi. Çokluk eki. So'roq qo'shimchasi. Soru eki	37
6– mavzu. Yordamchi fe'l. İmek fiili	43
7 – mavzu. Turk tilida hozirgi zamon fe'li. Türkçede şimdiki zaman	50
8 – mavzu. Turk tilida kelishiklar. Türkçede durum ekleri	58
9 – mavzu. Sifat yasovchi qo'shimchalar. Sifat yapim ekleri. Sifat darajalari - Sifatlarda derecelendirme	66
10 – mavzu. Turk tilida yaqin o'tgan zamon. Görülen Geçmiş zaman.	75
11 – mavzu. Turk tilida – dan önce – dan sonra qo'shimchalari. Holat ravışhdoshı -madan (-meden) önce, -diktan sonra	82
12 – mavzu. Turk tilida fe'lning kelasi zamoni. Türkçede gelecek zaman	88

A2 daraja uchun

1-mavzu. Turk tilida uzoq o'tgan zamon.	95
Türkçede duyulan geçmiş zaman	
2 –mavzu. Turk tilida o'zlik olmoshi. Türkçede kendi zamiri	101
3-mavzu: Hozirgi - kelasi zamon. Geniş zaman	109
4– mavzu. Turk tilida buyruq mayli. Türkçede emir kipi	119
5– mavzu. Turk tilida istak mayli. Türkçede İstek kipi	126
6– mavzu. Turk tilida shart mayli. Türkçede İstek-şart kipi	132
-sa (-se)	
7 - mavzu. Turk tilida keraklilik mayli. Türkçede gereklilik kipi	139
8– mavzu. Bog'lovchilar. Bağlaçlar. (devami) ne ne	145
9–mavzu. Gibi, kadar, için ko'makchilari	150
10– mavzu. Göre, üzere ko'makchilari	154
11– mavzu. Bog'lovchi ravishdoshlar: -p (-ip, -ip, -up, -üp)	161
12 – mavzu. Holat ravishdoshi – arak, - erek va -a... -a	165
(-e... -e), (-e... -a)	
Lug'at	169
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	188

SO'ZBOSHI

Til his-tuyg'ularimizni, fikrlarimizni, ishonch-e'tiqodimizni, madaniyatimizni o'zida aks ettirgan ko'zgudir. Til, jamiyat bilan birgalikda to'xtovsiz o'zgaradi, rivojlanadi va o'zini yangilaydi. Darslik va o'quv qo'llanmalar ham bu o'zgarishlarga va yangiliklarga moslashib borishi kerak. Shu sababli, ushbu kitobda tildagi barcha zamonaviy yangiliklar jamlangan holda grammatik va amaliy mavzular yoritib berilgan.

Ushbu darslik 1-kurs filologiya va tillarni o'qitish va boshqa barcha yo'nalishlarda tahsil olayotgan talabalarga A1, A2 darajani olish uchun mo'ljallangandir. Darslikda mavzular o'qib tushunish, yozish malakasini oshirish, nutqni rivojlan-tirish uchun to'g'ri gapira olish va tinglab tushunish ko'nikmalariga ajratilgan holda o'qitish ko'zda tutilgan. Bundan tashqari, tilni nazariy qoidalarsiz o'rganib bolmasligi bois turk tili grammatik qoidalari keltirilgan. Ushbu nazariy qoidalar turk tilshunos olimi Mehmet Hengirmenning "Turk tili grammatikasi" darsligi asosida berilgan. Darslik o'quv yilining ikki semeystri ya'ni 24 haftani qamrab olgan. Darslikda turk tilining boshlang'ich mavzularidan ya'ni turk tili alifbosi, harflarning o'ziga xosligidan, fonetika, morfoligiya bo'limlari bo'yicha ma'lumot-lar keltirilgan. Turk tilini mukammal o'rganish uchun fonetikaning eng ahamiyatli jihatlari, ya'ni unlilar moslashuvi va undoshlarning o'ziga xosliklari keltirilgan. Turk tilida gap tuzish ko'nikmasi uchun kerak bo'ladigan barcha nazariy qoidalar ham bosqichma-bosqich, ketma-ketlikda keltirilgan. Bulardan ko'plik va so'roq qo'shimchalari, fe'l zamonlari, kelishiklar, bog'lovchilar, sifat-dosh va ravishdosh qo'shimchalari keltirilgan.

Grammatik mavzularning nazariy qoidalari to'liq keltirilgan bo'lib, so'zlar va fe'llar tuslanishi misollar yordamida ko'rsatilgan. Har bir mavzudan so'ng mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar berilgan.

Ushbu mashqlarni bajarib, grammatik mavzularni to'la anglab yetishlari ta'minlangan. O'qib tushunishlari uchun matnlar berilib, matn tahlili uchun mashqlar ham berilgan. Bundan tashqari darslikda, suhbat mavzulari, yangi so'zlar ham keltirilgan. Talabalarni gap tuza olishlari va ma'lum bir voqea asosida o'z fikr-mulohazalarini bildirishlari uchun o'quv qurollari, mevalar va sabzavotlar, transport vositalari, hayvon nomlari mavzularda yangi so'zlar keltirilgan. Turk tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishlari uchun "Manavda"(Meva sabzavot sotuvchida), "Markette/Mağazada" (Do'konda) mavzularda dialoglar va matnlar keltirilgan. Har bir bo'lim so'ngida ma'lum bir mavzular berilib, ushbu mavzu yuzasidan kichik insho yozishlari ta'minlangan. Talabalarning dunyoqarashlarini boyitish maqsadida "Türk kahvesi" (Turk qahvasi), "Babalar günün kutlu olsun, babacığım" (Otalar kuni muborak bo'lsin, otajon) mavzusida suhbat matnlari keltirilgan. Matn so'ngida matn bo'yicha savol va topshiriqlar ham berilgan. Bundan tashqari darslik so'ngida mazkur daraja uchun mos turkch-o'zbekcha lug'at ham keltirilgan.

Lola Aminova
filologiya fanlari nomzodi, dotsent

1 - MAVZU : ALIFBO - ALFABE

Bugungi Turk alifbosi 29 harfdan iborat.

Shulardan 21undosh va 8 unli harflardir.

Turk tilidagi yozuvda aks etgan barcha harflarning deyarli hammasi talaffuz qilinadi. Faqat ğ undoshi bilan soʻz boshlanmaydi. Bu undosh soʻz oʻrtasi va oxirida kelib, baʼzi soʻzlarda umuman talaffuz qilinmaydi (*ağaç - a:ach*), baʼzi soʻzlarda esa y tarzda (*değil - deyil*) talaffuz qilinadi. Soʻz oxirida kelganda esa (*dağ, sağ*) qisman oʻzbek tilidagi gʻ shaklida talaffuz qilinadi. Turk tilidagi h undoshi ham oʻzbek tilidagi chuqur til orqa undoshi x tarzida emas, yumshoq talaffuz qilinadi. Hatto baʼzi soʻzlar talaffuzida (*merhaba-meraba, sahi - sai*) tushib qoladi. j undoshi asosan oʻzlashma soʻzlarda (*mesaj, jimnastik*) uchraydi. **k, l, t** va **r** undoshlari oʻzi bilan kelgan unlilardan taʼsirlanadi, yaʼni **e, i, ö, ü** unlilari bilan kelganda yumshoq (*kelebek, limon, ütü*) talaffuz qilinadi, **a, ı, o, u** unlilari bilan kelganda esa qattiq (*akraba, bol, torun*) talaffuz qilinadi.

Harf	Turkcha Soʻz	Maʼnosi (Oʻzbekcha)
Aa	Ahududu	Malina
Bb	Balık	Baliq
Cc	Cevap	Javob
Çç	Çiçek	Gul
Dd	Deniz	Dengiz
Ee	Elma	Olma
Ff	Fırın	Pech
Gg	Göz	Koʻz
Ğğ	Değil	Emas
Hh	Hayat	Hayot
İı	Islak	Hoʻl
İi	İnsan	Inson
Jj	Jale	Shudring
Kk	Kitap	Kitob
Ll	Lamba	Chiroq
Mm	Masa	Stol
Nn	Nehir	Daryo
Oo	Orman	Oʻrmon
Öö	Örnek	Namuna
Pp	Para	Pul
Rr	Rüzgar	Shamol
Ss	Sabah	Ertalab
Şş	Şehir	Shahar

Tt	Tarla	Dala
Uu	Umut	Umid
Üü	Üzüm	Uzum
Vv	Vazo	Vaza
Yy	Yol	Yo'l
Zz	Zaman	Vaqt / Zamon

TANIŞMA

Eren : Merhaba, benim adım Eren. Senin adın ne?

Emre : Merhaba. Benim adım Emre.

Eren : Memnun oldum.

Emre: Ben de memnun oldum.

Dilek : Selam Zeynep. Nasılsın?

Zeynep : Selam. İyiyim, teşekkür ederim. Sen nasılsın?

Dilek : Teşekkürler, ben de iyiyim.

Yulya: Nerelisin?

Medine: Özbekistanlıyım. Sen nerelisin?

Yulya: Ben Rusyalıyım.

Ercan : Ne var ne yok Aynur?

Aynur : İşte, fena değil. Sende ne var ne yok?

Ercan : İyilik sağlık.

Sultan : Ne haber Selim?

Selim : İyilik, senden ne haber Sultan Efendi?

Sultan : Sağ ol, benden de iyilik.

Öğretmen : Merhaba! Senin adın ne?

Aziz : Merhaba! Benim adım Aziz. Sizin adınız ne?

Öğretmen : Benim adım Bahar. Memnun oldum.

Aziz : Ben de memnun oldum Bahar hanım.

Öğretmen : Nasılsın?

Aziz : Teşekkür ederim, iyiyim. Siz nasılsınız?

Öğretmen : Teşekkür ederim, ben de iyiyim. Nerelisin Aziz?

Aziz : Özbekistanlıyım.

Öğretmen : Hoş geldin.

Aziz : Hoş bulduk.

YENİ KELİMELER

Merhaba – salom

Selam – salom

Günaydın – xayrli tong
İyi günler – xayrli kun
İyi akşamlar – xayrli kech
İyi geceler – xayrli tun
Nasılsın –qandaysan
İyiyim – yaxshiman
Nerelisin –qayerliksan
Hoşça kal –yaxshi qol
Güle güle – xayr
Memnun oldum – xursandman
Teşekkür ederim – rahmat
Sağ ol –rahmat

MASHQLAR - ALIŞTIRMALAR

1. Aşağıdaki diyalogu sıralayalım.

Ferhat : Görüşürüz. Güle güle.
Şirin : Merhaba! Benim adım Şirin.
Ferhat : Memnun oldum.
Şirin : Görüşmek üzere. Hoşça kal.
Ferhat : Nasılsın Şirin?
Şirin : Teşekkürler, iyiyim, sen nasılsın?
Ferhat : Merhaba! Benim adım Ferhat,
senin adın ne?1.....
Şirin : Ben de memnun oldum.
Ferhat : Sağ ol, ben de iyiyim.

2. Aşağıdaki ifadeleri eşleştirelim.

Görüşmek üzere.	Özbekistanlıyım.
Merhaba.	Ben de.
Teşekkür ederim.	Güle güle.
Hoşça kal.	Merhaba.
Nasılsın?	Rica ederim.
Nerelisin?	Görüşürüz?
Ne haber?	Aynur.
Hoş geldin.	İyiyim.
Senin adın ne	Hoş bulduk.

3. Aşağıdaki diyalogu tamamlayalım.

Aynur :
Ali : İyi günler.
Aynur : ?
Ali : Benim adım Ali. Senin adın ne ?

Aynur : Ne haber?
Ali : Senden ne haber?
Aynur : Benden de iyilik.
Ali : Ben de memnun oldum.
Aynur : ?
Ali : Türkiyeliyim. Sen nerelisin ?
Aynur :
Ali :
Aynur : Güle güle.

KONUŞMADA ÇOK KULLANDIĞIMIZ KELİMELELER

Yemekte	Afiyet olsun
Yol sormada	Affedersiniz
Oyunda	Bol şanslar
Hapşırıldığı zaman	Çok yaşa
Doğum günü	Doğum günün kutlu olsun, İyi ki doğdun
Derste	İyi dersler
Çalışmada	İyi çalışmalar, Kolay gelsin
Sefere çıkarken	İyi yolculuklar
Bir şeyi rica ederken	Lütfen
Yeni yıl	Mutlu yıllar, Tebrikler
Bir yanlış iş yaparsa	Özür dilerim
-Teşekkür ederim	Rica ederim
- Özür dilerim	Önemli değil
Hastanede	Bir şey değil.
Cenazede	Geçmiş olsun
	- Başınız sağ olsun
	-Dostlar sağ olsun

1. Uyda (ovqat va aksirish holati)

Anne: Yemek hazır, hadi sofraya gelin.

Ali: Harika kokuyor!

Anne: Afiyet olsun!

Ali: Teşekkür ederim!

(O sırada Ayşe hapsirir)

Anne: Çok yaşa!

Ayşe: Sağ ol anne!

2. Universitetda (darsga kirayotganda va o'rganish jarayonida)

Mehmet: Hocam, derse geç kaldım, **affedersiniz.**

Hoca: Sorun değil Mehmet, geç ama olsun.

Zeynep: Arkadaşlar, sınavda başarılar!

Mehmet: Hepimize **bol şanslar!**

Hoca: Herkese **iyi dersler!**

3. Kutubxonada yoki ofisda (ish holati)

Elif: Bu sunumu hazırlamama yardım eder misin?

Can: Tabii ki, **kolay gelsin!**

Elif: Sağ ol, **iyi çalışmalar** sana da.

4. Tug'ilgan kunda

Arkadaşlar: Sürprizzzz!

Selin: Ayy! Çok şaşırdım!

Arkadaşlar: **Doğum günün kutlu olsun! İyi ki doğdun!**

Selin: Hepinize çok teşekkür ederim!

5. Sayohatga chiqayotgan payt

Ahmet: Hadi biz kaçalım artık, uçak saatimiz yaklaştı.

Ayşe: Kendinize dikkat edin!

Mehmet: **İyi yolculuklar!**

Ahmet: Sağ olun, görüşürüz!

6. Biror narsa so'raganda va javoblar

Ali: Kalemimi alabilir miyim? **Lütfen.**

Deniz: Tabii ki.

Ali: **Teşekkür ederim.**

Deniz: Rica ederim, önemli değil.

7. Kasal bo'lib qolganda

Zeynep: Sınava gelemedin, ne oldu?

Burak: Biraz hastaydım.

Zeynep: **Geçmiş olsun!**

Burak: Teşekkürler.

8. Dafn marosimida

Ali: Amcamı kaybettik, çok üzgünüm.

Ahmet: Başınız sağ olsun.

Ali: Dostlar sağ olsun.

9. Yangi yil

Herkes birlikte: Mutlu yıllar!

Ayşe: Hepinize sağlık ve huzur dolu bir yıl dilerim!

Ali: Tebrikler, yeni yılınız kutlu olsun!

Sınıfımız

Benim adım Mahmut. Türk'üm, İstanbulluyum. Bükreş Uluslararası Türk Kolejinde okuyorum. Annem, babam ve ben Bükreş'te yaşıyoruz. Babam Türkiye Cumhuriyeti Bükreş Büyükelçiliğinde çalışıyor. Annem Çalışmıyor. O ev hanımıdır.

Bizim sınıftaki öğrenciler çok ilginç. Hans Almanyalıdır. Futbol oynamayı çok sever. Andrey Rusyalıdır. O çok güzel resim çizer. Michel Fransızdır. O çok güzel piyano çalar. Pablo İtalyan'dır. O çok güzel şarkı söyler.

Ben çok kitap okurum. Müzik dinlerim. Hafta sonu arkadaşlarımla futbol oynarım. Galatasaray futbol takımını tutuyorum.

Gördüğünüz gibi bizim sınıf çok ilginçtir. Bizim sınıfta herkes birbirini çok sever.

Soruları cevaplayalım.

1. Mahmut ve onun ailesi nerede yaşıyor?
2. Mahmut'un sınıf arkadaşları kim?
3. Mahmut'un hobileri nelerdir?
4. Ya siz? Nerede okuyorsunuz? Sınıf arkadaşlarınız seviyor musunuz?

Masa – stol

sandalye – stul

sıra – parta

harita – xarita

yazı tahtası - doska

tahta kalem – marker

bilgisayar – kompyuter

kapı – eshik

pencere – deraza

askı – kiyim ilgich

kitap rafı – kitob javoni

dolap – shkaf
ecza kutusu – dori qutisi
çöp sepeti – axlat savati
çanta – portfel, sumka
takvim - taqvim
kalem – qalam, ruchka
tebeşir - bo‘r.

Yazalım ve anlatalım.

Tanışma. Arkadaşınızla küçük diyalog kurun.

A: _____
B: _____
A: _____
B: _____
A: _____
B: _____
A: _____
B: _____
A: _____
B: _____

2- MAVZU. TURK TILIDA UNLILAR – TÜRKÇEDE ÜNLÜLER

Og'iz bo'shlig'ida va tovush yo'lida hech qanday to'siqqa uchramasdan chiquvchi tovushlarga unlilar deyiladi. Turk tilida 8 ta unli bor.

a, e, ı, i, o, ö, u, ü.

Unlilar, og'zimizning farqli shakllarga kirishi natijasida bazi o'zgarishlarga uchraydi. Shu sababdan unlilarning ham o'z ichida turli xususiyatlar yuzaga keladi.

Hosil bo'lish usuliga ko'ra unlilar: Unlilar til, jag' va lablarning shakllari holatiga ko'ra qalin va yumshoq, lablangan va lablanmagan, keng va tor sifatida uch turga ajraladi.

Til orqa (Qalin) va Til oldi (yumshoq) unlilar

Turk tilidagi 8 ta unlining 4 tasi til orqa (qalin) va 4 tasi til oldi (yumshoq). Qalin va yumshoq unlilar turk tilidagi eng muhim qoidalaridan biri bo'lgan **tanglay uyg'unligi** ya'ni, katta unli uyumu qoidasiga bo'ysinadi. Shu sababdan qalin va yumshoq unlilar tilimizda katta ahamiyatga egadir.

Til orqa (qalin) unlilar: Og'iz bo'shlig'ida tilning orqa qismidan chiqqan unlilarga qalin unlilar deyiladi. Shu sababli bu unlilarga til orqa unlilar ham deyiladi. Turk tilidagi qalin unlilar quyidagilardir:

A, I, O, U.

Til oldi (yumshoq) unlilar: Og'iz bo'shlig'ida tilning oldinga tomon yo'nalgan qismidan chiqqan unlilarga yumshoq unlilar deyiladi. Shu sababli bu unlilarni til oldi unlilari ham deb ataladi. Turk tilidagi yumshoq unlilar quyidagilardir.

E, İ, Ö, Ü .

Lablangan va lablanmagan unlilar

Unlilarning chiqayotgan holatida lablar, tekis, keng, dumaloq shakllarga kiradi. Shu sababli lablarning kirgan shakllariga ko'ra tekis yoki dumaloq unlilar ham deb ataladi.

Lablangan unlilar: Lablarning dumaloq va cho'zilgan holatida yuzaga kelgan unlilarga dumaloq unlilar deb ataladi.

O, Ö, U, Ü

Lablanmagan unlilar: Lablarning tekis va keng holatida yuzaga kelgan unlilarga tekis unlilar deb ataladi.

A, E, I, İ.

Keng va tor unlilar

Unlilar yuzaga kelar ekan chakak ochiladi va torayadi. Shu tarzda og'iz bo'shlig'ida kengayish va torayishlar sodir bo'ladi. Chakakning og'iz bo'shlig'idagi shakliga ko'ra chiquvchi unlilarga keng va tor unlilar deyiladi.

Keng unlilar: Pastki jag'ning cho'zilgan va og'iz bo'shlig'ining keng shaklida yuzaga kelgan uinlilarga keng unlilar deyiladi.

A, E, O, Ö.

Tor unlilar: Pastki jag'ning biroz cho'zilgan va og'iz bo'shlig'ining tor holatida yuzaga kelgan unlilarga tor unlilar deb ataladi.

I, i, u, ü.

Bu holatga ko'ra unlilarning butun xususiyatlarini quyidagicha jamlash mumkin:

A	Kalın, geniş, düz
E	İnce, geniş, düz
I	Kalın, dar, düz
İ	İnce, dar, düz
O	Kalın, geniş, yuvarlak
Ö	İnce, geniş, yuvarlak
U	Kalın, dar, yuvarlak
Ü	İnce, dar, yuvarlak

Bu ne? Bu kim?

Bu – yaqin masofadagi shaxs va predmetlar uchun qo'llaniladi.

Şu – uncha uzoq bo'lmagan shaxs va predmetlar uchun qo'llaniladi.

O – uzoq masofada joylashgan shaxs va predmetlar uchun qo'llaniladi.

Bu ne? – Bu gömlek.

Bu ne? – Bu ağaç.

Şu ne? – Şu kalem.

Şu ne? – Şu kitap.

O ne ? – O çanta.

O ne? – O pul.

O ne? – O sepet.

Bu nedir? – Bu bir masadır.

Bu nedir? – Bu bir arabadır.

Bu nedir? – Bu bir gözlüktür.

Şu nedir? – Şu bir not defteridir.

Şu nedir? – Şu bir oyuncak bebeğdir.

Şu nedir? – Şu bir masal kitaptır.

Bu kim? – Bu Eşref Bey.

Bu kim? – Bu Şenay Hanım.

Bu kim? – Bu Savaş Beyin oğlu Doğanay.

Şu kim? – Şu Cavidan Hanım.

Şu kim? – Şu Doktor Hasan.
Şu kim? – Şu arkadaşım Tezcan.
O kim? – O benim abim Murat.
O kim? – O Sevda Hanım.
O kim? – O Arzu ablanın kızı Nisa.
Bu ne? – Bu kalem.
Bu kim? – Bu bir öğretmen.
Bunlar neler? – Bunlar öğrenci çantaları.
Bunlar kimler? – Bunlar okul öğrencileri.
Burası neresi? – Burası bir enstitü.
Şu ne? – Şu bilgisayar.
Şu kim? – Şu bir müdür.
Şunlar neler? – Şunlar meyveler.
Şunlar kimler? – Şunlar şirket işçileri.
Şurası neresi? – Şurası bir şirket.
O ne? – O tahta.
O kim? – O bir eleman.
Onlar neler? – Onlar ders kitapları.
Onlar kimler? – Onlar üniversite hocaları.
Orası neresi? – Orası bir tiyatro.

MASHQLAR - ALIŞTIRMALAR

1. Cümleleri örnekteki gibi tamamlayınız.

Örnek: *Bu bir kalem.... Bu bir kalemdir.*

1. Bu bir çocuk...
2. Şurası bir salon...
3. Bu bir cam...
4. Bu bir kalem...
5. Şu bir masa...
6. Ahmet Bey muhasebeci...
7. Çiçek Hanım ev hanımı...
8. Burası bir okul...
9. Bunlar çiçekler...
10. Şunlar öğrenciler...

2. Aşağıdaki cümleleri örneklerdeki gibi tamamlayınız.

Örnek : Bu öğrenci mi ?

Evet, bu öğrencidir.

Hayır, bu öğrenci değildir.

1. Bu sınıf ... ?

Evet,.....

Hayır,
2. Burası müze.... ?
Evet,
Hayır,
3. Bunlar yüzük ?
Evet,
Hayır,
4. Şu masa ?
Evet,
Hayır,
5. Bu köpek... ?
Evet,
Hayır,
6. Şurası posta ... ?
Evet,
Hayır,
7. Burası sokak ?
Evet,
Hayır,
8. O gözlük ?
Evet,
Hayır,
9. Şu sözlük ?
Evet,
Hayır,
10. O sandalye ?
Evet,
Hayır,
Hayır,

Uyimiz ashyolari - Ev eşyaları

halı - gilam
karyola – krovat
saat – soat
koltuk - kreslo
ocak – gaz plitasi, o'choq
kanape – divan
televizyon - televizor
dikiş makinesi - tikuv mashinasi
lamba - chiroq
vazo - vaza
minder - to'shak

yorgan – ko‘rpa
yastik – yostiq
masa - stol
sandalye - stul.

Oshxona jihozlari

gaz yoki elektr plitasi,
buzdolabi - xolodilnik,
kazan - doshqozon,
tencere - dehcha, kostryul,
tepsi - patnis,
tava - tova,
tabak - kosa, tovoq, tarelka,
firin - duxovka, tandir,
kevgir - kapgir,
kepçe - cho‘mich
kaşık - qoshiq
çatal - sanchqi
bıçak - pichoq
elek - elak
kase - kosa
bardak - stakan
fincan - piyola, chashka,
çaydanlık - choynak
leğen -- tog‘ara,
kova - chelak.

Bizim evimiz

Biz, Ankara'nın Demetevler semtinde oturuyoruz. Apartmanımız dört katlıdır. Her katta üç daire bulunmaktadır. Biz dördüncü katta oturuyoruz. Her ay üç yüz elli lira kira veriyoruz. Evin pencereleri güneşe bakıyor. Bundan dolayı evimiz günün her saati güneş alıyor. Kışın kaloriferle ısıtıyoruz. Apartmanımızın asansörü var. Bunun için iniş çıkış çok kolay oluyor.

Soruları cevaplayalım:

1. Onlar nerede oturuyorlar?
2. Apartman kaç katlıdır ve her kaç daire var?
3. Onlar, kışın ne ile ısıtıyor?
4. Onların apartmanında iniş çıkış niçin kolay?

Institut - Okul

Merhaba! Benim adım Aziz. Ben Taşkentliyim. Burası benim okulum. Okul Mirabad ilçesinde. Okul 9 katlı. 1. ve 2. katta ofisler var. Ofisler büyük. Ofislerde masalar, koltuklar, bilgisayarlar

dolaplar var. Üniversite rektörü ve rektör yardımcıları 1.katta. Yukarı katlarda sınıflar var. Okulda üç bina var ve her binada çok sayıda sınıf var. Her sınıfta 25 öğrenci var. Sınıflarda; sandalyeler, sıralar, kalemler, kitaplar, sözlükler, defterler, perdeler, lambalar, bilgisayar ve yazı tahtası var. Masalarda kitaplar, kalemler, defterler ve silgiler var. Şimdi

sınıflarda öğrenciler yok, çünkü öğrenciler teneffüste. Şu an okulun bahçesindeler. Okulda çok güzel bir kantin var. Kantin de alt katta. Kantinde; sandalyeler, masalar, televizyon, yiyecekler ve içecekler var. Kantin çok kalabalık. Öğrenciler ve öğretmenler kantinde.

Soruları cevaplayalım.

1. Aziz nereli?
2. Okul nerededir?
3. Ofislerde neler vardır?
4. Kantinde neler vardır?
5. Sizin okulunuz nerede? Okulunuzda neler var?

Hangi dersi seviyorsun?

Mustafa: Merhaba Merve, nasılsın?

Merve: Teşekkür ederim, iyiyim.

Mustafa: Dersler nasıl gidiyor?

Merve: Çok iyi gidiyor.

Mustafa: En çok hangi dersi seviyorsun?

Merve: En çok biyoloji dersini seviyorum.

Mustafa: Niçin?

Merve: Çünkü bu derste organlarımı yakından tanıyorum.

Mustafa: Sence en önemli organımız hangisi?

Merve: Bence bu soru doğru değil. Çünkü her organın ayrı ayrı görevleri var.

Mustafa: Gerçekten öyle. Ne burnumuzu kulağımıza, ne de gözümüzü elimize tercih edebiliriz. Hepsinin yeri ayrı.

Merve: Dün dersimizde kulağımızı tanıdık. Kulağın yapısı ve çalışması karşısında hayretler içinde kaldım.

Mustafa: Biyoloji dersine hiç bu açıdan bakmamıştım. Çok teşekkür ederim.

Soruları cevaplayalım:

1. Merve hangi dersi daha çok seviyor?
2. Mustafa'nın sorusu neden yanlış?
3. Merve dünkü ders hakkında ne düşünüyor?
4. Ya siz? Hangi dersi daha çok seviyorsunuz?

Yangi so'zlar

Okul – maktab

İlkokul – boshlang'ich maktab

Lise – litsey

Enstitü – institut

Üniversite – universitet
Fakülte – fakultet
Tarih – tarix
Hukuk – huquq
Resim – rasm
Matematik–matematika
Müzik –musiqa
Pedagoji –pedagogika
Eczacılık–farmaseftika
Filoloji –filologiya
Fizik –fizika
Psikoloji –psixologiya
Sosyoloji –sotsiologiya
İktisat –iqtisod
Ekonomi –ekonomika
Dış hekimliği –tish doktorligi
Biyoloji –biologiya
Zooloji–zoologiya

Yazalım anlatalım: Benim evim. *O'zingiz yashayotgan uyni ta'riflang va aytib bering!*

TANGLAY VA LAB –LAB UYG'UNLIGI TANGLAY UYG'UNLIGI. TÜRKÇEDE SES UYUMU.

Türk tilidagi bir so'zda qalin (til orqa) unlilardan so'ng qalin (til orqa), yumshoq (til oldi) unlilardan so'ng yumshoq unlilarning kelishiga tanglay uyg'unligi deyiladi. Türk tiliga xos bo'lgan bu xususiyat bo'lganligi uchun tanglay uyg'unligi türk tilining eng muhim fonetik qoidasidir. Bu qoida türk tilidan boshqa faqat türk tili bilan bir oilaga mansub bo'lgan Urol-oltoy tillarida uchraydi.

Tanglay uyg'unligiga ko'ra qalin (til orqa) unlilar:
a,ı,o,u dan keyin faqat qalin unlilar (til orqa) keladi.

Anlam, açık, barış, okşamak, yumurta, yoğurt.

Til oldi (yumshoq) unlilar bo'lgan **e,i,o,u** dan keyin yumshoq unlilar keladi.

Erkek, eğitim, öğretmen, ödev, özgür, yüzmek, işçi, yönetici kabilar.

Tanglay uyg'unligiga ko'ra tovushlarning ketma-ketligini quyidagi jadvalda ko'rsatishimiz mumkin.

A – a, ı	alçak, açık	E – e , i	ekmek, ekin
I – a, ı	ıslak, ılık	İ – e , i	içecek , içki
O – a , u	ocak, okul	Ö – e , ü	özel, öykü
U – a , u	uçak, uyku	Ü – e , ü	üçgen, ütü

Tanglay uyg'unligi qoidasiga bo'ysunmaydigan so'zlar

Chet tillaridan turk tillariga kirib kelgan so'zlarning ba'zilar tanglay uyg'unligi qoidasiga boy'sunadi, ba'zilar esa bo'ysunmaydi. Bu so'zlarning o'zagi turkcha bo'lmagani uchun ushbu qoidaga bo'ysunishlari shart emas. Lekin, haqiqiy turkcha so'z bo'la turib, tanglay uyg'unligi qoidasiga bo'ysunmaydigan so'zlar ham bor. Bu so'zlarning ba'zilar avval boshida qoidaga bo'ysungan bo'lib, keyin esa Istanbul shevasining ta'siriga yoki yana boshqa sabablarga ko'ra qoidaga bo'ysunmay qolgan. Masalan: anne (ana), elma (alma), kardeş (kardaş, karındaş), hangi (hangi), inanmak, şişman, daki va boshqalar.

Juft so'zlarda tanglay uyg'unligi qoidasiga muvofiqlik shart deb hisoblanmaydi.

Çiçek tozu	biçerdöver	gecekondu
Karabiber	başkent	karadeniz
kanımeli	güneybatı	akciğer

Tanglay uyg'unligi qoidasiga bo'ysunmaydigan qo'shimchalar

Turk tilidagi so'zlarga qo'shimcha ichida faqat 6 tasi ushbu qoidaga bo'ysunmaydi.

Bular quyidagilardir:

- yor—** geliyor, gidiyor, gülüyor.
- ken—** açarken, bakarken, yaşarken.
- ki—** akşamki, sabahki, arabanınki.
- leyin—** akşamleyin, sabahleyin.
- (i)mtırak—** yeşilimtırak, ekşimtırak, mavimtırak.

-imtırak qo'shimchasidagi i- unlisi tanglay uyg'unligiga moslashadi. Ba'zi viloyat shevalarida bu qo'shimchalar tanglay uyg'unligiga mos ravishda qo'llaniladi.

Acimtırak, eksimtirek, geceleyin, aksamlayin.

LAB-LAB UYG'UNLIGI

Turk tilida bir so'zda tekis unlilardan keyin tekis unlilarning, dumaloq unlilardan keyin dumaloq, keng unlilardan keyin keng unlilarning kelishiga lab-lab uyg'unligi deyiladi. Lab-lab uyg'unligiga ko'ra unlilarning ketma-ket tizilib kelishi quyidagi jadvalda beriladi.

Lablanmagan unlilardan keyin	Lablangan unlilardan keyin
A - a, ı - anlam , açık	O - a, u - oynamak, okul
E - e, i - elemek, eğitim	Ö - e, ü - öğretmen, öğüt
I - a, ı - ısmarlamak, ısınmak	U - a, u - uyanmak, uyku
İ -e, i - izlemek, izin	Ü - e, ü - üretmek, ütü

Ushbu holatdan kelib chiqib turk tilidagi so'zlarda “ **o, ö**” tovushlari faqat birinchi bo'g'inda keladi deb aytishimiz mumkin. Birinchi bo'g'indan keyingi bo'g'inlarda kelgan “**o, ö**” tovushlari turk tiliga chet tilidan kirib kelgan so'zlarda uchraydi. Masalan: *horoz, radyo, profesör, konsolos, aktör, daktilo, doktor ...*

Lab lab uyg'unligi qoidasiga bo'ysinmaydigan chet tilidan kirib kelgan so'zlarga qo'shimcha qo'shilayotganda so'zlarning oxirgi bo'g'inidagi unliga mos keladigan qo'shimcha tanlanadi. Masalan: doktorluk, radyoculuk, aktörlük ...

Turk tilidagi so'zlarda o, ö, u, ü, tovushlari bilan i, ı tovushlari bir so'zda uchramaydi. Agar ushbu tovushlar bir so'zda uchrasa, bunday so'zlar chet tilidan o'zlashgan so'zlar hisoblanadi. Masalan: *ümit, mühim, sinüs, hürriyet, jüri, enstitü ...* kabi.

HAFTA GÜNLERİ. AYLAR VE MEVSİMLER.

ARALIK 2020						Hafta kunlari
	7	14	21	28	Pazartesi	Dushunba
1	8	15	22	29	Salı	Seshanba
2	9	16	23	30	Çarşamba	Chorshanba
3	10	17	24	31	Perşembe	Payshanba
4	11	18	25		Cuma	Juma
5	12	19	26		Cumartesi	Shanba
6	13	20	27		Pazar	Yakshanba

A Y L A R - O Y L A R	M E V S İ M L E R - M A V S U M L A R
Mart – mart	İlkbahar- bahor
Nisan –aprel	
Mayis –may	

Haziran -iyun	Yaz – yoz
Temmuz -iyul	
Ağustos -avgust	
Eylül -sentabr	Sonbahar – kuz
Ekim -oktabr	
Kasım -noyabr	
Aralık -dekabr	Kış – qish
Ocak -yanvar	
Şubat -fevral	

İlkbaharda

Çiçekler açar.
Böcekler uçar.
Leylekler gelir.
Heryer yeşillenir.

Yazın

Havalar ısınır.
Meyleler olgunlaşır.
İnsanlar denize girer.
Okullar tatil olur.

Sonbaharda

Çok yağmur yağar
Ağaçlar yapraklarını döker.
Yapraklar sararır.
Okullar açılır.

Kışın

Kar yağar.
Çok soğuk olur.
Geceler uzun olur.
Kardan adam yaparız.

AYLAR

Yılın ilk ayı **Ocak**
Kar yağar kucak kucak.
İkinci ay **Şubat**'tır.
Soğuğu pek berbattır.
Mart, kapıdan baktırır,
Kazma kürek yaktırır.
Nisan'da çiçek açar,

Sevinçle kuşlar uçar.
Mayıs'ta kiraz yeriz,
Kuzuları severiz.
Haziran'da yaz başlar.
Dağılır arkadaşlar.
Temmuz ateş püskürür,
Herkes gölgeden yürür.
Ağustos ondan beter,
Durmadan dökeriz ter.
Eylül'e yoktur sözüm,
Getirir incir, üzüm.
Ekim'in yağmuru çok,
Ama pek soğuğu yok.
Kasım'da ayva yeriz,
Paltoları giyeriz.
Aralık yılın sonu,
Soğuktur eni konu.

Yazalım anlatalım: Benim doğum günüm. *Kichik matn tuzing, bu matnda oy, kun, sana va mavsumlarni qo'llang.*

3 – MAVZU. TURK TILIDA UNDOHLAR. TÜRKÇEDE ÜNSÜZLER.

Og'iz bo'shlig'ida va tovush yo'lida ba'zi to'siqlarga uchrab chiqqantovushlarga undoshlar deyiladi. Turk tilida 21 ta undosh mavjud.

b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

Chiqish yerlariga ko'ra undoshlar

O'pkadan kelayotgan havo tovush yo'llaridan o'tayotganda, lab, tish milklari, tomoq, hiqildoq kabi yerlarda shakllanadi. Tovushlarning chiqayotgan bu yerlariga hosil bo'lish o'rnideyiladi. Undoshlar chiqish o'rinlariga ko'ra quyidagi bo'limlarga ajraladi.

Juft - lab undoshlari: **b, m, p**

Tish-lab undoshlari: **f, v**

Tish- milki undoshlari: **d, l, n, r, s, t, z**

Milk - tomoq undoshlari: **ç, c, j, ş**

Old tomoq undoshlari: **g, k, y**

Orqa tomoq undoshlari: **g, ğ k**

Bo'g'iz undoshi: **h**

Jarangli va jarangsiz undoshlar

Ba'zi undoshlarning talaffuz qilinayotgan jarayonda hiqildoqdagi tovush naychalarining titrashi, bazi undoshlarning talaffuzida esa titrash yuz bermasligi kuzatiladi. Shu nuqtai nazardan ham undoshlar ikki turga ajratiladi:

- Jarangsiz undoshlar

- Jarangli undoshlar.

Bu undoshlar, turk tilidagi eng muhim bo'lgan undoshlarning jarangli va jarangsizlashuvi qoidasini yuzaga keltiradi.

Jarangsiz undoshlar

Tovush naychalarini titratmasdan yuzaga kelgan undoshlar jarangsiz undoshlar deyiladi. Bu undoshlar qizil o'ngachdan o'tayotganda tovush naychalari titramaydi. Turk tilida 8 ta jarangsiz undosh bor.

ç, h, f, k, p, s, ş, t

Bu undoshlar yodda tutmoqlik uchun ushbu undoshlarning hammasini jamlovchi "Fıstıkçı şahap" so'zlarini bi'lib olish kerak bo'ladi. Ushbu so'zlardagi undoshlar jarangsiz undoshlardir. Qolgan hamma undoshlar esa jarangli undoshlar hisoblanadi.

Jarangli undoshlar

Tovush naychalarini titrashuvidan yuzaga kelgan undoshlar jarangli undoshlar deyiladi. Turk tilida 13 ta jarangli undosh bor.

b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z.

Undoshlarning hosil bo'lish o'rne va shakllariga ko'ra butun xususiyatlarini quyidagicha jamlashimiz mumkin:

Chiqish shakllariga ko'ra		Hosil bo'lish o'rniga ko'ra						
		juft lab	tish - lab	Milk	milk - tomoq	old tomoq	orqa tomoq	bo'g'iz
Sürekli Ünsüzler	Jarangsiz	P		T	Ç	k(önde)	k(artta)	
	Jarangli	B		D	C	g(önde)	g(artta)	
Sürekli Ünsüzler	Jarangsiz		F	S	Ş			h
	Jarangli	M	V	l,n,r,z	J	y(yarı ünlü)	Ğ	

Undoshlarning moslashuvi

Turk tilidagi so'zlarda jarangsiz undoshlardan keyin jarangsiz, jarangli undoshlardan keyin jarangli undoshlarning kelishiga undoshlarning moslashuvi deyiladi. Turk tilidagi qo'shimchalar odatda ushbu qoidaga bo'ysinadi. Bu qoidaga bo'ysinmaydigan istisno qoshimchalar ham bor. Undoshlarning moslashuvi so'z ichida va so'z oxirida sodir bo'ladi. Turk tilida undosh moslashuvini to'rt turga ajratishimiz mumkin.

- So'z ichidagi undoshlarning moslashuvi;
- So'z oxiridagi undoshlarning moslashuvi;
- So'z yasovchi qo'shimchalarda undoshlarning moslashuvi;
- Kelishik qo'shimchalarida va ot kesim yasovchi qo'shimchalarda undoshlarning moslashuvi

So'z ichidagi undoshlarning moslashuvi

So'z ichida jarangsiz undoshlarning yonida jarangsiz, jarangli undoshlarning yonida esa jarangli undoshlar keladi. O'zlashgan so'zlarning aksariyati bu qoidaga bo'ysinmaydi.

Jarang siz undoshlar: eski, başka, çift, yufka, tepsi, ıssız..... kabi.

Jarangli undoshlar: Tanrı, yıldız, iğne, gündüz, gövde, çiğdem.....kabi.

Turk tiliga xos bo'lmagan so'zlarning ko'pi bu qoidaga bo'ysinmaydi.

Diplomat, direksiyon, kompozitsiyon, ipnotizma kabi

So'z oxiridagi undoshlarning moslashuvi

So'zlarning o'zak va negiziga qo'shilgan so'z yasovchi va so'z o'zgartiruvchi qo'shimchalar odatda undosh moslashuviga uchraydi. So'z

yasovchi qo'shimchalarda sodir bo'lgan undosh moslashuvini quyidagi misollarda ko'rishimiz mumkin.

Jarangli undoshlar : Türk - çe, diş - çi, bas - kı, yurt - taş, çalış - kan.....kabi.

Bu qoidaga ba'zi qo'shimchlar bo'ysinmaydi:

Üç - gen, dört - gen, ağaç - lık, üç - lü, dört - lü, güç - lü..... kabi.

Jarngsiz undoshlar: bil - gi, av - cı, ingliz - ce, gör - gü, demir - ci.....kabi

Bu qoidaga bo'ysinmaydigan so'z yasovchi qo'shimchlar ham mavjud.

Tuz - suz, sevim - siz, Ürgüp - lü, yaş - lı, akşam - leyin.....kabi.

Qo'shma so'zlarda undosh moslashuvi kuzatilmaydi:

Akdeniz, başbakan, yelkovan, Çengelköy.....kabi

So'z o'zgartiruvchi (shakl yasovchi) qo'shimchalarda undosh moslashuvi

Fe'llarning o'zak va negiziga qo'shilgan so'z o'zgartiruvchi (shakl yasovchi) qo'shimchalardaham undoshlarning moslashuvi kuzatiladi.

Aç - mak - aç- tı-m, aç - tır - dım, aç - tır- ıl-dı

Yaz - mak - yaz - dı -k, yaz - dır - dı - k, yaz - dır - ıl - dı

Gör - mek - gör - dü - nüz, gör - üş - tü - ler, gö r - üş - tür - ül - dü - ler

Konuş - mak - konuş -tu - lar, konuş - tur- ul - du-lar, konuş - tu- rul- duk

Bazi shakl yasovchi qo'shimchalariundosh moslashuviga boysinmaydi.

Aç - mış, konuş - muş, konuş - maz, iç - mez..... kabi.

Jarangli undoshlar (b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z)

Yumshoq undosh bilan tugaydigan so'zlarga qo'shiladigan qo'shimchalarning boshidagi undoshlar yumshoq undoshga o'zgaradi. Lekin Turk tilidagi so'zlarning oxirida b, c, d, g, j undoshlari bilan so'z tugamaydi.

Turk tilida so'z oxirida keladigan yumshoq undoshlar quyidagilardir:

Jarngli undoshlar qo'shimcha	Kelishik qo'shimchalari	Ot kesim yasovchi
Ğ - dağ	dağda, dağdan	Bu dağdır.
L - okul	okulda, okuldan	Bu okuldur.
M - kilim	kilimde, kilimden	Bu kilimdir.
N - odun	odunda, odundan	Bu odundur.

R – yazar	yazarda, yazardan	Bu yazardır.
V – ev	evde, evden	Bu evdir.
Y – saray	sarayda, saraydan	Bu saraydır.
Z – yıldız	yıldızda, yıldızdan	Bu yıldızdır.

Turkcha soʻzlarning oxirida “g” undoshi kelmaydi. Faqat chet tilidan kirib kelgan soʻzlarning oxirida kelishi mumkin. Oxirgi harfi g undoshi bilan tugaydigan soʻzlarda “g- ğ” ga oʻzgaradi. Masalan: Turkolog - turkologu, sosyolog - sosyologu..... kabi.

Bir boʻgʻinli oʻzlashgan soʻzlarda “g - ğ” ga oʻzgarmaydi:

Org- orgu, lig – ligi, gong- gongu

“G” harfidan oldin “n” undoshi kelsa “g - ğ” ga oʻzgarmaydi:

Miting – mitingi, ring- ringi, damping – dampingi.

Plaj, röportaj, kürtaj kabi soʻzlarning oxirida “j” harfi keladi. Lekin bu soʻzlar turk tiliga boshqa tillardan kirib kelgan soʻzlardir.

Undosh uygʻunligi qoidasiga baʼzi qoʻshimchalar boʻysinmaydi.

Anlamsiz, tuzsuz, yaşantı, kurultay kabi.

Soʻzlarning oxirida unli kelsa, bu soʻzlarga qoʻshiladigan qoʻshimchalar ham jarangli undoshlar bilan boshlanadi:

Araba : arabada, arabadan, arabamız, arabacı.... kabi.

Jarangsiz undoshlarning jaranglilashishi

Turk tilidagi soʻzlarning oxirida keluvchi **p, ç, t, k** undoshlari ikki unli orasida yumshab **b, c, d, ğ**ga oʻzgaradi:

P – b kitap – kitabi, kitaba, kitabın

Ç – c ağaç - ağacı, ağaca, ağacın

T – d yurt - yurdu, yurda, yurdun

K – ğ çocuk - çocuğu, çocuğa, çocuğun

Atoqli otlarda soʻz oxirida keladigan qattiq undoshlar ikki unli orasida kelganda ham yozuvda oʻzgarmaydi.

P – Serap – Serap’ı, Serap’a, Serap’ın

Ç – Aytaç – Aytaç’ı, Aytaç’a, Aytaç’ın

T – Turgut – Turgut’u, Turgut’a, Turgut’un

K – Burçak – Burçak’ı, Burçak’a, Burçak’ın

Bir boʻgʻinli soʻzlarning oxirida keladigan qattiq undoshlar, ikki unli orasida kelganda ham yumshamaydi.

P - top: topu, küp: küpü, çöp: çöpü, çap: çapı

Ç - kaç: kaçı, saç: saçı, suç: suçu, uç: uçu, koç: koçu

T – et: eti, süt: sütü, it: iti, bit: biti, at: atı

K – kök: kökü, tek: teki, tok: toku, ak: akı

Ikki boʻgʻinli baʼzi soʻzlarda qattiq undoshlar ikki unli orasida ham yumshamaydi.

Anıt – anıtı

Aygıt – aygıtı

Boyut – boyutu

Kanıt – kanıtı

Kesit – kesiti

konut - konutu

yapıt - yapıtı

yakıt - yakıtı

taşıt - taşıtı

ölçüt – ölçütü

Chet tilidan o‘zlashgan ba’zi so‘zlarning oxiridagi qattiq undoshlar ikki unli orasida yumshamaydi.

P – kamp: kampı , teleskop: teleskopu

Ç – maç: maçı, briç: briçi

T – adalet: adaleti, edebiyat: edebiyatı

K - aşk: aşkı, ırk: ırkı, mark: markı

So‘z oxirida “n” undoshidan keyin kelgan **ç, k** undoshlari bir unli bilan yuzma –yuz kelganda yumshab **c, g** undoshlariga o‘zgaradi:

Ç – genç: genci, basınç: basıncı, sevinç: sevinci, bilinç: bilinci

K - denk: dengi, renk: rengi, cenk: cengi, ahenk: ahengi.

«Qarindoshlik atamaları» - Akrabalarımız.

Baba, ata - ota,

Anne, ana - ona,

Dede - buva,

Büyük anne, baba anne, ana anne,
nine- buvi,

Oğul - o‘g‘il,

Kız - qiz,

Çocuk - bola,

Evlat - farzand,

Ağabey - aka,

Kardeş, erkek kardeş - uka,

Abla - opa,

Bacı, kız kardeş - singil,

Amca - amaki,

Dayı - tog‘a,

Teyze - xola,

Hala - amma,

Damat - kuyov,

Yenge -kelinoyi, yanga,

Enişte - pochcha,

Koca - er,

Karı - xotin,

Yeğen - jiyan,

Gelin - kelin,

Bacanak - boja,

Elti - ovsin,

Görümce -qayin singil.

“Ailem” matni.

Benim ailem dört kişiden oluşuyor. Annem, babam kardeşim Ayla ve ben. Adım Can, annemin adı; Cevriye, babamın adı; Hasan. Biz evde iş bölümü yaparız.Böylece işleri kısılamada ve yorulmadan yaparız. Nasıl mı?Anlatayım: Annem işten gelince mutfığa girer. Bize yemek hazırlar. Tabi ki babam da anneme yardım eder. Ben sofranın kurulmasına yardım ederim. Odamı toplarım. Annemin istediklerini getiririm. Ödevlerimi bitirince oyun oynarım. Köpeğim Karabaş'ı gezdiririm. Oyundan dönünce kardeşime bakarım. Birlikte oyun oynarız. Yemekten sonra hep birlikte sofrayı toplarız. Annem temizlik yaparken ona yardım ederim. Babam,evdeki tamir işlerini yapar. Sobayı temizlemek,yakmakbabamın görevidir. Evdeki ağır işleri de babam yapar. Ben de ona yardımcı olurum. Evin geçimini annem ile babam birlikte sağlar. Ödevlerimi yapamadığımda ikisi de bana yardımcı olur. Hastalandığımızda bizebirlikte bakarlar. Akşamları birlikte sohbet ederiz. Babam bize keman çalar. Aile sorunlarımızaçözüm ararız. Kitap okuma saatinde hep birlikte kitaplarımızı okuruz.Büyükbabam bizden ayrı oturuyor. Tatillerde onu ziyarettegideriz. Yaz tatilimizi deniz kenarında geçiririz. Ailemizde herkes birbirine saygı ve sevgi gösterir. Önemli kararları annem ve babam birlikte alırlar. Bizimle ilgili kararları alırken bizim fikrimizi de sorarlar.

Yazalım anlatalım: Benim ailem. *Yuqoridagi matndagi singari siz ham o'z oilangiz haqida yozing va aytib bering!*

Oila a'zolariga oid topishmoqlar

Sıcak evin direği

Tıp tıp eder yüreği

(BABA)

Dokuz ay zindanda yatar

Altı ayda zil çalar oynar

(BEBEK)

Özü tatlı,

Sözü tatlı,

Candan daha değerli

(ANNE)

Akrabalık ile ilgili atasözleri

Ekmeği evinden al, arkadaş köyünden.

Er ekmeği - meydan ekmeği. / Baba ekmeği - zindan ekmeği.

Ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma.

Faydasız kardeşten yeğen, çakmaksız tüfekten söven (yeğdir).
Geçinmeyene dokuz koca, okunmayana dokuz hoca az gelir.
Gelin altın taht getirmiş - çıkmış kendisi oturmuş.
Gelin girmedik ev olur, ölüm girmedik ev olmaz.
Gurbete kız verme yiter gider, denize taş atma batar gider.
Her şeyin yenisi dostun eskisi.
İki karılı bittten, iki analı sütten ölür.
İyi koca karıyı gül, yaprak; kötü koca kül, toprak yapar.

«Pochtada» - Postahanede

Mustafa : Alo, 15 45 34 mü? İsa Bey'le görüşmek istiyorum. Ben Mustafa Pala.

İsa Bey : Buyurun, ben İsa.

Mustafa : Sevgili arkadaşım, selam ve iyi dileklerimi sunarım. Hatırınızı sormak için sizi aradım.

İsa Bey : Teşekkür ederim. Bizler çok iyiyiz. Buraya ne zaman geleceksin?

Mustafa : Elimdeki işler, bitirip geleceğim. Bu işleri yapmadan gelmem doğru olmaz. Sizin çocuk, yanımıza gelip gidiyor. "Sınıfımı pekiyi ile geçmeden köye gitmeyeceğim" diyor.

İsa Bey : Alakanıza minnettarım. Muhtemelen ne vakit gelirsiniz?

Mustafa : Temmuz ayının ilk haftası, Perşembe veya Cuma günü geleceğiz.

İsa Bey : Sizi istasyonda karşılayacağız.

Mustafa : İyi günler. Görüşmek dileğiyle, hoşçakalın.

İsa Bey : İyi günler. Görüşmek üzere.

4 – MAVZU. KISHILIK OLMOSHLARI. EGALIK QO'SHIMCHALARI. KIŞİ ZAMİRLERİ. İYELİK EKLERİ

Turk tilida kishilik olmoshlari birlikda **ben, sen, o**; ko'plikda **biz, siz, onlar** so'zlari bilan ifodalanadi.

Birlik

Ben

Sen

O

Ko'plik

Biz

Siz

Onlar

EGALIK QO'SHIMCHASI (OLMOSHI)

-im, -in, -ı, -imiz, -iniz, -leri

Turk tilida egalik qo'shimchalari biror bir shaxs yoki narsani kimga yoki nimaga tegishlilikini bildiradi. Egalik qo'shimchalari kishilik tushunchasini anglatib, singarmonizm qoidalariga rioya qiladi.

Ba'zi tilshunos olimlar egalik qo'shimchasini egalik olmoshi deb hisoblashadi. Ularning fikrlariga ko'ra, kishilik olmoshlari bilan tuzilgan birikmalarda, ularga qo'shilgan egalik qo'shimchasi egalik olmoshi bo'ladi.

Ben + im	çanta + m	kalem + im	üzüm + üm
Sen + in	çanta + n	kalem + in	üzüm + ün
O + nun	çanta + sı	kalem + i	üzüm+ leri
Biz + im	çanta + mız	kalem + imiz	üzüm + ümüz
Siz + in	çanta + nız	kalem + iniz	üzüm + ünüz
Onlar + ın	çanta + ları	kalem + leri	üzüm + leri

Egalik qo'shimchalari va singarmonizm

Benim	Evim	Odam	okulum	Köyüm
Senin	Evin	Odan	okulun	Köyün
Onun	Evi	Odası	okulu	Köyü
Bizim	Evimiz	Odamız	Okulumuz	Köyümüz
Sizin	Eviniz	Odanız	Okulunuz	Köyünüz
Onların	Evleri	Odaları	Okulları	Köyleri

Unli bilan tugagan so'zlardan keyin kelgan egalik qo'shimchalarining old unlisi tushadi:

oda + im = odam

oda + in = odan

sevgi + im = sevgim

sevgi + in = sevgin

Uchinchi shaxs yakka holda ikki unli yonma-yon kelgan holatda orttirma undoshlardan s undoshi oraga kiradi:

oda + i = odasi

sevgi + i = sevgisi

çanta + i = çantası

bilgi + i = bilgisi

«Kasb-hunar nomlari» - Meslekler.

Doktor – shifokor Öğretmen – o‘qituvchi Şoför – haydovchi

Ressam–rassom

İnşaatçı–quruvchi

Mimar–memor

Pilot – uchuvchi

Polis – politsiya

Aşçı – oshpaz

Mühendis – muhandis

Muhasebeci – hisobch

İtfayeci – o‘t o‘chiruvchi

Bankacı – banker

Avukat – advokat

Savcı – prokuror

Yargıç – sudya

Trafik polisi – DAN xodimi Hemşire - hamshira

«Çalışmayla ilgili kelimeler» - İş yeri.

Pilot

Ben pilotum. Bu iş çok zevkli. Hiç sıkılmıyorum. Her hafta farklı ülkelere gidiyorum. Yeni insanlarla tanışıyorum. Farklı diller öğreniyorum.

Postacı

Ben postacıyım. Ankara'da oturuyorum. Sabahları çok erken kalkıyorum. Mektup dağıtıyorum. Bu zor iş. Çok yoruluyorum ama işimi çok seviyorum.

Garson

Ben bir restoranda garsonum. Her gün müşterilere servis yapıyorum. Bazı günler çok bahşiş alıyorum. Haftasonu çalışmıyorum.

«İş ve iş bilan ta'minlash muassasalari»

İş ve işçi bulma kurumunda

Aynur: Merhaba Secilciğim, nasılsın?

Seçil: Sorma hiç iyi değilim. Sanırım işten ayrılacağım.

Aynur: Hayırdır, ne oldu?

Seçil: Ne olacak patronumun davranışlarından çok şikayetçiyim. Bana yeni bir işçi gibi davranmasından bıktım.

Aynur: Ne yapıyor?

Seçil: Ben üç senedir orada çalışıyorum ama her işimi kontrol ediyor. Bu da beni çok rahatsız ediyor.

Aynur: Ama biliyorsun kontrolcü patronlar her iş yerinde var. Ama sen işini çok seviyordun.

Seçil: Evet seviyordum ama artık gereksiz işler yapmaktan sıkıldım. Ben orada grafiker olarak çalışıyorum. Ama beni sekreteri gibi görüyor. Bana bazen ona çay getirmemi, fotokopi çekmemi veya bankaya gidip faturaları yatırmamı söylüyor. Geçen gün de işleri bitirmemiz için bütün hafta gece on bire kadar mesaiye kalmamızı söyledi.

Aynur: Tabi mesai için ekstra ücret alıyorsunuz, değil mi?

Seçil: Maalesef, hayır. Zaten bundan sonra işten ayrılmaya karar verdim. Biliyorsun, evde çocuğum var. Bakıcıya o saate kadar kalmasını rica ettim. O da istemedi.

Aynur: Peki bunu patronuna söyledin mi?

Seçil: Henüz söylemedim ama yarın konuşmaya karar verdim. Bu şartlarda çalışamam.

Aynur: Umarım anlarsınız de işten ayrılmazsın bu zamanda iş bulmak zor.

Soruları metne göre cevaplayın.

Seçil iyi mi?

Seçil neden işten ayrılmak istiyor?

Seçil kaç senedir orada çalışıyor?

Seçil hangi mesleği yapıyor?

Patronu, Seçil'den hangi basit işleri istiyor? (İki örnek yazın.)

Seçil mesai için ekstra ücret alıyor mu?

Seçil'in kimi var? (Ailesi ile ilgili.)

Seçil ne zaman patronuyla konuşacak?

5 – MAVZU. KO'PLIK QO'SHIMCHASI. ÇOKLUK EKİ.

Bir qancha tilda so'zlar ko'plik shakli yasalganda so'z o'zagi o'zgarishlarga uchraydi. Masalan, flektiv til hisoblangan nemischada uy ma'nosida kelgan **das haus** so'zining ko'pligi **die hause** shaklidir. Nemis tili kabi flektiv tillarda, odatda, so'zlarning ko'pligi yasalashida so'z o'zagida o'zgarishlar kuzatiladi. Bu holatda nemischa va boshqa flektiv tillarni o'rgangan odam minglab so'zning birlik va ko'plik shakllarini yod olishi lozim. Holbuki, turk tilida so'zlarning ko'plik shaklini yasash uchun so'z oxiriga **-lar (-ler)** qo'shimchasini qo'shish kifoya:

*masa ---- masalar, kapı ---- kapılar, elma ---- elmalar, ev ---- evler
defter ---- defterler, kilim ----kilimler*

-Atoqli otlardan va qardosh otlarlaridan so'ng ishlatilib oila va jamlovchi otlar yasaydi:

Ayşeler dün İzmir'e gittiler.

Mehmetler yarın tatile çıkıyorlar.

Amcamlar dün bize geldiler.

-Atoqli otlarda o'xshahslik va hurmat ma'nosini anglatadi:

Fatihler. Kanuniler bu ülkeyi dünya çapında büyük bir imparatorluk haline getirdiler.

Bizler Orhan Velileri. Sait Faikleri okuyarak büyüydük.

Fasulye, nohut ve mercimek baklagiller grubuna girer.

Fe'llardan keyin kelgan ko'plik qo'shimchasi: -lar (-ler)

Ko'plik qo'shimchasi -lar (-ler) fe'llardan so'ng kelganda kishilik va ko'plik ma'nolarini beradi. Ko'plik qo'shimchasi -lar (-ler) sodda va murakkab zamonning barcha fe'l tuslanishida qo'llaniladi:

geliyorlar, gelmişler, geldiler, gelecekler, gelmişlerdi, gelselerdi, geleceklerdi... kabi.

Çocuklar bugün tiyatroya gidecekler.

Öğrenciler derse başlamışlar.

Kırtasiye eşyaları – O'quv qurollari.

adres defteri = not defteri - bloknot
dosya - qog'ozlar qo'yiladigan papka
kalem traş - qalam ochgich
zarf- konvert
kurşun kalem - qora qalam
tükenmez kalem - sharikli ruchka
dolma kalem - avtoruchka

defter – daftar
kitap – kitob
pul - marka
zimba – stepler
harite – harita
makas - qaychi
hesap makinesi - kalkulyator
pano - stiker
kalemlik - qalamdon
tutkal, yapıştırıcı – kley
cetvel – lineyka
boya kalemi - rangli qalam
kağıt - qog'oz
ambalaj kagidi - o'raydigan qog'oz
kart postal - otkritka
raptiye = ataç - skrepka
mürekkep – siyoh
dosya - fayl
daksil - shtrix
silgi - o 'chirg'ich

Benim bir günüm.

Matinni o'qish. Yangi so'zlarni yod olish va gapirib berish.

Benim adım Ömer, Ömer Öztürk. Ben 28 yaşındayım ve devlet memuruyum. Her yaptığım iş aşağı yukarı aynıdır. Benim bir günüm diğer günlerime çok benzer.

Ben her gün saat altıda kalkarım. Elimi ve yüzümü yıkarım. Dişlerimi güzelce fırçalarım. Saat altı buçukta kahvaltımı yaparım ve günkü işlerimi planlarım.

Elbiselerimi giyer, çantamı alır, diğer hazırlıklarımı yaparım. Saat 7.30'da evden çıkarım. İş yerime dolmuş, minibüs veya otobüsle giderim. Bu vasıtalarından hangisi müsaitse ona binerim. Evim ile işyerim arası 45 dakikalık yoldur.

Saat 8.30'da işbaşı yaparım.

- Hayırlı sabahlar arkadaşlar.

- Hayırlı sabahlar Ömer Bey.

İşler başlar. Önce masadaki hazır evrakları imzalarım.

- Osman Bey, dününden beri nasılsınız?

- Teşekkür ederim Ömer Bey, sizi müdürümüz çağırıyor.

Müdürün odasına girerim. Bir kucak dolusu dosya ile geri dönerim. Dosyaları masanın üzerine bırakırım. Sandalyemi çekerim ve otururum.

Arkadaşlarım Ömer Bey diye seslendiğinde, masanın kenarında duran çay bardağını farkedirim. Ama çay soğumuş olur...

SO'ROQ QO'SHIMCHASI. SORU EKİ.

-mı (-mi, -mu, -mü)

Fe'llar va ot turkumiga oid so'zlardan keyin kelib, so'roq ma'nosini bildirgani sabab **mı** qo'shimchasiga so'roq qo'shimchasi deyiladi. So'roq qo'shimchasi **mı** bir so'z sifatida alohida yoziladi, ya'ni boshqa qo'shimchalar kabi so'zga qo'shib yozilmaydi. Ayri yozilgani bilan unli singarmonizm qoidasiga rioya qiladi.

Bu kitap **mı**? Şu dosya **mı**? Bu gözlük **mü**?
Bu pencere **mi** ? Bu kilim **mi**? Bu çocuk **mu**?

Ot so'z turkumidagi so'zlardan so'ng:

Bu küçük çocuk sizin kızınız **mı**?
Dün izlediğin film güzel **mi**?
Şu büyük bina sizin okul mu?
Yolculuk için araba **mı** daha iyi, yoksa otobüs **mü**?
Yarıştta sizin çocuk **mu** birinci olmuş?
Siz **mi** bana gelirsiniz, ben **mi** size geleyim?
Hafta sonu İstanbul'da **miydınız**?
Ahmet Bey iki yıldan beri İzmir'de **miymiş**?

Fe'llardan so'ng:

So'roq qo'shimchasi **mı** sodda va murakkab zamondagi barcha fe'llardan so'ng keladi.
Ayşe yarın bize gelir **mi**?
Siz bugün okula geliyor **musunuz**?
İki gün için kitabınızı bana ödünç verir **misiniz**?
Lütfen buraya bakar **mısınız**?
Siz dün akşam tiyatroya gitmiş **miydiniz**?
Kemal Bey bu evi görmüş **müydü**?
Bana hiçbir şey vermeyecek **misiniz**?
Sizce ben bu konuyu iyi anlamış **mıyım**?

So'roq qo'shimchasi tashigan boshqa ma'nolar:

So'roq qo'shimchasi **mı** so'roq ma'nosidan boshqa ma'nolarni ham anglatadi. Bu ma'no doiralari quyidagilardir:

- Paytni ifodalaydi:

So'roq qo'shimchasi ba'zan zamon va shart-ergash maylini ifodalaydi:
Yaz geldi mi tatile çıkacağım.----- Yaz geldiği zaman tatile çıkacağım.

Bu gap shart-ergash gap ma'nosini ham olgan:

Yaz geldi mi. tatile çıkacağım. -----Yaz gelirse tatile çıkacağım.

Kış başladı mı paltolarımızı giyeriz.

Yedi yaşına geldin mi okula gideceksin.

Ben söz verdim mi tutanm.

Paramız oldu mu kendimize bir ev alacağız.

- Savol bilan birga hayratni ifodalaydi:

Sen de mi Brutüs!

Hirsizların başı gerçeklen komiser miymiş!

Banka soygununa Murat da mı katılmış!

Bu resimleri o küçük çocuk mu yaptı!

- Orttirma(kuchaytirish) ma'nosini anglatadi:

Nişanlım güzel mi güzel, zengin mi zengin!

O adam korkak mı korkak, yalancı mı yalancı.

Öyle bir yiğit ki. boylu mu boylu, soylu mu soylu.

Bu adam dediğini yapar mı yapar.

So'roq so'zlari

Türk tilida so'roq so'zlari quyidagilardir:

Kim? Ne? Nasıl? Niçin? Neden? Ne zaman? Hangi? Kaç? Ne kadar?

Nerede? Nereye? Nereden?

Kim geldi? ---- Öğretmen geldi.

Ne aldın? ----- Elma aldım.

Bu kitap nasıl? ----- Çok ilginç.

Niçin Türkçe öğreniyorsun? ----- Çünkü Türkçeyi çok seviyorum.

Dün neden gelmedin? ----- Hastaydım, bu yüzden gelmedim.

Ne zaman okula başladın? ----- Eylül ayında okula başladım.

Hangi enstitüyü seçtin? ----- Doğu dilleri enstitüsünü seçtim.

Sınıfta kaç öğrenci var? ----- Sınıfta on öğrenci var.

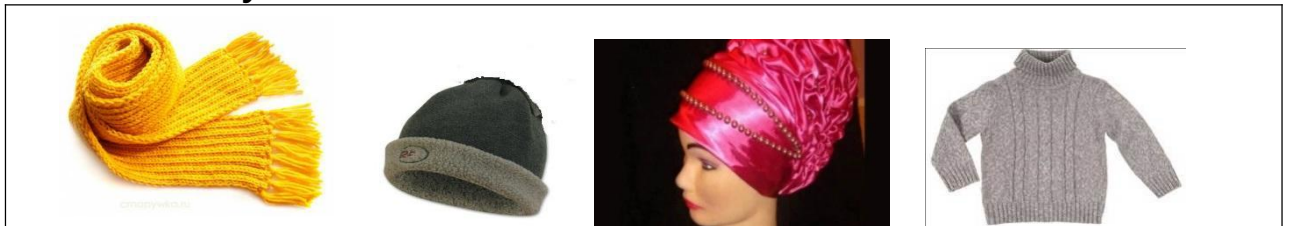
Ne kadar bekledin? ----- Akşama kadar bekledim.

Nerede oturuyorsunuz? ----- Taşkent' te oturuyoruz.

Nereye gidiyorsun? ----- Çarşıya gidiyorum.

Nereden aldın? ----- Dükkandan aldım

Liboslar - Kıyafetlerimiz

atki, kaşkol – sharf; şapka -shapka;
sviter ;

baş örtüsü - ro'mol;

kazak –

yelek – nimcha;
paypoq ;

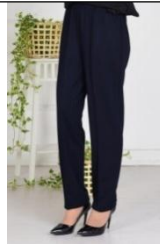
hırka – hirqa ;

elbise - ayollar ko'ylagi ;

çorap –

gömlek – erkekler ko'ylagi kravat – galustuk ; ceket – pidjak ; takım
elbise – kostyum shim ;

etek – yubka pantolon – shim kot pantolon – jinsi shim tulum –
kombinzon kemer – kamar ;

tişört – futbolka ; eşofman – sport kiyimi pijama – tungi kiyim palto –
palto; manto – ayollar paltosi;

eldiven – qo'lqop spor ayakkabısı – krasovka; çizme – etik; terlik – shippak;

perdüstü – plash; kürk – shuba;; iskarpin – ayollar tuflisi; bot – botinka; ayakkabı – tuflı; iç çamaşır – ich kiyim; külotlü çorap – kalgodki; cep – cho'ntak; düğme – tugma; fermuar – zamok; paça – pocha; kol – yeng; tersi – teskari tarafi, tualet elbise - oqshom kiyim, bornoz – hammom xalati;

Mağazada

Kız: Günaydın anneciğim bugün alış veriş yapmak için mağazaya gidiyor muyuz?

Anne:Günaydın kızım, tabii gidiyoruz. Önce kahvaltımızı yapalım sonra gidelim.

Kız: Kahvaltı hazır anne gelir misin?

Anne: Geliyorum ...

Kahvaltı yaptıktan soiira anne kız magazaya geldiler.

Satıcı: Hoş geldiniz, efendim buyurun.

Anne: Hoş bulduk, önce vitrinlere bakmak istiyoruz.

Satıcı: Başüstüne, buyurun!

Kız: Anne ilk önce şapkalara bakalım, sonra bluz ile eteği seçeriz.

Anne: Olur, kızım.

Kız: Anne şu siyah şapkaya ne dersin? Mantoma da uyuyor.

Anne: Çok güzel, sana yakıştı, bunu alalım.

Kız: Şu eteğe ne dersin?

Anne: Etek güzel, ama biraz acayıklık var.

Satıcı: Efendim, bu eteğin fermuarı önde olacak, eteği yalnız giymişsiniz.

Kız: Evet haklısını şimdi oldu, bu bluzun rengi de güzel hem de etekle uyuyor ama kolu biraz kısa.

Satıcı: Bir daha büyük beden ölçüsünü deneyin.

Anne: Evet, kızım, şimdi daha iyi. Fiyatı ne kadar?

Satıcı: Şapka 10 lira, etek 15 lira, bluz 8 lira, toplam 33 lira yapıyor.

Anne: Teşekkür ederiz, buyurun parası.

Satıcı: Güle güle, hayırlı olsun her zaman bekleriz .

Anne ve kız: Kolay gelsin.

Yazalım anlatalım: Mağazada / Markette. Mazkur mavzuda juftlik bo'lib dialog tuzing va aytib bering.

A: _____

B: _____

6 – MAVZU. YORDAMCHI FE'L. İMEK FİİLİ.

Ot so'z tukumlarining kesim vazifasida kelishini ta'minlovchi yordamchi so'zga **yordamchi fe'l** deyiladi. Yordamchi fe'l qoshimchalar qo'shish orqali yasaladi. Ushbu qo'shimchalar quyidagilardir:

-im. -sin. -dir. -iz. -siniz, -dirler

-sa (-se)

Yordamchi fe'l murakkab zamon fe'llari orqali tuslanadi. Yordamchi fe'l qo'shimchasi **-di** hikoya murakkab zamonni, **-miş** qo'shimchasi rivoyat murakkab zamonni, **-sa** qo'shimchasi shart murakkab zamonni yasashda qo'llaniladi.

Yordamchi fe'llarda singarmonizm qoidasi

Yordamchi fe'lning -im, -sin, -dir, -iz, -siniz, -dirler qo'shimchalari undoshlar moslashuv qoidasiga ko'ra quyidagi shaklda o'zgaradi:

a,ı' dan keyin e,i' dan keyin o, u'dan keyin ö, ü' dan keyin

Ben	insan + im	öğretmen + im	doktor + um	Türk + üm
Sen	insan + sin	öğretmen + sin	doktor + sun	Türk + sün
O	insan + dir	öğretmen + dir	doktor + dur	Türk + tür
Biz	insan + ız	öğretmen + iz	doktor + uz	Türk + üz
Siz	insan + siniz	öğretmen + siniz	doktor +	Türk +
Onlar	insan + dirler	öğretmen + dirler	sunuz doktor + durlar	sünüz Türk + türler

- Unli harf bilan tugagan so'zlarga yordamchi fe'l qo'shimchasi qo'shilishi natijasida -y undosh harfi orttiriladi.:

mutlu-**y**-muş, sevinçli-**y**-miş, iyi-**y**-miş. kötü-**y**-müş, bilgili-**y**-miş...

- Yordamchi fe'l qo'shimchasi -dir singarmonizm qoidasiga amal qiladi:

Türk'**tür**, ağaç**tır**, çiçek**tir**...

Yordamchi fe'l **-imek** shaklida ham yoziladi:

Ben öğretmen idim .	Ben öğretmendim.
Sen çalışkan idin .	Sen çalışkandın
O güzel idi .	O güzeldi
Biz çok başarılı idik .	Biz çok başarılıydık
Sizler yorgun idiniz .	Sizler yorgundunuz
Onlar mutlu idiler .	Onlar mutluydular

Yordamchi fe'lning bo'lishsiz shakli **değil** so'zini qo'shish orqali yasaladi:

Savollarga javob bering. - Sorulari cevaplayin.

Ornek: Bu sizin ko'peginiz mi?

- Evet, bu benim ko'peгим. - Hayir, bu benim ko'peгим degil.

1) Bu senin cu'zdanin mi?

Evet, Hayir,

2) Bu babaning arabasining anahtari mi?

Evet, Hayir,

3) Bu annening mantosu mu?

Evet, Hayir,

4) Bu senin arkadaşinin cep telefonu mu?

Evet, Hayir,

5) Onlar senin akrabalarin mi?

Evet, Hayir,

6) Şunlar bizim kitaplarimiz mi?

Evet, Hayir,

7) Burasi Mete..... ev..... ?

Evet, Hayir,

8) Bu yalınız sen..... yemek..... ?

Evet, Hayir,

Yordamchi fe'llarning tuslanishi

Yordamchi fe'llarning tuslanishida xabar mayllaridan yaqin o'tgan zamon, uzoq o'tgan zamon, hozirgi-kelasi zamon, istak mayllaridan faqatgina shart mayli qo'llaniladi. Yordamchi fe'llarning to'rt shakli mavjud.

Yaqin o'tgan zamon: -di

Çalışkandım çalışkandın çalışkandı çalışkandık çalışkandınız çalışkandı	çalışkan değildim çalışkan değildin çalışkan değildi çalışkan değildik çalışkan değildiniz çalışkan değildiler
--	---

Uzoq o'tgan zamon: -mış

Uzoq o'tgan zamon bo'lib o'tgan, bilinmagan, ko'z bilan ko'rib, guvohi bo'linmagan ish-harakatni ifodalaydi.

Çalışkanmışım	çalışkan değilmişim
çalışkanmışsın	çalışkan değilmişsin
çalışkanmış	çalışkan değilmiş
çalışkanmışsınız	çalışkan değilmişsiniz
çalışkanmışlar	çalışkan değilmişler

Uzoq o'tgan zamon qo'shimchasi -miş singarmonizm qoidasiga amal qiladi:

alışkın**miş**, bilgin**miş**, mcmur**muş**, Türkm**müş**..

Hozirgi-kelasi zamon

Yordamchi fe'lning hozirgi-kelasi zamon shakli hozirgi zamon ma'nosini ham anglatadi:

öğretmenim	öğretmen değilim
öğretmensin	öğretmen değilsin
öğretmendir	öğretmen değildir
öğretmeniz	öğretmen değiliz
öğretmensiniz	öğretmen değilsiniz
öğretmendirler	öğretmen değildirler

III shaxs birlikda -dır qo'shimchasi odatda qo'llanilmaydi.

Çocuk okulda çok mutludur. -> Çocuk okulda çok mutlu.

O bugün çok sevinçlidir. —> O bugün çok sevinçli.

Halil akıllı bir öğrencidir. -> Halil akıllı bir öğrenci.

Serpil güzel bir kızıdır. -> Serpil güzel bir kız.

Türk tilida yordamchi fe'lqo'shimchasi -dır keng qo'llaniladi. Ot va fe'lli gaplarning oxirida keladi.

Ahmet evde ders çalışıyordu- Leyla belki de beni düşünüyordu.

Hasan okula gitmiştir-Dünyada işsizlik hızla artmaktadır.

Bu ulus sonsuza dek yaşayacaktır- Bütün bu işler yıllardır bizi beklemektedir

Shart mayli:-ise

Yordamchi fe'lning -ise qoshimchasidagi -i tovushi tushib qoladi :

güzel-se-m	güzel değilsem
güzel-se-n	güzel değilsen
güzel -se	güzel değilse
güzcl-se-k	güzel değil sek
güzel-se-niz	güzel değilseniz
güzcl-se-ler	güzel değilseler
(güzellerse)	(değillerse)

- Shart maylining so'roq shakli yo'q.
- Yordamchi fe'l qo'shimchasi -se ba'zi hollarda qarshilashma va o'xshatish ma'nolarini ham beradi.

Bizim hanım arabaya binmeyi sever, bense yürümeyi tercih ederim.

Çocuk hasta yatıyor, sense tatile çıkmayı düşünüyorsun.

Rakibim çok zayıf, bense çok güçlüyüm.

Fatma seni çok sevdi, sense onu hiç sevmedin.

* Yordamchi fe'l qo'shimchasi -ise so'zlarga qo'shib yoki alohida qo'llaniladi. Qo'shib yozilganda -i unlisi tushib qoladi.

Vaktin var ise bize gel. Çok güzel isen manken ol. Beni bekler isen hemen gelirim. Karnın acıkmış ise yemek ye.	Vaktin varsa bize gel. Çok güzclsen manken ol. Beni beklersen hemen gelirim. Karnın acıkmışsa yemek ye.
--	--

Renkler – Ranglar

Beyaz –oq
Ak –oq
Siyah –qora
Kara –qora
Mavi –moviy
Kırmızı –qizil
Sarı –sariq
Kahverengi –jigarrang
Pembe –pushti
Yeşil –yashil
Gri –kulrang
Lacivert – to'q ko'k
Mor –siyohrang
Bordo –to'q qizil
Turuncu rengi –to'q sariq, apelsin rangi
Koyu –to'q
Açık –och
Çizgili –chiziqli
Kare –kletkali
Noktalı –nuqtachali
Düz –to'g'ri, tekis
Kabarık desenli –bo'rtib chiqqan

hurma – hurmo; elma – olma;
ahududu – malina; vişne – olcha;
çilek – qulupnay; kiraz – gilos;
ayva – behi; kayısı – o'rik; çağla –
dovuchcha; erik – olxo'ri;
mandalina – mandarin; alıç –
do'lana; portakal – apelsin; kivi –

kivi, nar – anor; dut – tut; armut – nok;
iğde – jiyda; incir- anjir; şeftali –
shaftoli; muz – banan; limon – limon;
böğürtlən – maymunjon.

fıstık – pista, yer yong'oq; badem –
bodom; findık – funduk; ceviz – yong'oq

kabak – qovoq; kavun – qovun; karpuz – tarvuz; üzüm – uzum; balkabağı
- qovoq

Meyveler ile ilgili bilmeceler:

1. İnce, uzun boyu var,
Benekli kabuğu var,
Soyunca koklayınız,
Pek de güzel kokusu var.
2. Pazardan aldım bir tane eve geldim bin tane.
3. Arabadan atladi, pantolonu patladi.
4. Alçacık dallı, yemesi ballı.
5. Allah yapar yapısını,
Bıçak açar kapısını.
6. Fini fini fincan,
İçi dolu mercan.
7. Küçücük fıncık,
İçi dolu turşucuk.
8. Pazardan aldım
Bir tane
Eve geldim
Bin tane

Meyveler ile ilgili atasözleri:

Armudun iyisini (dağda) aylar yer.
Armudu soy ye, elmayı say ye.
Bağa bak, üzüm olsun, yemeye yüzün olsun.
Üzüm üzüme baka baka kararır.
Felek, kimine kavun yedirir kimine kelek.
Armut dibine düşer.
Üzüm üzümünden renk alır.

Meyvelerden en çok hangisini seviyorsunuz?

Portakal. Eğer en sevdiğiniz meyve portakal ise, sonsuz sabır ve iradeye sahip bir karaktere sahipsiniz. İşlerinizi yavaş ancak derinlemesine inceleyerek yapıyorsunuz; sıkı çalışmaktan da asla yılmıyorsunuz. Çekingen olma ihtimaliniz çok yük-sek; ancak güvenilir ve sözünün eri bir arkadaşsınız. Partnerinizi ince eleyip sık dokuyarak seçiyor; ve onu tüm kalbinizle seviyorsunuz. Anlaşmazlıkları ne pahasına olursa olsun engelliyorsunuz.

Elma. Eğer en sevdiğiniz meyve elma ise, savurgan, fevri ve lafını sakınmayan bir insansınız; sert ve öfkeli bir yapınız var. Çok iyi bir organizatör olmasanız da, bu iyi bir lider olmayacağınız anlamına gelmiyor. Hızlı karar verme ve ileriye dönük adımlar atmada çok iyisiniz. Seyahat etmekten hoşlanıyorsunuz. Partnerinizle beraberken gözleriniz ışıltıyor. İçinizdeki yaşama sevincini hiç söndürmüyorsunuz.

Muz. Eğer en sevdiğiniz meyve muz ise, doğuştan sempatik, hoşgörülü ve şefkatli bir yapınız var. Utangaç bir insansınız ve sık sık özgüven eksikliğinizin kurbanı oluyorsunuz. İnsanlar sizin yumuşak yüzlü oluşunuzdan yararlanıyor. Partnerinizin sizi hem ruhsal hem fiziksel olarak çekmesi gerekiyor; ve karşısındakini tanıdıkça seven bir yapıya sahipsiniz. Tabiatınız gereği, ilişkileriniz de uyumlu oluyor.

Kiraz. Eğer en sevdiğiniz meyve kiraz ise, hayat sizin için çok da insaflı değil. İnişli çıkışlı bir yaşamınız var, özellikle de profesyonel anlamda... henüz kendiniz için yeterli birikime sahip olmadığınızı, hala küçük meblağlarla uğraştığınızı düşünüyorsunuz. Müthiş bir hayal gücünüz var, yaratıcı çalışmalarda bulunmaktan hoşlanıyorsunuz. İçten ve sadık bir partnersiniz; ancak duygularınızı ifade etmekte zorlanıyorsunuz.

Üzüm. Eğer en sevdiğiniz meyve üzüm ise, genel olarak nazik bir insansınız; ancak sık sık ani parlamalarınız da oluyor; fakat çabuk yatışıyorsunuz. Güzel olan herşeyi seviyorsunuz. Sıcak ve sosyal bir insan olmanız sebebiyle çevrenizde popülersiniz. Yaptığınız herşeyden zevk alıyor; aynı coşku ve enerjiyi partnerinizin de paylaşmasını istiyorsunuz. İnsanlar sizinle beraberken sıkılmıyor; çünkü onlara önerecek çok şeyiniz var.

Şeftali. Eğer en sevdiğiniz meyve şeftali ise, oldukça neşeli bir yapıya sahipsiniz. Yaşamayı seviyorsunuz. Dostluklar hayatınızın vazgeçilmez bir parçası... Olayları büyütüyor ve çabuk bağışlıyorsunuz. Açıksözlü ve dobra bir insansınız. Bağımsız ve hevesli karakteriniz sizi tuttuğunu koparan bir insan yapıyor. İdeal bir partner ve tutkulu bir aşıksınız; ancak sevginizi diğer insanların gözü önünde göstermekten hoşlanmıyorsunuz.

Ayva. Eğer en sevdiğiniz meyve ayva ise, mütevazı ve muhafazakar bir kişiliğiniz var. Derinlemesine düşünen ve dikkatli bir yapıya sahip olmanız nedeniyle, hiçbir işi aceleye getirmiyorsunuz. Hırslı bir insansınız; detay ve sayılarla çalışma gerektiren işlerde gayet başarılısınız. İnsanların yanlışlarını anında görebiliyorsunuz. Partnerinizi seçerken, görünüşünden çok zekasına değer veriyorsunuz.

Armut. Eğer en sevdiğiniz meyve armut ise, aklınıza birşey koydunuz mu muhakkak başarıyorsunuz; fakat genel olarak değişken ve başladığı işi bitirmekte zorlanan bir yapınız var. Çünkü emeğinizin sonucunu hemen elde etmek veya baştan sonucun ne olacağını bilmek istiyorsunuz. Zihinsel uyarılmalara açıksınız ve fikir bazında tartışmalardan hoşlanıyorsunuz. Çok çabuk arkadaşalık kurabil-seniz de, ilişkileri devam ettirmekte sorun yaşıyorsunuz.

İncir. Eğer en sevdiğiniz meyve incir ise, ciddi, düşünceli ve duyarlı bir yapıya sahipsiniz. Sosyalleşmekten hoşlansanız da, belli bir mesafeyi korumaya özen gös-teriyorsunuz; kendinize sakladığınız bir alan her zaman olmalı... Açıkgöz, çabuk kavrayan ve cin gibi bir insan olmanız sebebiyle, özellikle iş yaşamında tepeye oynuyorsunuz. İnatçı bir insansınız. Partnerinizde tutkulardan önce beyine bakıyorsunuz.

Kavun. Eğer en sevdiğiniz meyve kavun ise, korkusuz bir insansınız; olup biteni, başınıza gelenleri doğal karşılıyor, üstünde durmuyorsunuz. Eğlenceli kişiliğiniz ve cömert yapınız nedeniyle insanlar size çekiliyor. İş yaşamında tuttuğunu koparan bir insansınız; doğru zamanda doğru yerde olmakta ustasınız. Yeni insanlarla tanışmaktan hoşlanıyorsunuz. Karşı cins üzerindeki en etkili silahınız; mizah anlayışınız!

7 – MAVZU. TURK TILIDA HOZIRGI ZAMON FE'LI.

TÜRKÇEDE ŞİMDİKİ ZAMAN

Fe'ning hozirgi zamon shakli ifodalanayotgan ish-harakatning so'zlashuv paytida bajarilayotganini bildiradi. Shu bilan birga hozirgi zamonning ish-harakatning davomiyligini ifodalovchi vazifasi ham bor. Fe'ning hozirgi zamon shakli ish-harakatni kelasi va hozirgi kelasi zamonda ham ifoda eta oladi.

Bu işi iki yıldan beri yapıyoruz.

Ben yarın geliyorum.

Biz yarın pikniğe gidiyoruz.

sev- iyor -um	bil- iyor -um
sev- iyor -sun	bil- iyor -sun
sev- iyor	bil- iyor
sev- iyor -uz	bil- iyor -uz
sev- iyor -su-nuz	bil- iyor -sunuz
sev- iyor -lar	bil- iyor -lar

Turk tilida **-iyor** hozirgi zamon qo'shimchasi singarmonizm qonuniga ko'ra **-iyor**, **-üyor**, **-uyor** shakllarida ham qo'llanadi:

gel-**iyor**. otur-**uyor**. gör-**üyor** kabi.

Fe'l o'zagi unli harf bilan tugasa **-iyor** qo'shimchasi **-yor** shaklida yoziladi:

oku-mak -» oku-**yor**

kazı-mak -» kazı-**yor**

Ben oku – yor-um

Sen oku – yor-sun

O oku- yor

Biz oku – yor- uz

Siz oku – yor – sunuz

Onlar oku – yor - lar

Ben çalış - ıyor –um

Sen çalış – ıyor- sun

O çalış – yor

Biz çalış – ıyor- uz

Siz çalış – ıyor-sunuz

Onlar çalış –ıyor- lar

-a, **-e** tovushlari bilan tugagan fe'l o'zaklariga **-yor** hozirgi zamon qo'shimchasidan oldin **-y-** undoshining ta'siri ostida **-i-**, **-ı-**, **-ü-**, **- u-** ga aylanadi:

anla-mak -> anlı-yor	yaşa-mak -> yaşı-yor
dinle-mek -> dinli-yor	izle-mek -> izli-yor
özle-mek -> özlü-yor	gözle-mek -> gözlü-yor
otla-mak -> otlu-yor	okşa-mak -> okşu-yor

Ben bekli - yor - um	gülü - yor- um
Sen bekli - yor - sun	gülü - yor - sun
O bekli - yor	gülü - yor
Biz bekli - yor - uz	gülü - yor - uz
Siz bekli - yor - sunuz	gülü - yor - sunuz
Onlar bekli - yor - lar	gülü - yor - lar

Ahmet Bey öğretmen olarak çalışıyor.

Ben çay içiyorum.

Turistler uçağa biniyorlar.

Öğrenciler derse giriyorlar.

Ayşe bulaşık yıkıyor.

Çocuk okuyor.

Hozirgi zamon fe'lining so'roq shakli

Türk tilida so'roq qo'shimchasi qoshilganda fe'ldan ajratib yoziladi.

Sev- iyor mu - yum	yap - iyor mu - yum
Sev- iyor mu - sun	yap - iyor mu - sun
Sev- iyor mu	yap - iyor mu
Sev- iyor mu - yuz	yap - iyor mu - yuz
Sev- iyor mu - sunuz	yap - iyor mu - sunuz
Sev- iyor -lar mı	yap - iyor - lar mı

Sen onu gerçekten seviyor musun?

Öğrenciler ders çalışıyorlarmı?

Sinemaya gidiyor muyuz?

Fatma fransızca biliyor mu?

HOZIRGI ZAMON FE'LİNİNG BO'LISHSIZ SHAKLI

Türk tilida hozirgi zamon fe'lining bo'lishsiz shakli - **mi, - mı, - mu, mü** qo'shimchalari yordamida yasaladi.

Ben Sev- mi - yor- um	gel -mi -yor -um
Sen Sev- mi - yor- sum	gel -mi -yor -sun
O Sev- mi - yor	gel -mi -yor
Biz Sev- mi - yor- uz	gel -mi -yor -uz
Siz Sev- mi - yor- sunuz	gel -mi -yor -sunuz
Onlar Sev- mi - yor- lar	gel -mi -yor - lar

Ben ağla - mı -yor -um	gül - mü -yor -um
------------------------	-------------------

Sen	ağla – mı –yor –sun	gül – mü –yor –sun
O	ağla – mı –yor	gül – mü –yor
Biz	ağla – mı –yor –uz	gül – mü –yor –uz
Siz	ağla – mı –yor –uz	gül – mü –yor –sunuz
Onlar	ağla – mı –yor –lar	gül – mü –yor –lar

Ben almanca bilmiyorum.
O sinemaya gitmiyor.
Bugün mağazalar çalışmıyor.
Ben fazla beklemiyorum.
Sen bir şey farketmiyorsun

Bo'lishsiz so'roq shakli

Türk tilida hozirgi zamon so'roq shakli fe'ldan ajratib yoziladi. Fe'l + bo'lishsizlik shakli + hozirgi zamon qo'shimchasi + so'roq qo'shimchasi + shaxs son qo'shimchasi.

Al – mı- yor mu- y- um	konuş – mu- yor mu – y- um
Al – mı- yor mu- sun	konuş – mu- yor mu – sun
Al – mı- yor mu	konuş – mu- yor mu
Al – mı- yor mu- y- uz	konuş – mu- yor mu – y- uz
Al – mı- yor mu- sunuz	konuş – mu- yor mu – sunuz
Al – mı- yor- lar mı	konuş – mu- yor- lar mı

Ben	öde- mi- yor mu –y-um	yüz – mü –yor mu –y- um
Sen	öde- mi- yor mu –sun	yüz – mü –yor mu –sun
O	öde- mi- yor mu	yüz – mü –yor mu
Biz	öde- mi- yor mu –y-uz	yüz – mü –yor mu –y- uz
Siz	öde- mi- yor mu –sunuz	yüz – mü –yor mu –sunuz
Onlar	öde- mi- yor- lar mı	yüz – mü –yor – lar mı

Benimle lokantaya gelmiyor musun?
Manava kadar gitmiyor muyuz?
O sütlü kahve içmiyor mu?
Siz ev ödevlerini yapmıyor musunuz?
Onlar arkadaşını hiç tanımıyor mu?
Senin her söylediğini anında anlamıyor muyum?

Örnek: Ercan Bey bugün Türkmenistan'a gidiyor.

1. Her sabah mutlaka gazetelere göz at..... .
2. Kardeşim şu anda odasında uyu..... .
3. Biz yemeklerimizi mutfakta ye..... .
4. Sık sık eve telefon et..... .

5. Her gün bir saat internette dolaş..... .
6. Hafta sonunda arkadaşlarla spor yap..... .
7. Cenk Bey bağır..... , ne oldu acaba?
8. Kursa gittim. Şimdi bilgisayarla ilgili çok şey bil..... .
9. Devamlı bana bak..... . Bir şey mi var?
10. Çok güzel şarkı söyle..... . Sen kaset doldurdun mu?
11. Bu makine çok yavaş çalış..... .
12. Şebnem Hanım çok güzel araba kullan..... .
13. Ailem bana her konuda destek ol..... .
14. Gençler artık çok iyi yetiş..... .
15. Tam on yıldır gözlük tak..... .
16. Bu adam her sabah parkta koş..... .
18. Sen çok sigara iç..... . Bu hiç iyi değil.
19. Annem pilâva çok az yağ koy..... .
20. Babam çok güzel şiirler yaz..... .
21. Bu otobüs bizim sokaktan geç..... .
22. Salataya limon sık..... , çok iyi ol..... .
23. Yarım saat oldu, hâlâ otobüs bekle..... .
24. Ablam bu akşam evlen..... .

Lutfan, quyidagi gaplarni hozirgi zamonning bo'lishsiz shakli qo'shimchasi qo'shib, tugallang. – *Lütfen, aşağıdaki cümleleri şimdiki zamanın olumsuz ekiyle tamamlayınız.*

Örnek: Ben sigara kullanmıyorum.

1. Babam hiç boş durma..... , devamlı çalışıyor.
2. Tatillerde şehirde kalma..... , köye gidiyorum.
3. Sekreterimiz çok dikkatli, hiç yanlış yazma..... .
4. Çok sakın biriyim, kolay kolay kızma..... .
5. Dün yağmur yağdı, ama bugün yağma..... .
6. İnsan her gün aynı olma..... .
7. Sen anlatıyorsun ama o hiç bir şey anlama..... .
8. Bu hareketlerin hiç hoşuma gitme..... .
9. Serhat çok dürüst biri, hiç yalan söyleme..... .
10. Bu bıçak kesme..... , başka bir bıçak var mı?
11. Otobüse binme..... , yürüyerek işe gidiyorum.
12. Sen bazı şeyleri çok iyi bilme..... .
13. Hayattan zevk alma..... , bu hiç güzel değil.
14. Kendi tarihimizi çok iyi bilme..... .
15. Dertler peşimi bırakma..... .
16. Bak, yine beni dinleme..... .
17. Her zaman kahvaltıda çay içme..... , bazen süt içiyorum.
18. Buralarda çok fazla karpuz yetişme..... .

19. Marketlerde her zaman taze meyve bulunma..... .
20. Sizin için hiç kimse kötü bir şey söyleme..... .

Lütfen cevap veriniz.

- 1- Ne yiyorsun ?
2- Ne içiyorsun ?
3- Ne alıyorsun ?
4- Ne okuyorlar ?
5- Ne seyrediyorsun ?
6- Nereye gidiyorsunuz ?
7- Nerede oturuyor ?
8- Ne yapıyoruz ?
9- Ne yazıyorsun ?
10-Ne öğreniyor ?

Lütfen aşağıdaki kelimelerle kurallı cümleler kurunuz.

- 1- çalışmak, öğrenciler, ders, şu an (olumlu)
.....
2- annem, şimdi, televizyon seyretmek (olumlu)
.....
3- okumak, dergi, şimdi, ben (olumlu)
.....
4- yağmak, yağmur, bugün (olumsuz)
.....
5- bugün, gitmek, onlar, sinema (olumlu)
.....
6- siz, dinlenmek, hafta sonu, ev (olumlu)
.....
7- gelmek, okul, Aynur, bugün (olumsuz)
.....
8- öğrenciler, öğrenmek, çok, Türkçe, çabuk, Özbek (olumlu)
.....
9- Aliyar, yemek yemek, lokanta (olumsuz)
.....
10- ben, ders çalışmak, çok, bu aralar (olumlu)
.....

«Taqinchoq, zeb-ziynatlar» - Takılarımız

Yüzük - uzuk Kolye – zanjir Bileklik – bilakuzuk Bilezik – bilakuzuk
Kol Düğmesi – qo'l tugmasi Yaka İğnesi – yoqa ignasi

«Kuyumcuda» - Zargarda (Alyanslara bakabilir miyim?).

Kuyumcu: Hos geldiniz!

Musteri: Hos bulduk! Onumuzde nişanımız var. Bu yüzden bize iki alyans lazımdı.

Kuyumcu: Taşlı mı taşsız mı tercih edersiniz?

Musteri: Tektaş istiyoruz.

Kuyumcu: Buyurun, bu yeni model.

Damat: Bir de nişanlım için gerdanlık istiyorum.

Gelin: Mustakbel kayıinvalidem bana bilezik aldı.

Çok kullandığımız atasözleri

İyilik et denize at, balık bilmezse halik bilir.

İyilik eden iyilik bulur.

İyiliğe iyilik her kişinin karı, kötülüğe iyilik er kişinin karı.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olur.

Hayır dile komşuna, hayır gele başına.

Mermer iyi taştan, iyilik iki baştan.

Bir elin verdiği öbür elin duymasın.

Veren el alan elden üstündür.

Orman olur da domuz olmaz mı.

FIKRA

Adamın birisini kuduz bir köpek ısırıldı. Adam hemen doktora gitti. Doktor iğne yaptı, ilaç verdi. Bunların hiç biri fayda etmedi. Doktor bir gün hastaya, yakında öleceksin vasiyetini yaz, dedi. Hatta eline kâğıt, kalem aldı. Uzun uzun vasiyetini yazdı. Doktor merak edip sordu. Hâlâ vasiyetin bitmedi mi? Adam cevap verdi. Ben vasiyetimi yazmadım, ısıracağım adamların listesini yazdım.

«Sabzavotlar» - Sebzeler.

domates – pomidor; salatalık (hıyar) – bodring; soğan – piyoz; yeşil soğan – yashil piyoz; havuç – sabzi; patlıcan – baqlajon; patates – kartoshka; biber – qalampir; dolmalık biber – bulg'or qalampiri; acı biber – garimdori; lahana – karam; ıspanak – ismaloq; pancar- lavlagi; şalgam –

sholg'om; sarımsak – sarımsaq; dere otu – ukrop; maydanoz – kashnich;
turp - rediska; dolmalık kabak - kabachki; antar - qo'ziqorin; karnabahar –
gulkaram; ; pirinç – guruch;

Baklagiller – dukkaklilar

mercimek – yasmiq; nohut – no'xat; bezelye – yashil noxot; mısır -
makka-jo'xori; börülce – oq loviya; fasülye – fasol; maş fasülyesi – mosh;

Hanım içerde

Saçı dışarıda .(**Mısır**),

Burnum turuncu,

Kuyruğum yeşil. (**Havuç**)

Kırmızı bir derim var. Yemeklerde yerim var.

Salataya konurum. Salça turşu olurum. (**Domates**)

Dürüm dürüm dürüldüm, Kuşak gibi sarıldım

Göbeğimi yardılar, Benden dolma sardılar. (**Lahana**)

Kat kat katmer değil,

Yenir ama meyve değil. (**Soğan**)

Uzun uzun otlar, içi dolu kurtlar (**Fasulye**)

«Bozorda» - Pazarda (Buyurun ne istersiniz?)

Tezgahtar : Buyurun efendim, ne arzu edersiniz?

Bekir : Havuç var mı?

Tezgahtar : Var. Ne kadar istiyorsunuz?

Bekir : Bir kilosu kaç lira?

Tezgahtar : 2 lira.

Bekir : Lütfen iki kilo havuç.

Tezgahtar : Başka arzunuz var mı?

Bekir : Siyah zeytin kaç lira?

Tezgahtar : Zeytinimiz çok güzeldir. Kilosu 4 lira.

Bekir : Tamam, yarım kilo siyah zeytin.

Tezgahtar : Başka arzunuz?

Bekir : Bir de 1 kilo salatalık, yarım kilo biber ve 2 kilo domates rica ediyorum.

Tezgahtar : Evet hazır efendim.

Bekir : Hepsi toplam ne kadar ediyor?

Tezgahtar : 2 lira havuç, 2 lira zeytin, 1 lira salatalık, 2 lira biber, 3 lira domates toplam 10 lira ediyor efendim.

Bekir : Buyurun paranızı, teşekkür ediyorum. Hayırlı işler.

Tezgahtar : Biz de teşekkür ederiz. Tekrar bekleriz. Hayırlı günler efendim.

ÇEK ARABANI

Nasrettin Hoca'dan

Hoca bu ya, çocuklar
Yeni bir eve taşınmak ister.

Köşe bucak ne varsa,
Kapısının önüne eşyalarını bir bir dizer.

Sonra: Bunları taşıyacak
Bir adam bulayım, der.

Bulur arabalı bir adam.

Adam sorar: - Hocam nedir taşınacak olan?

Hoca ısrarla sayar döker:

- Sandık mandık, dolap molap, kilim milim.....

Adam gayet neşeli:

- Peki Hocam, on iki akçe eder.

Diyerek eşyaları yükler.

Hoca: - Olur, der.

Yeni eve eşyalar iner.

Adama altı akçe verir Hoca.

Adam şaşkın, itirazla söylenir aklınca:

- Hocam eksik verdin,

Altı akçe daha vereceksin.

Borcu ödeyen Hoca kızar:

- Ne eksik be adam.

Ben öyle pazarlıktan anlamam....

Sandık mandık dedik,

İşte sandık, hani mandık?

Dolap molap dedik,

İşte dolap, hani molap?

Kilim milim dedik,

İşte kilim, nerde milim?

Hakkınla aldın paranı,

Çek arabanı...

Yazalım konuşalım: “Manavda” konulu bir diyalog hazırlayalım ve onu sınıfta canlandıralım.

8 – MAVZU. TURK TILIDA KELISHIKLAR. TÜRKÇEDE DURUM EKLERİ

Turk tilida kelishiklar ikki xil nom bilan beriladi.

1. Isim hal ekleri.
2. Ad durum ekleri.

Ba'zi bir turk tilshunoslari kelishiklarni 9 ga bo'ladilar. Lekin aslida 6 ta kelishik asosiy hisoblanadi. Bular: bosh kelishik – yalin durumu, tushum kelishigi – belirtme durumu, qaratqich kelishigi – ilgi durumu, jo'nalish kelishigi – yönelme durumu, o'rin-payt kelishigi – bulunma durumu, chiqish kelishigi – uzaklashma durumu.

Bosh kelishik - Yalin durumu

Turk tilida ham o'zbek tilida bo'lgani kabi bosh kelishik – yalin durumu qo'shimcha olmaydi. Bosh kelishik otning boshqa bir so'zga tobe emasligini ko'rsatadi. Bosh kelishik otlarning kelishik qo'shimchalari ola oladigan boshlang'ich shaklidir. *Ev, oda, bahçe, arkadaşı, gül*

Tushum kelishigi - Belirtme durumu

Turk tilida tushum kelishigi **-ı, - i, -u, - ü / -yı, yi, - yu, -yü** qo'shimchalari yordamida yasaladi. So'z undosh harf bilan tugasa **-ı, - i, - u, - ü**; unli harf bilan tugasa **-yı, yi, - yu, -yü** qo'shimchalari qo'shiladi. Tushum kelishigi otning fe'ldan to'g'ridan – to'g'ri ta'sirlanishi va e'tibor qo'shimchasidir. Tushum kelishigi qo'shimchasini olgan so'zlar kimni? nimani? so'rog'iga javob beradi.

Ev +i, bahçe +yi, gül + ü, oda+ yı

Ben bu çantayı istiyorum.

Kardeşimle bahçeyi temizledik.

Sonunda bu adamı bulduk.

Bu yemeği annem yaptı.

Kitaptaki yazıyı biz inceledik.

Anahtarı nereye koydun?

Qaratqich kelishigi - İlgi durumu

Turk tilida qaratqich kelishigi **-ın, - in, -un, - ün / -nın, nin, - nun, - nün** qo'shimchalari yordamida yasaladi. So'z undosh harf bilan tugasa **- ın, - in, -un, - ün**; unli harf bilan tugasa **-nın, -nin, - nun, -nün** qo'shimchalari qo'shiladi. Qaratqich kelishigi otning oid ekanlik holatini bildiradi. Qaratqich kelishigi qo'shimchasini olgan so'zlar kimning? Nimaning? So'rig'iga javob beradi.

Kapı + nın, ev+in, üzüm + ün, okul+un

Turk tilidagi **su** va **ne** so'zlarining qaratqich kelishigida turlanish shakli istisno holatdir. Bu so'zlarda ikki unli orasida **y** undosh orttiriladi. Masalan:

Su - y -un, ne - y - in

Türk tilida qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida so'z birikmalari ham yasaladi. Masalan: *Okulun bahçesi, sınıfın kapısı, bayanın çantası, evin önü*

Kardeşimin fotoğrafı nerede?

Okulun müdürü istifa etti.

Özbekistan'ın başkenti Taşkent'tir.

Ali'nin köpeği çok küçük.

Qaratqich kelishigi qo'shimchasi yordamida so'z birikmalari yasaladi. - **in** va -**nin** + **(s)i** qo'shimchalari yordamida belgili ot birikmalari yasaladi. Bu türk tilida "**Belirtili ad tamlamasi**" deyiladi.

Ninenin örtüsü, çocuğun bisikleti, kapının anahtarı

Qaratqich kelishigining qo'shimcha olmaydigan holatlari ham bor. Qo'shimcha olmaydigan shakliga "**belirtisiz ad tamlamasi**" ya'ni, **belgisiz ot birikmasi** deyiladi.

Türk dili, Taşkent uçağı, kiraz çiçeği, okul öğretmeni, dana eti

Jo'nalish kelishigi - Yönelme durumu

Türk tilida jo'nalish kelishigi -**a**, - **e/** - **ya**, - **ye** qo'shimchalari yordamida yasaladi. So'z undosh harf bilan tugasa -**a**, - **e/**, unli harf bilan tugasa - **ya**, - **ye** qo'shimchalari qo'shiladi. Bu kelishik qo'shimchasi yaqinlashish, kirish holatini bildiradi. Jo'nalish kelishigi qo'shimchasini olgan so'zlar kimga? Nimaga? Qayerga? so'rog'iga javob beradi.

Yukarı +ya, dışarı+ya, araba+ya, kitap+ba, sokağ+a, ev+e

-Nereye gidiyorsun?

-Türkiye'ye gidiyorum.

-Elmayı nereye koydun?

- Masaya koydum.

-Çocuklar nereye çıktılar?

- Bahçeye çıktılar.

O'rin -payt kelishigi - Bulunma durumu

Türk tilida o'rin -payt kelishigi -**da**, - **de/** - **ta**, - **te** qo'shimchalari yordamida yasaladi. So'z jarangli undosh bilan tugasa -**da**, - **de/**, jarangsiz undoshlar **f, s, t, k, ç, ş, h, p** bilan tugasa - **ta**, - **te** qo'shimchalari qo'shiladi. Bu kelishik otning o'rni va mavjud bo'lgan joyini bildiradi. O'rin -payt kelishigi qo'shimchasini olgan so'zlar kimda? Nimada? Qayerda? so'rog'iga javob beradi.

Ev+de, dolap+ta, sınıf+ta, oda+da, sokak+ta, bahçe+de

Öğrenciler sınıfta ders çalışıyorlar.

Çocuk bahçede top oynuyor.

Kedi kilimde uyuyor.

Turistler müzed**e** fotoğraf çekiyorlar.
Dün biz partide**e** dans ettik.
Ben Taşkent't**e** oturuyorum.

Chiqish kelishigi - Uzaklaşma durumu

Türk tilida chiqish kelishigi **-dan, - den/ - tan, - ten** qo'shimchalari yordamida yasaladi. So'z jarangli undosh bilan tugasa **-dan, - den/**, jarangsiz undoshlar **f, s, t, k, ç, ş, h, p** bilan tugasa **- tan, - ten** qo'shimchalari qo'shiladi. Bu kelishik chiqish, uzoqlashish, kelish va kirish holatini ko'rsatadi. Chiqish kelishigi qo'shimchasini olgan so'zlar kimdan? Nimadan? Qayerdan? so'rog'iga javob beradi. **Okul+dan, ev+den, uçak+tan, çocuk+tan, masa+dan**

Biz iki saat önce uçak**tan** indik.
Ben bu elbiseyi dükk**an** aldım.
Onlar bu sokak**tan** geçmiyorlar.
Gelen misafirler salon**dan** çıktılar.
Annem bugün İstanbul'**dan** geliyor.
Sürücü arab**an** indi.

DİŞÇİDE

Şeyda Hanım: Doktor Bey, bu dişleri çekmeseniz olmaz mı? Dolgu yapsanız...

Dişçi: Olmaz, dişleriniz çok çürümüş, **dolgu** yapamayız. Mutlaka çekilmesi gerek. Yoksa sağlığınıza çok zarar verir. Biliyorsunuz, çürük dişlerin yapmadığı hastalık yoktur.

İltihap, dişin kök **zarına** kadar ulaşmış. Dişlerinizden ikisi mikrop yuvası olmuş. Bu mikroplar **mafsal** ve **adale** romatizması; kalp, böbrek iltihabı yapabilir. Apandisit vakalarının çoğu da çürük dişlerden meydana gelir.

Şeyda Hanım: Aman Doktor Bey, siz bende sağlam yer bırakmayacaksınız. Herhalde iki dişimi kaybedeceğim. Üçüncü çürük dişe de dolgu yapacaksınız.

Dişçi: Evet iki dişiniz çekilecek, bir dişinize de dolgu yapılacaktır. Ama üzülmeyin. Ben size kendi dişinizden çok daha güzel iki diş yapacağım.

Şeyda Hanım: Ya ağrısı ne olacak?

Dişçi: Hiç merak etmeyin. Diş etinize iğne yapıp uyuşturacağım. Hiç acı duymayacaksınız. Aylardır çektiğiniz sıkıntılar, acılar son bulacak.

Şeyda Hanım: İğne acıtmaz, değil mi?

Dişçi: Hayır hiç acıtmaz. Birazcık acı çekeceksiniz, ama bundan sonra dişlerinize iyi bakarsınız. Sabah, akşam dişlerinizi mutlaka fırçalamalı, üç dört ayda bir kontrole gelmelisiniz.

Şeyda Hanım: Olur, Doktor Bey. Söylediklerinizin hepsini yapacağım. Çünkü diş ağrısına katlanmak çok zor.

dolgu – plomba
iltihap – yallig'lanish
zar – yupqa parda, parda
mafsal – bo'g'im
adale – mushak, muskul

Çiçekler.

Gül --- atirgul
Zambak - liliya, piyozgul
Yasemin — yasmin
Nergis — nargiz
Akasya — akatsiya
Papatya — moychechak
Lale — lola
Karanfil — chinnigul
Menekşe — binafsha, gunafsha
Kardelen — boychechak
yaban gülü — na'matak
dalya — kartoshkagul
gelincik — qizg'aldoq
kakhaha çiçeği — karnaygul
leylak — nastarin, siren
peygamber çiçeği — bo'tako'z
sarısabır — aloy

Çiçekçide

- İyi günler.
 - İyi günler. Buyurun.
 - Kızımın doğum günü için çiçek almak istiyorum. Çiçeklerden ne tavsiye edersiniz?
 - Lale ve papatya almanızı tavsiye ederim.
 - Kızım ne laleden ne de papatyadan hoşlanır.
 - Nergis olabilir mi?
 - Evet, olur. Güzel bir buket yapın lütfen!
 - Buyurun çiçeğiniz.
 - Borcum ne kadar?
 - 5 Lira.
- Teşekkür ederim.

Sevdiklerinize bir Gül verin. Gülünüz yoksa gülüverin... (Hz. Mevlana)

Gülün dostu dikendir. (Hz. Mevlana)

Gülü öyle sevmelisin ki, soranlara dikenini yok diyebilmelisin. (Barış Manço)

Bir gül kadar güzel ol; ama dikenini kadar zalim olma. Birine öyle bir söz söyle ki, ya yaşat ya da öldür; ama asla yaralı bırakma. (Şems-i Tebrizi)

Şu illerin taşı hiç bana değmez, ille dostun gülü yaralar beni. (Pir Sultan Abdal)

Sen gül ol da, uğruna ötmeyen bülbül utansın. (Hz. Mevlana)

	Aikido		Dağcılık
	Artistik buz pateni		Dalgıçlık
	At yarışı		Dart

	Atıcılık		Eskrim
	Atletizm		Güreş
	Beyzbol		Hentbol
	Bilardo		Jimnastik
	Binicilik		Judo
	Bisiklet		Kayak
	Buz hokeyi		Kaykay
	Koşu		Yağlı güreş
	Kürek		Yelken
	Maraton		Yüzme

	Masa tenisi		Voleybol
	Okçuluk		Tenis
	Paraşüt		Tekvando
	Sörf		Su Topu

İngiltere'de masa tenisi

Raket ve top ile sıradan bir tenis masası.

1900 yılında Amerika'yı ziyaret eden İngiliz James Gibb, dönerken yanında bazı içi boş selüloid toplardan getirdi ve arkadaşlarıyla salon tenisini bu topları kullanarak oynamaya başladı. Gibb, topun rakete ve masaya çarptığı zaman çıkardığı sesi temsil eden "ping pong" ismini kullanmaya başladı.

Fakat 1901 yılında İngiliz spor ekipmanları üreticisi olan John Jacques "Ping Pong" ismini kendi adına tescil ettirdi ve bu ismin Amerika haklarını Parker Brothers firmasına sattı. Onlar da yeni kitlerini bu isimle çıkardılar.

Bir başka İngiliz, E. C. Goode, 1902 yılında tahta raketinin yüzeyini pürüzlü lastikle kaplayarak topa falso vermeyi başardı. Aynı yıl İngiltere'de Ping Pong Federasyonu kuruldu fakat isim hakkının Parker Brothers firmasında olmasından ve dolayısıyla ekipmanların çok pahalıya çıkmasından dolayı 3 yıl sonra kapandı.

Üreticilerin genel bir isim olan masa tenisi adı altında sattıkları ekipmanlarla bu spor İngiltere ve Avrupa'da sessizce yaygınlaştı. 1921 yılında İngiltere'de yeni bir masa tenisi federasyonu kuruldu.

Ronaldo'nun hayat hikayesi

Tam adıyla Cristiano Ronaldo dos Santos Aveiro, 5 Şubat 1985 tarihinde Funchal, Madeira, Portekiz'de dünyaya geldi.

Futbola 1993 senesinde Andorinha altyapısında başlayan Ronaldo, buradaki performansı ile dikkatleri üzerine çekmeyi başardı ve 1997 senesinde Sporting Lizbon altyapısına geçti. İlk profesyonel sözleşmesini de 2002 senesinde Sporting Lizbon ile imzaladı.

Burada sadece bir sezon forma giyen Ronaldo, kendine has oyun yapısı, topa olan hakimiyeti, çalım yeteneği ve ölü yaprak vuruşu stiline kullandığı frikiklerle çok kısa bir süre içerisinde ünlenmeye başladı ve İngiliz devi, dünyanın en köklü futbol kulüplerinden Manchester United'ın dikkatini çekti.

Manchester United ile kazanılan bu başarılar sonrasında artık dünya genelinde tanınan ve geniş bir hayran kitlesine sahip olan Cristiano Ronaldo, doğal olarak dünyanın diğer dev kulüplerinin de dikkatini çekmişti.

Ve 2009 senesinde, 110 yılı aşkın tecrübesiyle sadece oynadığı ligin değil, dünya genelinde 'dev' olarak adlandırılan Real Madrid'e 94 milyon € bonservis bedeliyle transfer oldu.

Yazalım konuşalım: Sağlık olmak için spor çok önemli

9 – MAVZU. SIFAT YASOVCHI QO‘SHIMCHALAR. SIFAT YAPIM EKLERİ. SIFAT DARAJALARI - SIFATLARDA DERECELENDİRME

Ushbu qo‘shimchalar ot so‘z turkumiga oid so‘zlarga qo‘shilib sifat yasaydi. Tanglay va lab – lab uyg‘unligi qoidasiga bo‘ysunadi.

başarı - başarılı insan	tuz - tuzlu yemek
akıl - akıllı çocuk	çizgi- çizgili kumaş
güneş - güneşli hava	sis - sisli hava
koku - kokulu sabun	görgü- görgülü kız
güç - güçlü adam	bilinç - bilinçli toplum
korku - korkulu rüya	ev - evli kadın

-lı qo‘shimchasi joy nomlariga qo‘shilib ot va sifat yasaydi:

Avrupa - Avrupalı	Ürgüp-Ürgüplü
Ankara - Ankaralı	Bakırköy- Bakırköylü
Roma - Romalı	Trabzon-Trabzonlu
Samsun - Samsunlu	İstanbul-İstanbullu

-lı qo‘shimchasi otga qo‘shilib mansublikni bildiradi:

üniversite - üniversiteli	kuzey-kuzeyli
lise - liseli	güney-güneyli
Fenerbahçe - Fenerbahçeli	batı-batılı
köy- köylü	doğu-doğulu

-lı qo‘shimchasi son qo‘shimchalariga kiradi:

bir-birli	altı-altışarlı
beş-beşli	yedi-yedişerli
dokuz-dokuzlu	yirmi-yirmişerli

-lı qo‘shimchasi juft so‘zlar yasaydi:

allı pullu	derli toplu	saçlı sakallı
büyük küçüklü	geceli gündüzlü	yaşlı başlı
dayalı döşeli	hızlı hızlı	tatlı tatlı
cicili bicili	inişli çıkışlı	uykulu uykulu

-siz, -süz, -sız, -suz

Ushbu qo‘shimcha – li sifat yasovchi qo‘shimchaning bo‘lishsiz shakli hisoblanadi. Bu qo‘shimchalar ham tanglay va lab – lab uyg‘unligi qoidasiga bo‘ysunadi.

Günümüzde tüm dünyada işsiz insanlar çok.

Bilgisiz insanlar güçsüzdür.

Tuzsuz yemekleri sevmiyorum.

Banyosuz evler hiç iyi değil.

Kokusuz sabunlar ucuzdur.
Ücretsiz okumak çok güzeldir.
Arabasız yaşamak zor oldu.
Tatsız konuları hiç konuşmayalım.

Mavzunı mustahkamlash uchun mashqlar

1. Quyidagi bo'sh o'rinlarga -li, -li, -lu, -lü qo'shimchalaridan mosini qo'ying.

gözlük____ adam
ayna____ oda
lezzet____ yemek
bahçe____ okul
meyveli____ dondurma
ahududu____ pasta
Kore____ öğrenci
Sudan____ kız
Türkiye____ konuklar
para____ otopark

Semer kant____ arkadaş
alkol____ içki
süt____ kahve
İstanbul____ öğretmen
kravat____ öğrenci
kent____ adam
şapka____ kadın
okul____ köy
sarı____ pantolon
kırmızı____ elbise

2. Quyidagi bo'sh o'rinlarga -siz, -siz, -suz, -süz qo'shimchalaridan mosini qo'ying.

şapka____ ihtiyar
şeref____ adam
son____ aşk
saygı____ insan
hak____ savaş
su____ çeşme
iki kat____ ev
bulut____ gece
yağ____ yemek
balkon____ ev
tuz____ çorba
vefa____ dost
ses____ akşam
ölüm____ insan
gümrük____ geçiş
sayı____ güzel
şeker____ kahve
para____ çocuk
perde____ oda
zeka____ kadın

3. Quyidagi bo'sh o'rinlarga -li, -lı, -lu, -l  / -siz, -s z, -suz, -s z qo'shimchalaridan mosini qo'y ng.

1. Gülsüm çok anlay ş___ bir k z.
2. Deniz terbiye___ bir  ocuk.
3. Dostumun iki kat___ bir evi var.
4. Sağlık___ yaşamak için spor yapın.
5. O, çok merhamet___ bir adam.
6. Enstitü  ğrencileri bugün kravat___ gelmiş.
7. Bence, bu iş çok yara___.
8. S t___ kahve var mı?
9. Bugün çok moral___im.
10. Son günlerde para___ kaldık.
11. Bu ev kaç oda___?
12. Arkadaş n nere___?
13. Neden böyle ses___ duruyorsun?
14. Savaş___ bir dünya istiyoruz.
15. Zavall , anne___ büyüdü.
16. Limon___  ay güzeldir.
17. Seyirci___ ma  güzel değildir.
18. K rk___ kadın çok uzun boy___.
19. Sağlığımız için yağ___ yemekler yemeliyiz.
20. Bugün hava bulut___, ama soğuk değil.

Çok kullandığımız sıfatlar

Sağlam – baquvvat, pishiq

Harika – ajoyib

Kaliteli – sıfatli

Pahal  – qimmat

Taze – barra

Son model – oxirgi rusum

Sert – qattiq

Güleryüzlü – samimiy

Matndagi sıfatlarni toping va belgilang!

Kalbin Düşmanları

Sigara tüketimi. Kalp damar hastalıklarından ve bu hastalıkların yol açtığı ölümlerden korunmak için atılacak ilk adım sigara ve dumanından uzak durmaktır.

Kolesterol. Kolesterol kontrolü sağlamak için beslenmede doymuş yağ oranının azaltılması tekli ve çoklu doymamış yağ asitleri içeren yağların

oranının arttırılması besinler yoluyla alınan kolestrole dikkat edilmesi posa içeren yiyecekler ile meyve-sebze tüketiminin arttırılması gerekiyor.

Yüksek tansiyon. Yüksek tansiyona yol açan nedenlerin başında alınan fazla kilolar gelmektedir.

Aşırı alkol tüketimi. Aşırı alkol tüketimi tansiyonu yükselten bir diğer etmendir. Günde belli bir miktarda üzerine çıkılmaması gerekir.

KontROLSÜZ ŞEKER HASTALIĞI. Şeker hastalarında damar sertliği daha sık ve erken yaşta görülmektedir. Şeker hastalığı kontrolünde diyet ve ezgersiz ilaç tedavisinin yanında önemli rol oynamaktadır.

ŞİŞMANLIK. Şişmanlık tedavi edilmediğinde hipertansiyon kolesterol yüksekliği ve şeker hastalığı gibi kalp damar hastalığı riskini arttırmaktadır.

Hareketsizlik. Yapılan araştırmalarda düzenli ezgersiz yapmanın ve yüksek bir efor kapasitesine sahip olmanın azalmış kalp ve damar sorunları ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Stresli yaşam. Yüksek stres vücut direncinin düşmesine sebep olur.

Asl sifatlar predmetning belgi (xususiyat)larini ko'rsatadi. Asl sifatlar asosan predmetning *yaxshi, yomon, sariq, qizil, oz, ko'p* kabi xususiyatlarini bildiradi.

büyük ev, küçük oda, **çalışkan** öğrenci, **güzel** kız, **çirkin** adam, **iyi** insan, **kötü** adam, **boş** kutu, **az** para. **çok** iş, **ağaçlı** yol, **yeşil** yaprak... gibi.

Misollarda ko'rilgani kabi asl sifatlar ot so'z turkumidan oldin kelib, o'zidan keyin kelgan predmetning belgi (xususiyat)larini bildiradi. Ot so'z turkumidan so'ng kelgan asl sifatlar ot-kesim yasovchi qo'shimcha yordami bilan bir hukumni bildiradi hamda gap hosil qiladi. Lekin bu shaklda tuzilgan ba'zi gaplarda ot-kesim yasovchi qo'shimcha ko'rinmay yashirin shaklda qoladi.

Sifat birikmasi

büyük ev
küçük oda
çalışkan öğrenci
güzel kız
çirkin adam
boş kutu
yeşil yaprak

Gap

ev büyük
oda küçük
öğrenci çalışkan
kız güzel
adam çirkin
kutu boş
yaprak yeşil

Ot so'z turkumidan so'ng kelib, jumla tashkil qilgan asl sifatarning ba'zilarida ot-kesim yasovchi qo'shimcha yaqqol namoyon bo'ladi:

Ev büyüktür. Ev büyüktü. Ev büyükmüş. Ev büyük değil... gibi.

Asl sıfatlar 4 xil bo'ladi:

QIYOSIY SIFATLAR

Predmetlarni qiyoslaydigan asl sıfatlarga **qiyosiy sıfatlar** deyiladi. Qiyosiy sıfatlar otlarni 3 darajasini belgilaydi.

1

çalışkan	öğrenci
güzel	kız
iyiadam	
büyük	ev
küçük	oda
akıllı insan	

2

daha	çalışkan
öğrenci	
daha	güzel kız
daha	iyiadam
daha	büyük ev
daha	küçük oda
daha	akıllı insan

3

en	çalışkan öğrenci
en	güzel kız
en	iyiadam
en	büyük ev
en	küçük oda
en	akıllı insan

Predmetlarni qiyoslamoqchi bo'lsak, asl sıfatlarning oldiga **daha**, **en** so'zlarini qo'yamiz. Ushbu holatda **daha**, **en** so'zlari ravish vazifasiga ko'chadi.

a) Predmetlarni qiyoslash chog'ida tenglik yuzaga kelsa, *gibi* va *kadar* so'zlari qo'llaniladi.

Mehmet, Ayşe **gibi** çalışkandır.

Mehmet, Ayşe **kadar** çalışkandır.

b) Predmetlarni qiyoslash chog'ida tenglik yuzaga kelmasa, *daha* so'zi qo'llaniladi.

Mehmet, Ayşe'den **daha** çalışkandır.

Be ev, sizin evden **daha** güzeldir.

Fatma, Serpil'den **daha** akıllıdır.

Fil, tavşandan **daha** büyüktür.

Eşek, filden **daha** küçüktür.

Bu araba, senin arabandan **daha** hızlıdır.

c) Bir predmetning belgi yoki xususiyati boshqa predmetlardan ustun bo'lsa, *en* so'zi qo'llaniladi.

Mehmet **en** çalışkan öğrencidir.

Balina **en** büyük hayvandır.

En akıllı varlık insandır.

Tanıdığım **en** güzel kız sensin.
En küçük yaratıklar virüslerdir.
En güzel ve **en** güvenli araba mercedestir.

KUCHAYTIRUV SIFATLARI: m, p, r, s

Shaxs, predmet yoki voqea – hodisa belgisining yuqori darajasi kuchaytiruv sifatleri yordamida ko'rsatiladi. Turk tilida old qo'shimcha faqat kuchaytiruv sifatlarida kuzatiladi. Bu old qo'shimcha bir qo'shimcha sifatidan ko'ra, sifatning oldidan qo'shiluvchi bo'g'in ko'rinishida keladi.

beyaz	→	bembeyaz	:	çok beyaz, en beyaz
kara	→	kapkara	:	çok kara, en kara
temiz	→	tertemiz	:	çok temiz, en temiz
doğru	→	dosdoğru	:	çok doğru, en doğru

Kuchaytiruv sifatlarida so'zning birinchi bo'g'ini olinib, bo'g'inning oxiriga *m, p, r, s* undoshlaridan biri qo'shilib, so'zning boshiga keltirish yo'li bilan yasaladi. Kuchaytiruv sifatleri ot so'z turkumidan avval ham, keyin ham kelishi mumkin. Quyidagi holatda otdan avval kelib sifat birikmasi yasagan.

Kuchaytiruv sifatleri boshqa asl sifatleri kabi ot so'z turkumidan so'ng keladi va qo'shimchalar yordamida jumlarlar tashkil qiladi. Lekin eng kam harakat talab qiladigan bu gaplarning ba'zilarida sifatdan keyin ot yasovchi qo'shimcha aytilmaydi.

Sifat

masmavi gökyüzü
tertemiz ev
çırılçıplak çocuk
taptaze yumurta
sımsıcak hamam
bomboş oda

Gap

Bugün gökyüzü **masmavi**.
Bizim ev **tertemizdir**.
Kış günü çocuk **çırılçıplaktı**.
Bu yumurtalar **taptazedir**.
Hamam **sımsıcaktı**.
Eve geldiğimizde oda **bomboştı**.

Mavzuga oid savol va topshiriqlar:

1. Sifat so'z turkumiga ta'rif bering.
2. Sifatlar necha turga bo'linadi?
3. Qanday sifatlar darajalanish xususiyatiga ega?
4. Sifatlar darajalanganda qanday o'ziga xosliklar yuzaga chiqadi?

Quyidagi bo'shliqlarni **hangı, nasıl, ne, kaç** so'roq sifatleri bilan to'ldiring.

- 1) ____ yaşındasınız?
- 2) Bu makine ____ çalışıyor?
- 3) ____ iş istiyorsunuz?
- 4) Mektup ____ zaman gelir?
- 5) Bu bölümde ____ dersler var?
- 6) Portakal ____ lira?
- 7) Kursu ____ kitaptan takip ediyorsunuz?
- 8) Sınıfta ____ öğrenci okuyor?
- 9) ____ katta oturuyorsunuz?
- 10) ____ kadar maaş alıyorsunuz?

Bo'shliqlarni **en, daha, kadar** so'zlaridan mosini qo'yib to'ldiring.

Bizim ev mahallenin ____ güzel yerindedir. Bu semtte bizim evden ____ güzel ev yoktur. Şehrin ____ büyük çeşmesi, ____ yüksek surları, ____ büyük okulu ve ____ geniş caddeleri mahallededir. Mahalleli bu semti ____ şirin, ____ ilginç yapmaya çalışıyor. Turistler ____ çok bu semte gelirler. Turistler ____ temiz yemekleri bizim mahallede yerler. Semtimizi ____ fazla turistin ziyaret etmesini istiyoruz. Bu semtin ____ zarif ağacı selvidir. Burada ayrıca ____ iyi şekilde istirahat edersiniz.

Quyidagi so'zlardan kuchaytiruv sifati yasang va gaplar tuzing.

1. ____ beyaz gömlek
2. ____ temiz cadde
3. ____ diri surat
4. ____ mor el
5. ____ siyah saç
6. ____ kara göz
7. ____ pembe dünya
8. ____ yalnız adam
9. ____ sağlam duvar
10. ____ sıcak çay
11. ____ ince yol
12. ____ çıplak çocuk

13. ____düz yol
14. ____uzun boy
15. ____yeşil bahçe
16. ____kırmızı gül

Quyidagi gaplarni mos bo'lgan kuchaytiruv so'zlari bilan to'ldiring.

1. Çocuklar ____ elbiseler giymişlerdi.
2. ____ yolda ilerliyorduk.
3. Şöyle ____ çimenlerin üzerine uzansam!
4. Adam ____ oldu.
5. Onun saçları ____ simsiyah.
6. O ____ çayı sevmiyor.

MUTFAK EŞYALARI

Mutfak perdesi ve güneşliği,
Mutfak lambası
Yemek masası ve sandalyeleri
Yemek takımı (günlük ve misafirlik)
Pasta takımı (günlük ve misafirlik)
Servis tabakları (misafirlik)
Salata ve ekmek tabakları
Yemek çatal-kaşık-bıçak takımı
Çay kaşıkları (günlük ve misafirlik)
Çerez kâseleriç
Dondurma kâseleri-kaşıkları
Yedek cam kâse takımı
Su sürahisi (günlük ve misafirlik)
Su bardakları (günlük ve misafirlik)
Meşrubat bardakları
Çay bardakları
Kahve fincanları
Çay ve Neskafe fincan takımı
Şekerlik, maşası Kupalar
Çelik tencereler

Emaye tencere takımı
Teflon pilav tenceresi
Teflon kapaklı tava seti
Balık tavaşı Omlet tavaşı
Düdüklü tencere
Kahve cezve takımı
Teflon geniş cezve/sosluk
Su kaynatıcılı çaydanlık
Yedek çaydanlık
Porselen demlik
Çay süzgeci
Şekerlik maşası
2 kişilik kahve makinası
Termos
Tost makinesi
Ekmek kızartma makinesi
Meyve suyu sıkma robotu
El süpürgesi

Yazma: Evinizi tarif edin. Odanızda neler var?

10 – MAVZU. TURK TILIDA YAQIN O‘TGAN ZAMON. GÖRÜLEN GEÇMİŞ ZAMAN

Yaqin o‘tgan zamon ish-harakatning nutq vaqtidan oldin bajarilganligini bildiradi. Fe‘l o‘zagiga **-di, - ti** zamon qo‘shimchalarini qo‘shib yasaladi. Fe‘l o‘zagidagi jarangli undoshdan keyin – di, jarangsiz undoshdan keyin esa – ti shakllari qo‘shiladi. Ushbu zamon qo‘shimchalari ham unlilar moslashuvi qoidasiga bo‘ysinadi.

	Gelmek	yapmak	oturmak
Ben	gel- di -m	yap- tı -m	otur- du - m
Sen	gel- di -n	yap- tı -n	otur- du - n
O	gel- di	yap- tı	otur- du
Biz	gel- di -k	yap- tı -k	otur- du - k
Siz	gel- di -niz	yap- tı -nız	otur- du - nuz
Onlar	gel- di -ler	yap- tı -lar	otur- du - lar

Ben okula geldim.
O tahtayı sildi.
Konser zamanında başladı.
Milletvekili konuşma yaptı.

Yaqin o‘tgan zamonning bo‘lishsizlik shakli **ma - me**

Fe‘l o‘zagiga **-ma, - me** bo‘lishsizlik qo‘shimchasi va –di yaqin o‘tgan zamon qo‘shimchasini qo‘shish orqali yasaladi.

Ben	kalk – ma- dı -m	söyle – me- di - m
Sen	kalk – ma- dı -n	söyle – me- di - n
O	kalk – ma- dı	söyle – me- di
Biz	kalk – ma- dı -k	söyle – me- di - k
Siz	kalk – ma- dı -nız	söyle – me- di - niz
Onlar	kalk – ma- dı -lar	söyle – me- di - ler

Ben kapıyı açmadım.
Sen sabahleyin erken kalkmadın.
O bu kitabı okumadı.
Biz bu işi yapmadık.
Siz bir türlü anlamadınız.
Onlar buraya gelmediler.

Yaqin o‘tgan zamonning so‘roq shakli

Ben	açtım mı?	yazdım mı?	aldım mı?
Sen	açtın mı?	yazdın mı?	aldın mı?
O	açtı mı?	yazdı mı?	aldı mı?

Biz açtık mı? yazdık mı? aldık mı?
Siz açtınız mı? yazdınız mı? aldınız mı?
Onlar açtılar mı? yazdılar mı? aldılar mı?

Öğrenciler konuyu anladılar mı?
Çocuk yemeğini yedi mi?
Dün alışveriş yaptın mı?
Asansör tamir edildi mi?

Bo'lishsizlik sakli

Ben sil - me - di - m mi? kapat - ma- dı - m mı?
Sen sil - me - di - n mi? kapat - ma- dı - n mı?
O sil - me - di mi? kapat - ma- dı mı?
Biz sil - me - di - k mi? kapat - ma- dı - k mı?
Siz sil - me - di - niz mi? kapat - ma- dı - nız mı?
Onlar sil - me - di - ler mi? kapat - ma- dı - lar mı?

Ben sana bunu önceden söylemedim mi?
Yaşadığın olayları anlatmadın mı?
Kapıyı kilitlemedin mi?
Müzeleri gezmediniz mi?

Mashq - Alıştırma 1

Lütfen görülen geçmiş zamanla tamamlayınız.

- 1- Dün arkadaşımın sinemaya git..... .
- 2- Ahmet geçen yıl derslerine çok çalış..... .
- 3- Sen çok doğru söy..... .
- 4- Biz Türkçe'yi iyi öğren..... .
- 5- Siz dün derse geç kal..... .
- 6- Onlar soruların cevabını bil..... .
- 7- Ben dün babama telefon et..... .
- 8- Seni dün iki saat bekle..... .
- 9- Biz bu kitabı sana vermekten vazgeç..... .
- 10- Ben böyle yaşamaya alış..... .
- 11- Ahmet annesini çok özle..... .
- 12- Siz bu kitabı oku..... .
- 13- Ödevlerimizi bitir..... .
- 14- Öğrenciler derste çok konuş..... .
- 15- Annem bulaşıkların hepsini yıka..... .
- 16- Polis hırsızları yakala..... .

Mashq - Alıştırma 2

Lütfen sorulara cevap veriniz.

1- Bahçıvan bahçeyi suladı mı ?

Evet,..... Hayır,.....

2- Öğretmen öğrencilere çok soru sordu mu ?

Evet,..... Hayır,.....

3- Öğrenciler doğru cevap verdiler mi ?

Evet,..... Hayır,.....

4- Dün havuzda yüzdünüz mü ?

Evet,..... Hayır,.....

5- Ödevini bitirdin mi ?

Evet,..... Hayır,.....

6- Ailene mektup yazdın mı ?

Evet,..... Hayır,.....

7- Ahmet kapıyı kapattı mı ?

Evet,..... Hayır,.....

8- Öğrenciler Türkçe öğrendiler mi ?

Evet,..... Hayır,.....

1- Bu hafta müzeye gittiniz mi ?

Evet,..... Hayır,.....

2- Bu kitabı okudun mu ?

Evet,..... Hayır,.....

11- Misafirleri gördün mü ?

Evet,..... Hayır,.....

12- Bu resimlere baktın mı ?

Evet,..... Hayır,.....

Mashq - Alıştırma3

Lütfen cevaplara uygun sorular sorunuz.

1- ? Ahmet'e para verdim.

2- ? Öskemen'i çok beğendik.

3- ? Ahmet bizi çok bekletti.

4- ? Öğrenciler soruların cevabını bildiler.

5- ? Katil mahkemede konuştu.

6- ? Çocuğu köpek ısırıldı.

7- ? O eski arabasını sattı.

8- ? Evet, o yeni araba aldı.

9- ? Evet, polisler hırsızı yakaladılar.

10- ? Kelimelerin hepsini ezberledim.

11- ? Evet, dün akşam geç yattım.

12- ? Dün sinemaya gittik.

13- ? Öğrenciler derste çok konuştular.

14- ? Ahmet Türkçe öğrendi.

15- ? Ahmet ile Ayşe geçen hafta evlendiler.

Mashq - Alıştırma 4

Lütfen cümlelerin boş yerlerine uygun karşılıkları bulunuz.

1- Hasta kuş	kaldım
2- Ahmet üniversiteyi	gittim
3- Onlar bizi	doğdunuz
4- Yarın için doktordan	muayene etti
5- Biz dün futbol	iyileşti
6- Maçtan sonra çok	dinlemediler
7- Doktor, Ahmet Bey'i	bitirdi
8- Ekrem dün evini	temizledi
9- Bu sabah derse geç	yorulduk
10-Şefin sana niçin	kızdı
11-Çünkü işe geç	oynadık
12-Bir hırsız cüzdanımı	göçtü
13-Sevda treni	kaçırdı
14-Siz nerede	randevu aldın mı
15-Ahmet Almatı'ya	çaldı

YENİ KELİMELER

Evcil hayvanlar

Kedi – mushuk

Köpek – kuchuk, it

Deve – tuya

Eşek –eshak

Keçi – echki

At – ot

Domuz – cho'chqa

Tavşan – quyon

Koyun – qo'y

İnek – sigir

Katır – xachir

Kuşlar

Kanarya – kanareyka

Papağan – to'tiqush

Tavus kuşu – tovus

Kaz – g'oz

Tavuk – tovuq

Horoz – xo‘roz

Güvercin – kabutar

Ördek – o‘rdak

Serçe – chumchuq

Bıldırcın – bedana

Sürüngenler

Kertenkele – kaltakesak

Yılan – ilon

Salyangoz – shilliq qurt

Kırkayak – qirqoyoq

Tırtıl – kapalak qurti

Bukalemun – buqalamun

Akrep – chayon

Solucan – chuvalchang

Vahşi hayvanlar

Çita – gepart

Timsah – timsoh

Aslan – sher, arslon

Ayı – ayiq

Fil – fil

Kaplan – yo‘lbars, qoplon

Porsuk – bo‘rsiq

Zürafa – jirafa

Zebra – zebra

Hayvanlar ile ilgili bilmeceler

Yük görünce kaçır,

Ot körünce koşar.(eşek)

Üstü çayır biçilir,

Altı çeşme içilir.(koyun)

Dağdan gelir taştan gelir,

Tintin sakallı eniştem gelir.(keçi)

İki çubuk bir makas,

Hokkabaz mı hokkabaz(leylek)

Ayakları kürekli.

Ne kadar da yürekli.

Suda sanki bir gemi.(ördek)

Eğri çınar.
Yerden alır,
Gökte yer.(zürafa)

Pençesi aslan gibi ,gözleri volkan gibi.
Tüyleri pek yumuşak.
Onu gören fareler,
Saklanır köşe bucak. (kedi)

Bahçede kırdı dolaşır,
Evini sırtında taşır.(kaplumbağa)

KURNAZ PAPAĞAN

Zengin bir tüccarın, kafes içinde beslediği değerli bir papağanı vardı.

Günlerden bir gün Hindistan'a gitmek isteyen tüccar, ev ahalisinin her birine bir hediye getirmek istedi. Neler arzuladıklarını öğrendi ve nihayet papağana dönüp:

- Sana ne getireyim? Diye sordu.

Papağan:

-Ben hiçbir şey istemem. Yalnız o diyarlarda benim akrabalarımı görürsen halimi anlat. Bir kafes içinde hapis hayatı yaşadığımı, bu halden kurtulmam için ne yapmam gerektiğini sor. Onlardan bir söz duyar, bir hareket görürsen, geldiğinde bana anlat dedi.

Tüccar yola çıktı. Günlerce, haftalarca gittikten sonra Hindistan'a ulaştı. Bir ormanda neşeyle uçuşan papağanları görünce onlara, kendi papağanının halini anlattı. Tam bu sırada papağanlardan biri çırpınarak daldan düşüp öldü! Tüccar:

- Eyvahlar olsun, galiba benim papağanımın akrabasıydı. Onun acısına dayanamayıp öldü. Keşke bir şey anlatmasaydım diye hayıflandı.

Günler 80 onar memleketine dönen tüccar herkesin hediyesini dağıttıktan 80 onar kafesin içindeki papağanının yanına geldi ve olup bitenleri anlattı.

Yine umulmadık bir şey oldu ve güzel papağan ah vah çekerek yere düştü. Kaskatı olmuş, sanki bir anda son nefesini verip ölmüştü.

Tüccar bu işe daha çok üzüldü. Çaresiz, değerli papağanını kafesinden çıkarıp bir kenara attı. Papağan tüccarın elinden kurtulur kurtulmaz neşeyle uçup yüksek bir ağacın dalına kondu. Sonra da olanları anlamaya çalışan tüccara dönüp şunları söyledi:

- Hindistan'daki arkadaşım o hareketiyle bana öğüt vermiş, kendisi gibi ölü numarası yaparsam kurtulacağımı anlatmıştır. Çünkü bir papağanın kafese konulmasına sebep güzelliği, konuşması ve neşesidir.

Onlar olmadığı zaman kimse yüzüne bile bakmaz. İşte sen bile beni ölü zannedip kafesten çıkardın. Akıllıca bir oyunla özgürlüğüme kavuştum. Şimdi gidiyorum, kal sağlıcakla...

Papağan bunları söyledikten 81 onar daldan dala uçarak gözden kayboldu.

HİNDİNİN MARİFETİ

Bir gün Nasrettin Hoca pazarda dolaşıyormuş. Güvercinden biraz büyükçe, renkli bir kuşun on iki altına satıldığını görünce kendi kendine:

Demek bu günlerde kuşlar ve bu cinsten olanlar para ediyor. Fırsat düşmüşken ben de bizim baba hindiyi satayım, demiş. Hemen eve koşmuş. İşi karısına anlatmış ve koca hindiyi koltuğuna alarak pazara gelmiş. Hayvanı satığa çıkarmış. Hindiye papağanın üç misli fiyatına satabileceğini umuyormuş. Fakat kimse on iki akçeden fazla vermiyor ve Hoca'nın istediği fiyata gülüyorlarmış. Hoca dayanamamış ve efsane:

- Yahu! Bu nasıl iş? Biraz evvel yumruk kadar renkli kuşu ben alacağım, sen alacaksın diye kavga ettiniz ve on iki altına çıkarıp aldınız. Onun rengi varsa bunun da gerdanında ve başında süsleri var. Bir kere tüylerine bakınız. Güneşte pırıl pırıl parlıyor. Renkten renge giriyor. Islık çalınca kabarıyor, ibiğini sarkıtıyor, kuyruğunu yelpaze gibi açıyor ve tavus kuşu gibi sallana sallana dolaşıyor. Onun bu halleri insanın ömrünü arttırır. Vallahi ihtiyacım olmasa satmam. Zaten getirirken bizim karı da arkasından ağladı. Beni de müteessir etti. Karı ağladıkça hindi de gulu gulu gulu ... diyerek cevap veriyordu, demiş. Hoca'yı dinleyenlerden biri atılarak:

- Hocam kızma! Bilmeyerek birtakım sözler söylüyorsun. On iki altına satılan renkli kuş adı bir kuş değildi. O papağandı, papağan!, demiş.

Bunun üzerine Hoca merhum ciddi bir tavırla:

- Peki, anladık! Bir hüneri falan mı var? diye sormuş.

Adam da:

- Evet, o insan gibi konuşuyor. Ya seninki ne yapar? deyince, Nasrettin Hoca; o sırada başını eğmiş ve düşünmekte olan hindiye göstererek:

- O insan gibi konuşursa, bu da düşünür!.. cevabını vermiş.

Yangi so'z va iboralar:

para etmek – pul bo'lmoq

Fırsat düşmek – fursat kelmoq

Misli – barobar, hissa

Gerdan – gardon

Tüy – pat

Islik – xushtak

Kabarmak – hurpaymoq

İbik –ko'za, quvacha

Sarkıtmak – osiltirmoq

Yelpaze – yelpig'ich

Müteessir etmek – xafa qilmoq

Merhum – tinch, sokin

Tavır – alfoz

11 – MAVZU. TURK TILIDA – DAN ÖNCE – DAN SONRA QO'SHIMCHALARI. HOLAT RAVISHDOSHİ -MADAN (-MEDEN) ÖNCE, - DIKTAN SONRA

-Madan, -meden ravishdosh qo'shimchasi fe'l anglatgan ish-harakatning holatini bo'lishsiz ma'nosini bildirib keladi. –madan, -meden qo'shimchasi –arak, -erek ravishdosh qo'shimchasining bo'lishsiz shakli hisoblanadi. Bu holat ravishdoshi ham asosan bog'lovchi vazifasini bajaradi. Ya'ni bir gapni ikkinchi gapga bog'laydi.

Bu adamla **konuşmadan** sakın karar vermeyiniz.

Sizinle **görüştmeden** geri dönmek istemiyorum.

Gözleri yaşlıydı. Bana **bakmadan** konuşmaya çalışıyordu.

Parayı **almadan** bu işi yapmamız mümkün değil.

Düşünmeden konuşmayın, **görmeden** karar vermeyin.

Sakın **bilmeden** bir iş yapmayın.

Hava **kararmadan** yola çıkalım.

Şemsiye **almadan** evden çıkma.

Güneş **doğmadan** uyandım.

Okula **gitmeden** tüm ödevlerimi yaptım.

İşini **bırakmadan** iyi düşün.

-maden qo'shimchasi, asosan, **önce** so'zi bilan birga qo'llaniladi:

Yatmadan önce bir duş alsan iyi olur.

Iyi bir iş bulmadan, güzel bir ev **almadan önce** evlenmek istemiyorum.

Eşinden **ayrılmadan önce** iyi düşün.

Kilo **vermeden önce** çok şişmandım

Yemeğe başlamadan **önce** ellerini yıka.

Asya 'ya gitmeden **önce** bilgi topla.

Ushbu ravishdosh qo'shimchasining *-maksızın (-meksizin)* shakli ham bor:

bakmaksızın, görmeksizin. düşünmeksizin, konuşmaksızın...

Turk tilida – **dan önce – dan sonra** qo'shimchalari ot turkumidagi so'zlarga tog'ridan to'gri qo'shilib, zamon, vaqt ma'nolarini bildiradi. Bu qo'shimcha ham unlilar moslashuvi, ya'ni tanglay uyg'unligi qoidasiga bo'ysunadi. So'z oxirida jarangsiz undoshlar **f, s, t, k, ç, ş, h, p** kelganda **tan önce – tan sonra** shakli qo'llaniladi.

Kahvaltı**dan önce** spor yapıyorum.

Yemek**ten sonra** hemen çay içmemeli.

Öğle**den sonra** onunla görüşeceğim.

Dersten sonra sinemaya gidiyoruz.
O günden sonra bir daha gelmedi.
Maçtan sonra toplantı yaptılar.
Yazdan önce Taşkent'e geldik.
Filmden önce elektrikler kesildi.
Akşamdan önce eve gitmeliyim.
Halamdan sonra çocukları bize gelmedi.
Okuldan sonra liseye gittim.
Liseden sonra üniversiteyi kazandım.
Yemekten önce bir bardak su içiyorum.
Düğünden sonra karı koca bal ayına gittiler.
Nişandan önce bana yüzük taktı.

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar

1. Nuqtalar o'qniga -madan/-meden qo'shimchasini qo'shib gaplarni to'ldiring.

(yapmak, uğramak, durmak, almak2x, bitirmek, giymek, vermek)

1. Hiç bir yere ... doğru buraya gel.
2. Tembellik ... evde çok çalış.
3. Bugün ... yağmur yağdı.
4. Kursu ... ülkeneye dönecek misin?
5. Şemsiyeni ... dışarı çıkma.
6. Ehliyet ... araba kullanamazsın.
7. Ödevimi öğretmene ... sınıf tan çıkmışım.
8. Paltonu ... çıkma. Hava soğuk.

2. Nuqtalar o'qniga -madan/-meden qo'shimchasini qo'shib gaplarni to'ldiring.

1. Kahvaltı bile yap..... aceleyle evden çıktı.
2. Düşün ... konuşuyorsun, sözlerine dikkat et.
3. Bence onunla konuş... kararını verme.
4. Yorgundum, ama banyo yap... yatmadım.
5. Bütün yıl hiç dur... çalıştı.
6. Bana haber ver... gitmişler.
7. Almanya'ya git... Almanca öğrenemez miyim?
8. Onu hiç gör... teklifini kabul etmiş.

TELEFON NUMARASI BULMA

Ali : Hüseyin'i gördün mü?

Cemil : Hayır, görmedim. Bugün bana hiç uğramadı. Önemli bir işi olmalı.

Ali : Onunla acilen konuşmam gerekiyor. Şuradan bir telefon eder misin?

Cemil : Hayırdır, önemli bir şey mi oldu? Ben yardım edebilir miyim?

Ali : Hayır, teşekkür ederim. Benim Hüseyin ile görüşmem gerekiyor.

Cemil: O halde telefon numarasını söyle. Bende onun numarası yok.

Ali: Telefon numarası değişti. Yeni numarasını ben de bilmiyorum.

Cemil: Önemli değil... Bilinmeyen numaralar servisinden öğreniriz.

Cemil: (118 18'i çevirir)... Hüseyin Multu... Kavaklıdere... Telefon numarasını rica ediyorum.

Santral Memuru: Ne yazık ki, bizde kaydı yok. Başka bir isteğiniz var mı?

Cemil : Eşinin adı Aynur'dır. Bir de Aynur Mutlu adına kayıt var mı diye bakar mısınız?

Santral Memuru: Numarayı söylüyorum

Ali : (Telefonu çevirir): Aynur Yenge, meraba! Ben Ali. Nasılsınız? Yeğenlerim ne yapıyor?

Aynur : Merhaba Ali Bey! İyiyiz çok şükür! Çocuklar da iyiler. İnanır mısınız Hüseyin ile bu sabah sizi konuştuk!

Ali : Sağ olun! Hüseyin'i çoktandır görmüyorum. Şu anda evde mi? Onunla önemli bir konu görüşmem lazım. Onun için rahatsız ettim sizi.

Aynur : O da evden çıkmak üzere. Hemen sesleniyorum. Hüseyin! Ali bey arıyor.

Ali : Saygılarımı sunarım yenge... Çocukları öpüyorum.

Aynur : Lütfen eşinize selamlarımı iletin.

Hüseyin : Buyur Aliciğim... Nerelerdesin? Uzun zamandır görüşmüyoruz.

Ali : Çok sıkıntıdayım kardaşım, önemli bir işim var. Senin yardımın gerekiyor. Özellikle bu yüzden aradım seni.

Hüseyin : Hemen geliyorum. Şu anda neredesin?

Ali : Cemil'in bürosundayım. Bekliyorum. Görüşmek üzere...

Hüseyin : Şimdi evden çıkıyorum. Yarım saat sonra oradayım.

Quyidagi savolarga matnga muvofiq javob bering.

1. Cemil, Hüseyi'ni niçin arıyor?
2. Cemil, Hüseyi'nin telefon numarasını nasıl buluyor?
3. Hüseyin neden Cemil'in bürosuna gidiyor?
4. Ali nerededir?
5. Hüseyin ne zaman büroda olacak?

6. Ali telefonda önce kiminle konuşuyor?
7. Hüseyin ile bu sabah sizi ”
- a) bahsettik b) hatırladık c) konuştuk d) andık e) yadettik
8. –Affendersiniz, sizden bir şey öğrenebilir miyim?
- Buyurun.
-
- Var efendim. Saat kaç için?
- a) Hangi saatlerde uçaklarınız var?
- b) Bilet satışlarınız başladı mı?
- c) Ankara’ya nasıl gidebilirim?
- d) Ankara’ya ne zaman uçağınız var?
- e) Ankara uçağınızda yer var mı?

Hava durumu

Günlük hayatta hava durumu ile ilgili konuşulmayan bir gün yoktur. Hiç konuşmasak “bugün çok sıcak, bugün çok soğuk” veya “çok rüzgâr var” şeklinde illaki hava durumunu belirten birkaç cümle kurarız.

Termometre – termometr

Hava sıcaklığı – harorat

İklim – iqlim

İklim değişikliği – iqlim o’zgarishi

Gökyüzü – osmon

Yağış – yog’ingarchilik

Kısa süreli yağmur – qisqa muddatli yomg’ir yog’ishi

Yağmur yağması – yomg’ir yog’ishi

Yağmur damlası – yomg’ir tomchisi

Gök gürültüsü – momaqalldiroq

Kar yağması – qor yog’ishi

Kar tanesi – qor parchasi

Dolu yağması – do’l yog’ishi

Dolu tanesi – do’l donachasi

Donmak – muzlamoq

Erimek – erimoq

Nem – nam

Santigrat – selsiy

Derece – daraja

Sıcak – issiq

Çok sıcak – jazirama

Az sıcak, ılık – iliq

Ilımlı – mo’tadil

soğuk – sovuq
Serin – salqin
Hava durumu – ob-havo ma'lumoti
Güneşli – quyoshli
Yağmurlu – yomg'irli
Yoğun yağmur – sharros yomg'ir
Rüzgârlı – shamolli
Sisli – quyuq tumanli
Bulutlu, kapalı – bulutli
Buzlu – muzli
Fırtınalı – dovulli
Rutubetli – namli
Puslu – tumanli, qirovli
Çiseleme – shig'alab yog'ish
Sulu kar – suvli qor

Hava durumu ile ilgili sık kullandığımız cümleler

Bugün yağmur yağıyor
Bugün çok sıcak bir gün
Bugün hava güneşli, dışarı çıkalım
Gökyüzü kapalı
Dışarı çıkamayacağım, çok yağmur yağıyor
Kar yağıyor, okul tatil olabilir
Hava bugün ılık
Orada hava nasıl?
Antalya'da yazın havalar nasıl?
Sıcaklık kaç derece?
Eğer bu yaz sıcak olursa tatile gideceğiz
Bugün hava nasıl olacak?
Bugünkü hava durumunu biliyor musun?
Arkadaşım gök gürültüsünü sevmiyor.

Ay ve Güneş Tutulması

Milyonlarca yıl önce dünyamız güneşle beraberdi; sonra ondan koptu, kendi eksenini etrafında dönmeğe başladı. O zamanlar, etaşten bir top gibiydi. Döndükçe, zamanla etrafı kabuk bağladı, sertleşti. Kayalar ve dağlar meydana geldi. Fakat içide ateş olarak kaldı. Bu ateş, sobamızdaki veya mangalımızdaki ateş değildir. Dünyanın

ortasında ateş var demek, tasarlıyacağımızdan daha çok sıcaklık var demektir. Dünyanın ortasına inemediğimiz için, bu sıcaklığı göremeyiz ama, volkanların fırlattığı yakıcı maddelere bakarak bunu anlayabiliriz.

Dünya nasıl güneşten kopmuşsa, ay da dünyadan kopmuş ve dünya gibi sönmüş bir ateş parçasıdır. Ay, dünyamız etrafında döner ve bu dönmesini bir ayda tamamlar. Ay, sönmüş bir yıldızdır; güneşten ışık alır ve bu aldığı ışığı dünyaya yansıtır.

Ay, dünya etrafında dönerken bazan dünya, ay ile güneş arasına girer ve o zaman ay, güneşten ışık alamaz. Ay karanlık görünür. Bu olaya *Ay tutulması* adı verilir.

Bazan da aksi bir hal olur; ay, güneş ile dünya arasına girer ve güneşin tarafımızdan görünmesine engel olur. Ortalık birdenbire kararır. İşte buna *Güneş tutulması* derler. Ortaya giren ay çekilince güneş, ışıklarını yine dünyaya yollayacak ve her taraf aydınlanacaktır. Hakikatte, güneş tutulması diye bir şey yoktur.

Ay ve güneş tutulmaları daha önceden hesaplanarak bilinebilir. Bunu rasathaneler (Gözlem evinde) de uzmanlar, aletleriyle hesaplar ortaya çıkarırlar.

Soruları metne göre cevaplayalım.

Dünyamız, Güneş'ten koptuktan sonra ilk zamanlarda neye benziyordu?

Dünya, kendi etrafında döndükçe zamanla neler oluştu?

Dünyanın içinde hala çok sıcaklık olduğunu gösteren olay nedir?

Ay, Dünya'nın etrafındaki bir tam dönüşünü ne kadar zamanda tamamlar?

Güneş tutulması sırasında Ay'ın konumu nasıldır?

Aşağıdaki ifadeler metne göre Doğru (D) mu, yoksa Yanlış (Y) mı olduğunu belirtiniz.

Dünya, Güneş'ten koptuktan sonra hemen kabuk bağlayıp sertleşti. ()

Ay, kendi ışığı olan parlak bir yıldızdır. ()

Dünya'nın ortasına inemediğimiz için içindeki sıcaklığı göremeyiz. ()

Ay tutulması, Dünya'nın Ay ile Güneş arasına girmesiyle olur. ()

Ay ve güneş tutulmaları önceden hesaplanamaz. ()

12- MAVZU. TURK TILIDA FE'LNING KELASI ZAMONI. TÜRKÇEDE GELECEK ZAMAN

Fe'l ifodalayotgan ish-harakatning kelasi zamonda amalga oshishini bildirgan zamon shakliga fe'ning kelasi zamoni deyiladi. Fe'ning kelasi zamoni fe'l o'zagiga kelasi zamon qo'shimchasi **-acak** - **ecek** qo'shimchalarini qo'shish orqali yasaladi. Kelasi zamon qo'shimchasi - **acak** (-**ecek**) I-shaxs birlik va I-shaxs ko'plikda **-acağ**, **-eceğ** tarzida o'zgaradi. Chunki ikki unli orasidagi k tovushi ğ ga aylanadi: geleceğim, yapacağım.

Ben	görüş- eceğ - im	al - acağ - ım	ver - eceğ - im
Sen	görüş- ecek - sin	al - acak - sın	ver - ecek - sin
O	görüş- ecek	al - acak	ver - ecek
Biz	görüş- eceğ - iz	al - acağ - iz	ver - eceğ - iz
Siz	görüş- ecek - siniz	al - acak - sınız	ver - ecek - siniz
Onlar	görüş- ecek - ler	al - acak - lar	ver - ecek - ler

Fe'l o'zagi unli bilan tugasa -y undoshi oraga kiradi:

Ben	ara - y- acağ - ım	bekle - y- eceğ - im	söyle - y - eceğ - im
Sen	ara- y - acak - sın	bekle - y- ecek - sin	söyle - y- ecek - sin
O	ara - y - acak	bekle - y - ecek	söyle - y - ecek
Biz	ara- y - acağ - iz	bekle - y - eceğ - iz	söyle - y- eceğ - iz
Siz	ara- y - acak - sınız	bekle - y - ecek - siniz	söyle - y- ecek - siniz
Onlar	ara- y - acak - lar	bekle - y - ecek - ler	söyle - y- ecek - ler

Aysel yarın Ankara' dan gelecek.

Uçak saat tam 12 de kalkacak.

Ben onu arayacağım.

Onlar bizi bekleyecekler.

Kelasi zamonning bo'lishsizlik shakli - **ma - me -acak - ecek** qo'shimchalari yordamida yasaladi. Yani:

Fe'l + bo'lishsizlik qo'shimchasi + kelasi zamon qo'shimchasi

Ben	dur - ma- y- acağ -ım	kalk - ma -y - acağ - ım
Sen	dur - ma- y- acak -sın	kalk - ma -y - acak - sın
O	dur - ma- y- acak	kalk - ma -y - acak
Biz	dur - ma- y- acağ -iz	kalk - ma -y - acağ - iz
Siz	dur - ma- y- acak - sınız	kalk - ma -y - acak - sınız
Onlar	dur - ma- y- acak -lar	kalk - ma -y - acak - lar

Ben	düş - me - y - eceğ - im	sus - ma - y - acağ - ım
Sen	düş - me - y - ecek - sin	sus - ma - y - acak - sın

O	düş - me - y - ecek	sus - ma - y - akan
Biz	düş - me - y - eceğ - iz	sus - ma - y - acağ - ız
Siz	düş - me - y - ecek - siniz	sus - ma - y - akan - sınız
Onlar	düş - me - y - ecek - ler	sus - ma - y - akan - lar

Ben bir daha yalan söylemeyeceğim.

O kesin gelmeyecek.

Bugün Türkiye ye uçak uçmayacak.

Akşam televizyon seyretmeyeceğiz.

Kızlar gece gece sokakta gezmeyecekler.

Bo'lishsiz so'roq shakli

Ben	söyle - me - y - ecek miyim?	Yaz - ma - y - akan - mıyım?
Sen	söyle - me - y - ecek misin?	Yaz - ma - y - akan - mısın?
O	söyle - me - y - ecek mi?	Yaz - ma - y - akan - mı?
Biz	söyle - me - y - ecek miyiz?	Yaz - ma - y - akan - mıyız?
Siz	söyle - me - y - ecek misiniz?	Yaz - ma - y - akan - mısınız?
Onlar	söyle - me - y - ecek ler mi?	Yaz - ma - y - akan - larmı?

Siz başka eve taşınmayacak mısınız?

Sen bana bunu açıklamayacak mısın?

Nasıl olduğunu sormayacaklarmı?

Bir hafta sonra köye dönmeyecek miyiz?

Sen beni hiç bir zaman aldatmayacak mısın?

Bizim takım bu maçı kazanacak mı?

Mashq - Alıştırma 1. Lütfen gelecek zaman ile tamamlayınız.

- 1- Aysel akşam ödevini yap..... .
- 2- Onlar sinemaya git..... .
- 3- Ben İngilizce öğren..... .
- 4- Bakkaldan ekmek ve peynir al..... .
- 5- Biz hafta sonu pikniğe git..... .
- 6- Soğuk su içme hastalan..... .
- 7- Ben boş vakitlerimde kitap oku..... .
- 8- Biz arkadaşlarla futbol oyna..... .
- 9- Siz akşam yemeğini lokantada ye..... .
- 10- Ahmet'le ben satranç oyna..... .
- 11- Ferdi yarın arabasını tamir et..... .
- 12- Gelecek yıl Türkiye'ye git..... .
- 13- Ahmet gelecek hafta evlen..... .
- 14- Biz yarın sabah balık tutmaya git..... .
- 15- Yarın anneme mektup yaz..... .

- 16- Ben gelecek yıl üniversiteyi bitir..... .
- 17- Biz çok zengin ol..... .
- 18- Siz benimle gel..... .

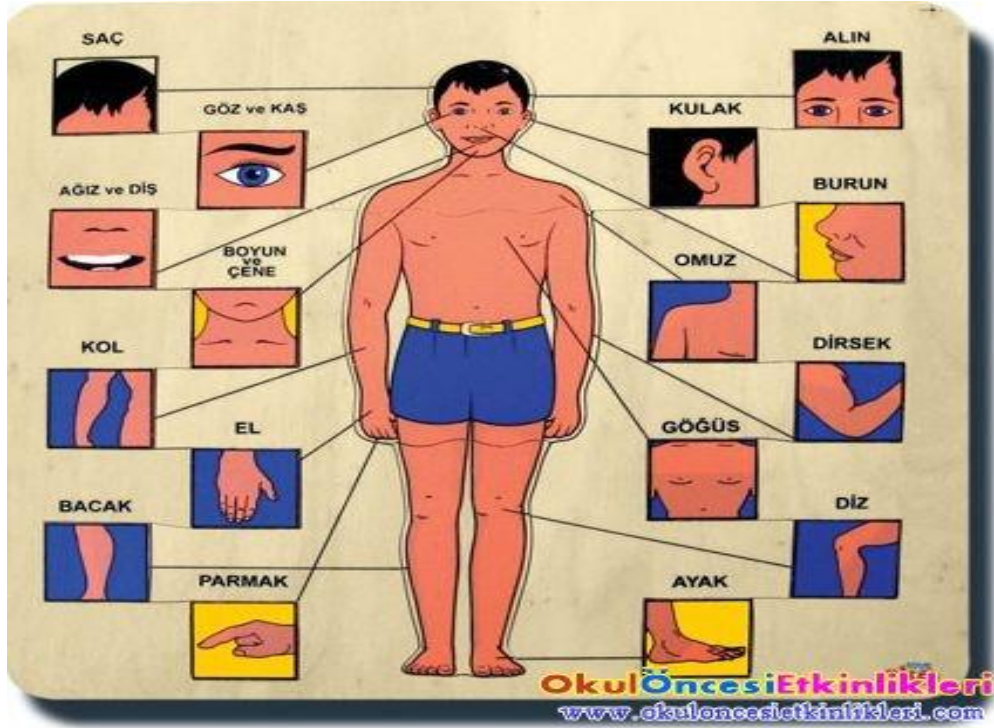
Mashq - Alıştırma 2. *Lütfen sorulara cevap veriniz.*

- 1- Bu akşam ne yapacaksın ?
- 2- Yarın sabah ne yapacaksın ?
- 3- Yarın öğleden sonra ne yapacaksın ?
- 4- Hafta sonu neler yapacaksın ?
- 5- Gelecek ay neler yapacaksın ?
- 6- Gelecek yıl neler yapacaksın ?
- 7- Tatilde neler yapacaksın ?
- 8- Ne zaman ders çalışacaksın ?
- 9- Hafta sonu nereye gideceksin ?
- 10- Büyüdüğün zaman ne olacaksın ?

Mashq - Alıştırma 3. *Lütfen aşağıdaki sorulara cevap veriniz.*

- 1-Sen yarın ne yapacaksın? (Çamaşır yıkamak)
- 2-Sen akşam ne yapacaksın? (Bilgisayar kursuna gitmek)
- 3-O bu gece ne yapacak? (Televizyon seyretmek)
- 4-Siz yarın sabah ne yapacaksınız? (Parkta koşmak)
- 5-Onlar öğleden sonra ne yapacaklar? (Antreman yapmak)
- 6-Biz hafta sonu ne yapacağız? (Pikniğe gitmek)
- 7-Siz gelecek hafta ne yapacaksınız? (Yüzmeye gitmek)
- 8-Onlar gelecek ay ne yapacaklar? (Türkçe öğrenmek)
- 9-Sen pazartesi günü ne yapacaksın? (Hastaneye gitmek)
- 10-Salı günü ne yapacaksın? (Dişçiye gitmek)
- 11-Siz çarşamba günü ne yapacaksınız? (Tatile gitmek)
- 12-Onlar perşembe günü ne yapacaklar? (Evlenmek)
- 13-Biz cuma günü ne yapacağız? (Taşınmak)
- 14-Cumartesi günü ne yapacaksın? (Araba tamir etmek)
- 15-Pazar günü ne yapacaksınız? (Sinemaya gitmek)

Inson tanasi va a'zolari - Vücutumuz.

Vücutumuz ile ilgili bulmacalar

İki damım var
Bir direği var (burun)

Kırmızı ağaç üstünde
Ak güvercin asılı (dis)

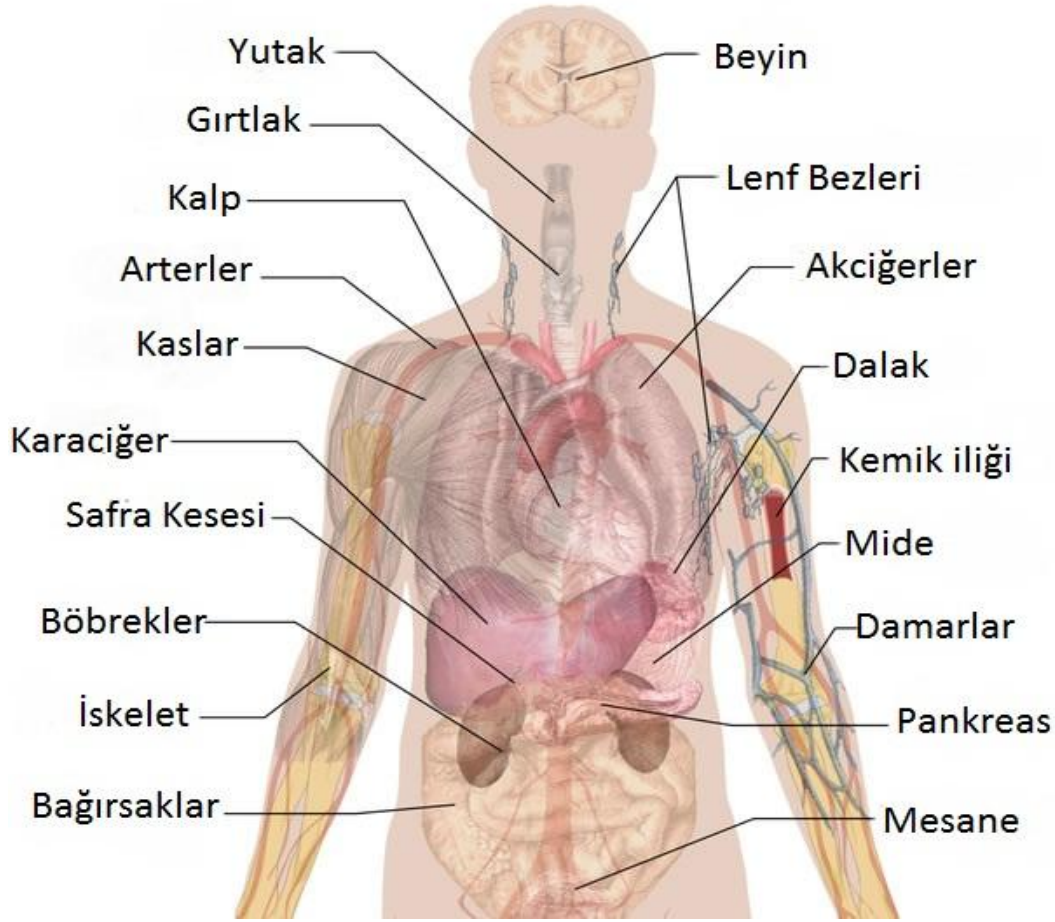
İki direk
Bir evi tutar (bacaklar)
Yarım kasık
Duvara yapışık (kulak)

Küçük bakkal
Dünyayı yutar (ağız)
Biz biz idik otuz iki kız idik (Diş)
Her şeyi görür
Kendisini göremez(göz)

Astı yolu kaçtı yola
iki kardeş düştü yola
Biri gider biri gelir(ayaklar)

İki kardeş uğrasır birbirini göremez (GÖZ)

Ben giderim o gider göğsümde tık tık eder
(KALP)

Doktorda

Sibel kendini bir az tuhaf hissettiği için sabah polikliniğe geldi ve hemşireye müracaat etti.

Sibel: Merhaba, Hemşire Hanım.

Hemşire: Merhaba, buyurun efendim.

Sibel: Muayene olmak istiyorum.

Hemşire: Randevunuz var mı?

Sibel: Evet, saat 9.00 için randevu almıştım.

Hemşire: Adınız, soyadınız?

Sibel: Sibel Alaş.

Hemşire: Evet. Buyurun içeri.

Sibel: Merhaba, Doktor Hanım.

Doktor: Merhaba, geçmiş olsun! Şikayetiniz nedir?

Sibel: Üç dört gündür üzerimde bir halsizlik var. Dün birden bire ateşim yükseldi. Boğazım, başım, kulaklarım, sırtım, bacaklarım kısacası her tarafım ağrıyor.

Doktor: Ağzınızı açın. Dilinizi çıkarın. Gözlerime bakın. Şimdi sağa bakın. Şimdi de sola. Teşekkür ederim. Mideniz bulanıyor mu?

Sibel: Evet, iki kere kustum. Yemek yiyemiyorum.

Doktor: Tansiyonunuzu ölçeyim. Bir de göğsünüzü, sırtınızı dinleyeyim. Derin nefes alın. Nefesinizi tutun, bırakın. Tekrar derin nefes alın, bırakın. Kalkabilirsiniz.

Sibel: Neyim var Doktor?

Doktor: Kesin bir şey söyleyemem. Kan ve idrar tahlilleri yaptırmanız gerekiyor. Bir de göğüs röntgeni isteyeceğim. Niçin daha önce gelmediniz?

Sibel: Önem vermedim. Aspirinle geçer sandım. Önemli mi Doktor Hanım?

Doktor: Sanmıyorum. Ama emin olmak için tahlillerin sonucunu beklemek gerekir. İnşallah önemli bir şey çıkmaz. Siz tahlillerinizi yaptırın. Röntgen filminizi çektirin. Yeniden bir kontrol edelim.

Sibel: Teşekkür ederim, Doktor Hanım.

Doktor: Bir şey değil, tekrar geçmiş olsun.

1. Sibel, kendini nasıl hissettiği için polikliniğe gitmiştir?

- A. Çok yorgun
- B. Çok mutlu
- C. Biraz tuhaf
- D. Çok acıkmış

2. Sibel'in doktorla görüşmek için saat kaçta randevusu vardı?

- A. Saat 8.00
- B. Saat 10.00
- C. Saat 9.00
- D. Randevusu yoktu

3. Sibel, doktora hangi şikayetlerinden bahsetmiştir?

- A. Sadece baş ağrısı ve diş ağrısı
- B. Uykusuzluk ve stres
- C. Halsizlik, ateş, ağrı ve kusma
- D. Sadece öksürük ve burun akıntısı

4. Doktor, Sibel'in kesin tanısını koymak için hangi tahlilleri istemiştir?

- A. Sadece göğüs dinleme
- B. Sadece göz muayenesi
- C. Sadece tansiyon ölçümü
- D. Kan, idrar tahlili ve göğüs röntgeni

- 5.Sibel, neden daha önce doktora gelmemiştir?
A.İlaç kullanmak istemediği için
B.Randevu alamadığı için
C.Önem vermedi ve aspirinle geçeceğini düşündü
D.Çok işi olduğu için

Çok kullandığımız deyimleri

Dil uzatmak – til tegizmoq
Dili dönmemek – tili aylanmaslik
Dişlerini gıcırdatmak – tishini g'ijirlatmoq (ğazabdan
Ele almak – qo'l olmoq;
Eli uzun – o'g'ri, qo'li egri
El uzatmak –yordam bermoq
Göz kulak olmak – ko'z quloq bo'lmoq
Gözden çıkarmak –vos kechmoq,
Gözünü almak –ko'zini qamashtirmoq, ko'zini olmoq

1 – MAVZU. TURK TILIDA UZOQ O'TGAN ZAMON. TÜRKÇEDE DUYULAN GEÇMİŞ ZAMAN.

-miş (-miş. -muş, -müş)

Uzoq o'tgan zamon eshitib bilingan, yaqindagina bo'lib o'tgan, lekin ko'z bilan ko'rib, guvohi bo'linmagan ish-harakat, yuz bergan voqea-hodisani ifodalaydi. Fe'l o'zagiga -miş qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi va ushbu qo'shimcha unlilar moslashuvi qoidasiga bo'ysunadi.

Ben	sev-miş – im	ezberle –miş – im	özle-miş - im
Sen	sev-miş – sin	ezberle –miş – sin	özle-miş - sin
O	sev-miş	ezberle –miş	özle-miş

Biz	sev-miş – iz	ezberle –miş – iz	özle-miş - iz
Siz	sev-miş – siniz	ezberle –miş – siniz	özle-miş - siniz
Onlar	sev-miş – ler	ezberle –miş – ler	özle-miş – ler

Örnek cümleler

-Ahmet ne zaman geldi?
- Bilmiyorum, dün saat beşte gelmiş.

-Sen ne zaman konuşmaya başladın?
-Ben iki yaşında konuşmuşum.

Uzoq o'tgan zamon ba'zan mazax, shupha ma'nolarini ham ifodalab keladi:

Halil, güya sınıfın en çalışkan öğrencisiymiş!
Annesine sorarsan. Serpil dünyanın en güzel kızıymış!

UZOQ O'TGAN ZAMONNING BO'LISHSIZLIK SHAKLI

Turk tilida uzoq o'tgan zamonning bo'lishsizlik shakli fe'l o'zagiga – ma, me qo'shimchalarini qo'shish orqali yasaladi.

Ben	gel – me –miş – im	ara- ma-mış- im
Sen	gel- me-miş- sin	ara- ma-mış- sin
O	gel – me-miş	ara- ma- mış
Biz	gel- me-miş-iz	ara- ma-mış-iz
Siz	gel- me-miş- siniz	ara- ma-mış-siniz
Onlar	gel- me-miş- ler	ara- ma-mış- lar

Örnek cümleler

- Bu pastayı Ahmet mi yapmış?
- Hayır, Ahmet yapmamış.
- Serdar Ortaç şarkı söylemiş mi?
- Hayır söylememiş.
- Onlar koliyi Türkiye' ye göndermişler mi?
- Hayır göndermemişler.
- Çocuk kavga mı etmiş?
- Hayır kavga etmemiş.

UZOQ O'TGAN ZAMONNING BO'LISHLI VA BO'LISHSIZ SO'ROQ SHAKLI

Ben	Otur – muş	muyum	çık – ma- mış	mıyım
Sen	Otur – muş	musun	çık – ma- mış	mısın
O	Otur – muş	mu	çık – ma- mış	mı
Biz	Otur – muş	muyum	çık – ma- mış	mıyız
Siz	Otur – muş	musunuz	çık – ma- mış	mısınız
Onlar	Otur – muşlar	mı	çık – ma- mışlar	mı

OKUMA

Altın Yumurtlayan Tavuk

Çok eski zamanlarda, fakir mi fakir bir köylü varmış. İyi biri olmasına karşın, çok şanssızmış. O kadar çalışmasına karşılık, elinde avucunda hiçbir şey yokmuş. Günlerden bir gün, köyün zenginlerine yardım etmiş. Buna karşılık zengin adam:

–Sen iyi ve çalışkan birisin. Yardımına karşılık şu parayı al ve kendin için bir şey yap, demiş.

Köylü hemen pazarın yolunu tutmuş. Yolda yürürken, bu parayı nasıl değerlendirebileceğini düşünüyormuş. Pazarda dolaşırken, bir tavuk almaya karar vermiş. Sonunda kendine göre iyi bir tavuk seçmiş. Evine dönerken de elde edeceği tavuk yumurtalarını satıp nasıl para kazanacağını hesabını yapıyormuş. Bir tavuğa sahip olduğu için, çok mutluymuş. Bütün gece uyumamış, sabah olur olmaz, kümese koşmuş. İlk sahip olacağı yumurtayı, bir an önce görmek istiyormuş. Fakat, umduğunu bulamamış. Çünkü tavuğu, henüz yumurtlamamış. Ama köylü adam, umudunu yitirmemiş. Bütün gün, tavuğun yumurtlamasını beklemiş. Ama ne yazık ki isteğine ulaşamamış. Ertesi sabah, yine hevesle kümese koşmuş. Ama, yine yumurta yokmuş.

–Ne şanssız adamım ben! Aldığım tavuk bile yumurtlamıyor, demiş.

Günler geçmiş. Köylü, her gün yılmadan kümese gidiyor ama eli boş dönüyormuş. Kendi kendine:

-Tavuğu aldığımdan beri bir hafta geçti. Hala bir yumurta bile alamadım. Acaba bu tavuğu kessem mi? diye mırıldanmış.

O sabah yine kümese gitmiş. Ama kümesten çığlık çığlığa zıplayarak çıkmış. Sevincinden yerinde bile duramıyormuş.

-Olamaz. Bu bir mucize. Yüce Tanrı'm sana binlerce kez teşekkür ederim!

Avaz avaz bağırıyormuş. Onun bu halini görenler:

-Vah vah, zavallı adam. Sonunda yoksulluktan çıldırdı herhalde, diye kendi aralarında konuşuyorlarmış.

Fakir köylünün bağıрма nedeni, tavuğunun yumurtlamış olması değilmiş. Bu yumurtanın, altından oluşuymuş. Köylünün tavuğu, diğer tavuklar gibi her gün değil, haftada bir yumurtluyormuş. Ama yumurta, diğerleri gibi değil, çok değerli ve altındanmış. Şansı dönen köylü, her hafta aldığı yumurtayı kuyumcuya götürüyor, bozdurarak parasını alıyor-muş. Böylelikle, köyün en zengin adamı olmuş. Uzun süre yoksulluk çeken köylü, parayı bol bulunca şaşırmış. Gördüğü her şeyi satın almaya başlamış. Onun bu halini gören arkadaşları:

-Bak, bu kadar para harcama. Bunun sonu yok. Kendine gel, diye onu uyarmışlar. Ama, o tam tersine, har vurup harman savurmaya devam etmiş. Nasıl olsa, tavuğu ona her hafta altın bir yumurta veriyormuş.

Gel zaman, git zaman köylünün bu harcamalarına, tavuğun altın yumurtası yetmez olmuş. Bu savurganlığın sonunda, farklı şeyler düşünmeye başlamış. Ona her şeyi sağlayan tavuğun yediği yem bile, ona fazla gelmeye başlamış. Daha fazla para istiyormuş. Bu düşünceyle, altın yumurtlayan tavuğu kesmeye karar vermiş. Böylece, tavuğun içindeki yumurtalara bir kerede sahip olacağını düşünmüş. Sonunda düşündüğünü yapmış. Ama hayalindeki hazineye kavuşamamış. Olan, bizim tavuğa olmuş. Elindekiyle yetinmeyi bilmeyen köylü, eski yoksul hayatına geri dönmüş.

Soruları metne göre cevaplayalım.

1. Köylü, zengin adamdan aldığı para ile pazardan ne satın almıştır?
2. Köylü, tavuğun yumurtlaması için kaç gün beklemiştir?
3. Tavuk, diğer tavuklar gibi her gün mü, yoksa haftada bir mi yumurtluyordu?
4. Tavuğun yumurtası diğer yumurtalardan neden farklıydı?
5. Köylü zengin olduktan sonra nasıl yaşamaya başlamıştır?
6. Köylü, neden tavuğu kesmeye karar vermiştir?
7. Tavuğu kesince köylü hayalindeki hazineye kavuşabildi mi?
8. Köylü, hikayenin sonunda nasıl bir hayata geri dönmüştür?

Matnni o'qing va o'zbek tiliga tarjima qiling.

KABAK DÜŞSEYDİ HALİM NE OLURDU?.

Nasreddin Hoca, uzun bir yolculuktan sonra, büyük bir ceviz ağacını altına uzanmış, dinlenmeye başlamış. Bulunduğu tarla bir kabak tarlasıymış.

Hoca, bir ara başını kaldırmış. Ağaçtaki cevizleri görmüş. Sonra da yerdeki kabaklara bakmış. Bu işe anlam verememiş.

Kendi kendine söylenmiş:

- Tanrı'nın işine karışılmaz ama, bu işte bir terslik var gibi geliyor bana. Koca ceviz ağacının meyveleri ufacık, kocaman kabaklar ise yerde duruyor. Bu durumda kabakların ağaçta, cevizlerin de yerde yetişmesi, daha uygun olurdu.

Hoca, böyle düşünürken, yorgunluktan uyuyakalmış...

Aradan uzunca bir zaman geçmiş. Nasreddin Hoca uykudayken, ceviz ağacından bir ceviz, "taaak!" diye, Hoca'nın başına düşmüş.

Hoca daldığı uykudan uyanmış, korku ile yerinden fırlamış. Bir kabağa, bir de başına düşen cevize bakmış. Ellerini göğe doğru uzatarak, Tanrı'ya şükretmiş:

- Ey ulu Tanrım!.. Senin işine karıştığım için beni bağışla... Sen, işini bilirsin. Kafama şu ceviz yerine şu kocaman kabak düşseydi, halim ne olurdu?..

Yangi so'zlar:

Uzanmak – cho'zilmoq, yotmoq

Tarla – dala, maydon

başını kaldırmak – boshini ko'tarmoq

karışmak – aralashmoq

terslik – sarkashlik, chalkashlik

yerinden fırlamak – joyidan otilmoq

bağışlak – kechirmoq

Masalı okuyalım ve anlatalım.

Aslan ile Tavşan Masalı

Bir varmış, bir yokmuş. Çok eski zamanlarda, ormanların birinde çok zalim bir aslan yaşarmış. Bu aslan çok zalim bir aslan olduğu için diğer hayvanlar ondan çok korkuyorlarmış. Bu duruma daha fazla dayanamayan orman sakinleri bir araya gelip aslanın yanına gitmeye karar vermişler ve aslana demişler ki;

– Saygı değer yüce kralımız biz size orman sakinleri olarak aldığımız bir kararı bildirmek için geldik. Artık siz hiç yorulmadan biz kendi aramızda size kura ile birimizi seçip göndereceğiz demişler.

Ormanlar kralı aslan buna çok sevinmiş, çokta mutlu olmuş çünkü artık avlanmaya çıkmasına hiç gerek kalmayacakmış. Ve bu olaydan sonra ise her gün kuradan kim çıktıysa o gün içinde aslanın yemeği olmuş.

Günlerden bir gün sıra küçük tavşana gelmiş ama küçük tavşan aslanın yemeği olmayı hiç ama hiç istemiyormuş, bu isteksizlik onun aklına parlak bir fikrin gelmesine neden olmuş. Sonra hemen aslanın yanına gitmiş ama aslan onu görünce kükremiş.

– Neden bu kadar geç kaldın söyle bakayım neredeyse açlıktan ölmek üzereyim, tavşan hemen cevap vermiş;

- Sabah çok erken yola çıktım ama karşıma bir aslan çıktı ve sizin hakkınızda çok kötü şeyler söyledi, demiş. Bunu duyan aslan çok sinirlenmiş ve tavşana;

-Beni hemen o aslanın yanına götür, demiş.

Tavşan hemen aslanı gördüğünü söylediği kuyunun yanına götürmüş aslan hemen kuyudaki suya bakmış ve kendi yansımasını görmüş. Sonra suyun içinde başka bir aslan olduğunu düşündüğü için hiç düşünmeden suya atlamış. Böylece akıllı tavşanın sayesinde hem orman halkı, hem de tavşan aslandan kurtulmuş.

Aşağıdaki soruları hikâyeye göre cevaplayınız:

1. Hayvanlar ormandaki aslandan neden korkuyorlarmış?
2. Orman sakinleri aslana hangi kararı bildirmişler?
3. Aslan bu karara neden çok sevinmiş?
4. Hangi hayvan aslanın yanına gitmek istememiş?
5. Küçük tavşan, aslana neden geç kaldığını söylemiştir?
6. İkinci aslanın, orman kralı aslan hakkında ne söylediğini iddia etmiştir?
7. Tavşan, sinirlenen aslanı nereye götürmüştür?
8. Aslan, kuyudaki suya bakınca neyi görmüştür?

Ko'p ishlatiladigan iboralar

Adı gibi bilmek – juda yaxshi bilmoq

Adı üstünde – nomidan ko'rinib turibdi

Ağır satmak – nozlanmoq

Ağız birliği etmek – kelishib olmoq

Ağzı burnu yerinde – kelishgan, xushsurat

Ayıptır söylemesi – “gapirishga tilim bormaydi lekin aytmamam bo‘lmaydi” degan ma’noda uzr so‘rash uchun aytiladi

Baltayı taşa vurmak – bilmasdan bir narsalar deb qo‘ymoq, qovun tushirmoq

Barutla oynamak – olov bilan o‘ynashmoq

Baş üstünde yeri var – hurmat va izzat-ikromi cheksiz

Başının çaresine bakmak – o‘zining ishini hech kimning yordamisiz hal qilmoq

Bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü – bir balosi bo‘lmasa shudgorda quyruq na qilur?

Bayramda seyranda – juda kam, onda sonda

Beleşe konmak – tekinga tushmoq

Ben hancı, sen yolcu oldukça – hali menga ishing ko‘p tushadi

Benden söylemesi – aytib qo‘yish mendan, aytish mening vazifam

Bin dereden su getirmek – mingta bahona o‘ylab topmoq

Bir bardak suda fırtına koparmak – pashshadan fil yasamoq

Bir dediği bir dediğini tutmamak – gapi gapiga mos kelmaslik

Burun bükmek – ensasi qotmoq, yoqtirmaslik

Yazalım ve anlatalım. Benim en sevdiğim masal konusunda bir metin yazalım ve onu sınıfta anlatalım.

Bir varmış, bir yokmuş.....

2 -MAVZU. TUKR TILIDA O'ZLIK OLMOSHI. TÜRKÇEDE KENDİ ZAMİRİ

Asl kishilik olmoshlaridan kuchliroq ifodaviylikka ega bo'lib, bajarilgan ishning bajargan shaxsga qaytishini ko'rsatgan so'zlarga **o'zlik olmoshi** deyiladi. Turk tilshunosligida o'zlik olmoshlari *kendi* so'zi orqali quriladi. *Kendi* so'zi egalik qo'shimchasi bilan birga qo'llaniladi.

ben	kendim
sen	kendin
O	kendisi
Biz	kendimiz
Siz	kendiniz
onlar	kendileri

O'zlik olmoshi va kelishik qo'shimchalari

Y.h	Kendim	kendim	Kendisi	kendimiz	kendiniz	kendileri
B.h.	Kendimi	kendini	kendisini	kendimizi	kendinizi	kendilerini
Y.h.	Kendime	kendine	kendisine	kendimize	kendinize	kendilerine
B.h.	Kendimde	kendinde	kendisinde	kendimizde	kendinizde	kendilerinde
Ç.h.	Kendimden	kendinden	kendisinden	kendimizden	kendinizden	kendilerinden
İ.h.	Kendimin	kendinin	kendisinin	kendimizin	kendinizin	kendilerinin

O'zlik olmoshining qo'llanilishi

kendim	→	Bu ödevi kendim hazırladım.
kendimi	→	Birdenbire kendimi suyun içinde buldum.
kendime	→	Geçen hafta kendime bir elbise aldım.
kendimde	→	Bu yaştan sonra kendimde spor yapacak güç bulamıyorum.
kendimden	→	Sana vurduğum için kendimden utanıyorum.
kendinin	→	Bu hata kendinin hatası, başka kimsenin suçu yok.
kendimce	→	Benim de kendimce bazı fikirlerim var.
kendin	→	Bu işi kendin istedin.
kendini	→	Neden kendini bu kadar üzüyorsun?
kendine	→	Yarın kendine yeni bir kitap al.
kendinde	→	Niçin kendinde hiç suç aramıyorsun?
kendinden	→	Neden kendinden korkuyorsun?
kendinin	→	Bu işte kendinin büyük hatası var.

O'zlik olmoshi kishilik olmoshlariga o'xshaydi. Gohida ularning o'rnini ham bosa oladi. Ular asl kishilik olmoshlaridan kuchliroq ifodaviylikka ega bo'lib, birgalikda qo'llanishi ham mumkin.

Bu mektubu ben **kendim** yazdım.
Bu işi sen **kendin** istedin.
O. bu evi **kendisi** oturmak için satın aldı.
Bu geziye katılmayı biz **kendimiz** istedik.
Gemiyle gitmeyi siz **kendiniz** istediniz.
Antalya'da tatil yapmayı onlar **kendileri** istediler.

O'zlik olmoshi qo'llanilganda, shaxs tushunchasini kuchliroq ifodalash maqsadida ba'zan **bizzat (shaxsan)** so'zidan ham foydalaniladi.
Bu mektubu **bizzat ben** kendim yazdım.
Bu işi **bizzat** sen kendin istedin.
O. bu evi **bizzat** kendisi oturmak için satın aldı.
Bu geziye katılmayı **bizzat** biz kendimiz istedik.
Gemiyle gitmeyi **bizzat** siz kendiniz istediniz.
Antalya'da tatil yapmayı **bizzat** onlar kendileri istediler.

O'zlik olmoshi ba'zida kishilik olmoshlari o'rnida qo'llaniladi.
Babam okulda çalışıyor, **kendisi** okulun müdürüdür.
Erol Bey şiir yazıyor, **kendisi** şairdir.
Yalçın Bey resim yapıyor, **kendisi** ressamdır.

O'zlik olmoshi bo'lmish kendi so'zi, so'z birikmalarda qo'llaniladi.
Kendi işimi kendim yapanım.
Kendi işini kendin yapacaksın.
Kendi hatanı kabul etmelisin.
Kendi hatalarımızı kabul etmezsek başarılı olamayız.
Kendi hayallerimizi, yine kendimiz yıktık.

O'zlik olmoshi gapda egani takrorlash uchun ham xizmat qiladi.
Handan Hanım, bu çantayı **kendisi** için aldı.
Hamdi Bey. mektuplarını **kendisi** yazıyor.
Canan Hanım, bu elbiseyi **kendisi** için yaptırdı.

O'zlik olmoshi ba'zida kuchaytirilgan holda qo'llaniladi.
Engin Bey. dün **kendi kendine** konuşuyordu.
Yaşlı kadın **kendi kendine** mırıldanıyordu.
İsmail Bey **kendi kendini** çok beğeniyor.

Okuma

Kendinle Barışık Olmak İçin Yapman Gereken 7 Şey

Daha mutlu bir hayat yaşamak senin elinde. Bunun için öncelikle kendini iyi tanımalısın. Hayatta bazen üzülebilir, bazen çok mutlu olabiliriz. Önemli olan, bu duyguların hepsini doğru bir şekilde yaşamaktır. İşte kendinle barışık olmak için yapabileceğin 7 önemli adım:

1. Öncelik Sensin

Hayat senin hayatın. İyi ve kötü her şey sana ait. Seni gerçekten mutlu eden konulara ve olaylara öncelik ver. Herkes biraz bencildir ve bu normaldir. Önce kendi isteklerini düşünmeli ve hayatına bu yönde yön vermelisin. Unutma, kimse önce kendini mutlu etmeden başkasını mutlu edemez.

2. Farklı Bakış Açısı Kazan

Olaylara ve insanlara hep aynı yerden bakma. Bu, senin gelişmeni engeller. Bir olaya farklı açılardan bakmayı dene. Bu, hem başkalarını daha iyi anlamayı sağlar hem de kişisel olarak gelişmene yardım eder.

3. Sınırlarını Belirle

Yaşamda kendi kararlarını vermek ve kendi deneyimlerini oluşturmak için sorumlu ol ve sınırlarını belirle. Eğer sınır koymazsan, başkaları senin boş bıraktığın alanlara izinsiz girebilir. Ailen, arkadaşların ve çevrendeki insanlarla ilişkilerinde davranışlarınla sınırlarını göster. Eğer evinize hırsız girmesini istemiyorsanız kapıları kilitlersiniz. Sevdiğin insana da yeterli sevgiyi ve özeni göstermelisin.

4. Hayatını İzle ve Yeniden Başla

Hayatını bir film şeridi gibi gözlemle. Neler hayal ettin, şu an neler yaşıyorsun? Gerçekten mutlu musun yoksa sadece hayatta mısın? Eğer şu anki durumun seni üzüyorsa, bazı şeyler yolunda gitmemiş demektir. Ama hiçbir şey için geç değil! Yeniden hedefler belirle. İsteklerini düşün ve kararlı ol. Harekete geçersen, hayatında yeniden güzel şeyler olduğunu göreceksin.

5. Kötü Alışkanlıkları Bırak

Hayatında sana ağırlık yapan kötü alışkanlıklar olabilir. Bunları ömür boyu taşımak zorunda değilsin. Mesela sigarayı bırakmayı deneyebilirsin. Belki ilk denemede başarılı olamazsın, ama tekrar tekrar dene. Her seferinde nerede hata yaptığını gör ve baştan başla. İşte ve bıkmadan

dene. Sadece neyin sana kötü geldiğinin farkında olmak bile sana yardım edecektir.

6. Kullanmadığın Eşyalardan Kurtul

Evinde veya iş yerinde kullanmadığın eşyaları başkalarına ver ya da hayatından çıkar. Kullanmadığın giyecekler ve eşyalar, negatif enerjiyle sana ağırlık yapar. Bunlardan kurtulunca hafiflediğini hissedeceksin. Dolabında sadece sevdiğin ve kullandığın kıyafetler olursa, hem aradığını daha kolay bulursun hem de daha düzenli olursun.

7. Dostlarına Zaman Ayır

Sevdiğin insanlarla zaman geçirmek sana enerji ve mutluluk verir. Boş zamanlarında dostlarınla küçük geziler yapabilirsin. Bu paylaşımlar, hayatına olumlu etkiler bırakır ve seni daha dinç yapar.

Bu tavsiyeler, daha mutlu bir yaşam için sadece bir başlangıçtır. Hayatını yeniden gözden geçir ve seni mutlu edecek şeyleri kendin keşfet. Unutma, bunun için sadece istemen yeterli.

Aşağıdaki ifadelerin metne göre Doğru (D) mu yoksa Yanlış (Y) mı olduğunu işaretleyiniz.

1. Mutlu olabilmek için öncelikle başkalarını mutlu etmeye çalışmalıyız.
2. Hayata sürekli aynı yönden bakmak, kişisel gelişimimizi destekler ve hızlandırır.
3. Yaşamımızda kendi sınırlarımızı belirlemek, başkalarının bu sınırları ihlal etmesine karşı bizi korur.
4. Hayallerimizden uzak bir yaşam sürüyorsak, yeni hedefler belirlemek için artık çok geç kalmışız demektir.
5. Kötü bir alışkanlığı bırakmayı denediğimizde başarısız olursak, bir daha denemek yerine yardım almalıyız.
6. Kullanmadığımız eşyaları birilerine vermek veya hayatımızdan çıkarmak, üzerimizdeki negatif ağırlığı azaltır.
7. Sevdiğimiz dostlarımızla vakit geçirmek sadece boş zamanı doldurur ve zindeliğimize katkı sağlamaz.

Konuşma

Kendi kelimesiyle ilgili deyimler

kendini ağır (ağırdan) satmak – o'zini bahosini oshirish

kendini alamamak – biror ishdan o'zini ololmaslik

kendini aşağı görmek – o'zini yerga urish, o'ziga past baho berish.

kendini ateşe atmak – o'zini olovga, (muammoli vaziyatga) o'tga otish.

kendini avutmak – o'zini ovutish

kendini beğendirmek – boshqalarga yoqish uchun harakat qilish

kendini beğenmek – o'zini yaxshi ko'rish

kendini bırakmak – o'zini tashlab qo'yish

kendini bilmek – o'zini tanib ulgurish

kendini bir şey sanmak – o'zini kimdir deb o'ylash

kendini bir yerde bulmak – “o'zini bir joyda his qilmoq” tarzida tarjima qilinadi. Bu ibora ko'proq kutilmagan holda bir vaziyatga tushib qolishni anglatadi.

kendini (birini) temize çıkarmak (çıkartmak) – o'zini oqlab olish

kendini bulmak – o'zligini topish

Zıt anlamlı kelimeler

açık – kapalı, alçak – yüksek, alt – üst, aşağı – yukarı, boş – dolu, dar – geniş, doğru – yanlış, eski – yeni, hızlı – yavaş, iyi – kötü, tembel – çalışkan, temiz – kirli, uzak – yakın, yaşlı – genç, zayıf – şişman, zengin – fakir, az – çok, beyaz – siyah, güzel – çirkin, kalın – ince, pahalı – ucuz, gülmek – ağlamak, gelmek – gitmek, sevmek – nefret etmek, uyumak – uyanmak.

Matnni o'qing!

İyilik Yap İyilik Bul

Etrafi beyaz çitlerle çevrili, büyük bir çiftlik vardı. Atlar, kuzular, keçiler, inekler, ördek ve tavuklar... Herkes birbirine yardım eder, el birliği ile tüm zorlukların üstesinden gelirlerdi. Onların bu güzel arkadaşlığını duymayan kalmamıştı. Komşu çiftliklerden, onların bu hallerini görmeye gelirlerdi. Bu çiftlikte her şey iyiydi hoştu ama düzeni bozan birisi vardı. O da, tembel tavuktu. Tembel tavuk, adı üstünde çok tembeldi. Neredeyse yerinden bile kımıldamazdı. Sadece tembellikle de kalmaz, birilerine yardım etmekten de nefret ederdi. Mesela gecen gün, bayan ördek yumurtasının üzerine yatarken, nasıl olduysa yumurtanın biri yuvarlanıp tıngır mıngır tembel tavuğun kümesinin yanına kadar gelmişti. Yumurtaları sıcak kalması gereken ördek hanım telaşlandı.

Tavuk kardeş, yardımcı olur musun bana? Yumurtam tam senin yanında, onu alıp bana getirir misin? diye sordu. Tavuk oralı bile olmamıştı.

Aman niye yardım edecekmişim ki? Yorgunum ben, biraz dinlenmem lazım, diye cevap verdi ve uyumak için kümese tünedi.

Zavallı bayan ördek, diğer yumurtalarını bırakıp, yuvarlanan yumurtasını kendisi almak zorunda kalmıştı.

Neredeyse diğer yumurtalar soğuyacaktı. Tabii tembel tavuğa çok kızdı. Diğer ördeklerle konuşurlarken,

Ne olurdu sanki bana yardım etseydi? Diye söylenmekten kendini alamadı. Diğer ördekler hep birlikte onayladılar:

Aaa. Evet evet. O her zaman öyle. Kimseye yardım etmez. Ne yapsak da düzeltsek bu kötü huyunu bilmem ki, diye konuştu bir diğeri. Ama kimse bir çözüm yolu bulamadı. Günler böylece geçip gitti.

Tavuğun hiç arkadaşı kalmadı. Artık kimse onunla konuşmuyor, yanına bile gitmiyorlardı. Çünkü tavuk kimseye yardım etmediği gibi güzel şeyler söyleyip diğer arkadaşlarıyla sohbet de etmiyordu. Hiç arkadaşının kalmaması da normaldi. Ama o, halinden memnun görünüyordu.

Amannn benden uzak dursunlar, daha iyi. Arkadaşa ihtiyacım yok zaten, diye kendini teselli ediyordu. Bir gece bütün kümes uykuya dalmıştı. Saat gece yarısını çoktan geçmişti. Atlar, inekler, kazlar, ördekler, koyunlar, çiftlikte ne kadar hayvan varsa mışıl mışıl uyuyorlardı. Tam o sırada, eski elektrik prizinden çıkan bir kıvılcımla yangın başladı. Kümeste kuru ot ve samanlar, bol miktarda bulunduğundan yangın hızla büyüdü. Önce çiftliği koruyan kopekler, yangının başladığı yerdeki kazlar uyandı. Hepsi birden, Yangın vaaaar! Uyanın! Canınızı kurtarın, diye bağırdılar.

Hemen arkadaşlarını da kurtarmak için çalışmaya başladılar. Kova kova su taşıyıp yangını söndürmeye çabaladılar.

Tavuklar da, kazlar da aynı yerde kalıyorlardı. Ancak bizim tembel tavuk, uykusu çok ağır olduğu için

Yangının başladığını anlamadan alevlerin arasında,

İmdaaat! Ne olur bana da yardım edin! Kızarmış tavuk olmak istemiyorum! diye bağırdı. Sesini keçi bey duydu. Bir hamlede kümesten içeriye doğru girdi, tavuğu kaptığı gibi dışarıya çıkarttı.

Onlar çıkar çıkmaz da kümes büyük bir gürültüyle çöküp yerle bir oldu.

Olayın şokundan kurtulamayan tembel tavuk, uzunca bir süre konuşamadı. Bu sırada, yangın elbirliği ile bütün hayvanların çabasıyla söndürüldü. Neyse ki hiçbir hayvana zarar gelmedi ama iki büyük kümes tamamen yanıp kul oldu. Evsiz kalan tavuk ve kazlara komşuları sahip çıktılar. Atlar,

Gelin bizim ahırımızda kalabilirsiniz, dediler.

Koyunlar,

Tabi tabi bizim ağılımızda müsait lütfen bize buyurun! dediler.

Hiçbir hayvan dışarıda kalmadı. Tembel tavuk bütün bu olanları sessizlik içinde seyretti. Hayvanların nasıl hemen bir araya gelip yardıma koştuklarını, iyilik yapmak için sanki birbirleriyle yarış yaptıklarını hayretle izledi. Bu zamana kadar hiç yardım etmediği hayvan arkadaşları, onu bile yalnız bırakmamışlardı. Tembel tavuk gerçekten çok etkilenmişti. O günden sonra tavukçuk o kadar yardımsever, güler yüzlü ve arkadaş canlısı bir hayvan oldu ki, bundan sonra herkes onu yardımsever tavuk diye çağırırdı.

Matnni qayta o'qing va savollarga javob toping.

1. Çiftlikteki hayvanlar zorlukların üstesinden nasıl geliyorlardı?

A) Herkes kendi işini yapıyordu. B) Herkes uyuyor ve dinleniyordu. C) Birbirlerine yardım ediyorlardı. D) Sadece köpekler çalışıyordu.

2. Çiftlikteki düzeni bozan hayvan kimdi?

A) Bayan ördek B) Tembel tavuk C) Keçi bey D) Kopekler

3. Tembel tavuk, Bayan ördek yumurtası için yardım isteyince ne yaptı?

A) Hemen yumurtayı alıp getirdi. B) Yumurtayı yuvaya yuvarladı. C) Çok yorgun olduğunu söyleyip uyudu. D) Yumurtayı sıcak tuttu.

4. Tembel tavuğun hiç arkadaşı kalmamasının sebebi neydi?

A) Çok gürültü yapıyordu. B) Çok tembeldi ve kimseye yardım etmiyordu. C) Her zaman çok meşguldü. D) Sadece yemek yiyordu.

5. Yangın gece yarısı çiftliğin neresinde başladı?

A) Atların ahırında B) Eski bir elektrik prizinden çıkan kıvılcımla kümeste C) Koyunların ağılında D) Bayan ördek yuvasında

6. Yangın başladığında tembel tavuk ne yaptı?

A) Hemen su taşıdı. B) Uykusu ağır olduğu için alevlerin arasında kaldı. C) Kapıları açıp kaçtı. D) Arkadaşlarını uyandırdı.

7. Tembel tavuğu yanan kümesin içinden kim kurtardı?

A) Bayan ördek B) Atlar C) Keçi bey D) Köpekler

8. Yangın söndükten sonra evsiz kalan tavuk ve kazlara kimler yardım etti?

A) Başka bir çiftlikteki hayvanlar B) Sadece köpekler C) Komşuları olan atlar ve koyunlar D) Kimse yardım etmedi.

9. Yangın olayından sonra tembel tavuğun huyunda nasıl bir değişiklik oldu?

A) Daha da tembel oldu. B) Daha çok uyumaya başladı. C) Çok yardımsever ve arkadaş canlısı oldu. D) Kimseyle konuşmadı.

10. Hikâyenin sonunda hayvanlar tembel tavuğu nasıl çağırmaya başladılar?

A) Uykucu tavuk B) Yardımsever tavuk C) Kızarmış tavuk D) Yorgun tavuk

Yazma. Yaptığınız veya gördüğünüz iyilik hakkında bir kompozisyon yazınız.

3 – MAVZU. HOZIRGI - KELASI ZAMON. GENİŞ ZAMAN. -r (-ar, -er, -ir, -ir, -ur, -ür)

Fe'l ifodalagan ish-harakatning har doim bajarib kelinganini, bajarilayotganini, kelajakda ham bajarilishini ifodalovchi zamon shakliga hozirgi - kelasi zamon deyiladi. Bu jihatdan o'tgan, hozirgi va kelasi zamon ma'nolarini o'zida qamrab oladi.

Hozirgi - kelasi zamon -r (-ar, -er, -ir, -ir, -ur, -ür) qo'shimchalari yordamida yasaladi.

Sev + er, yaşa+ r, doğ+ar, dur+ur

Ben	sev-er-im	bekle- r- im	doğ – ar – im	gül – ür - üm
Sen	sev-er-sin	bekle- r- sin	doğ – ar – sin	gül – ür - sün
O	sev-er	bekle- r	doğ – ar	gül – ür
Biz	sev-er-iz	bekle- r- iz	doğ – ar – ız	gül – ür - üz
Siz	sev-er-siniz	bekle- r- siniz	doğ – ar – siniz	gül – ür - sünüz
Onlar	sev-er-lcr	bekle- r- ler	doğ – ar – lar	gül – ür - ler

Örnek cümleler

Ben her gün kahva içerim.

İnsanlar binlerce yıldan Beri doğar, büyür ve ölürlər.

Güneş her gün doğudan doğar, Kından batar.

Yüzyıllardan beri bu güzel dünyamızda sular akar, kuşlar öter, çiçekler açar.

Bahar biter, yaz gelir, yaz biter, kış gelir.

Barışı sever insanlar.

Hozirgi - kelasi zamon qo'shimchalari singarmonizm qoidasiga amal qiladi:

bak-ar, çek-er, kal-ır, gel-ir, dur-ur, gör-ür...

Unli tovush bilan tugagan fe'l o'zaklaridan so'ng hozirgi - kelasi zamon qo'shimchasi -r keladi:

yaşa-r, uyu-r, büyü-r, oku-r, söyle-r...

Hozirgi – kelasi zamonning bo'lishsiz shakli -ma, - me, - maz, - mez qo'shimchalari yordamida yasaladi. I shaxs birlik va I shaxs ko'plik uchun – ma, - me, qolgan shaxslar uchun - maz, - mez qo'shimchalari qo'shiladi.

Ben	sev -me-m	konuş – ma - m	gel – me - m
Sen	sev-mez-sin	konuş – maz – sin	gel – mez- sin

O sev-mez konuş - maz gel - mez

Biz	sev-me-yiz	konuş - ma- yız	gel - me - yiz
Siz	sev-mez-siniz	konuş - maz - sınız	gel - mez- sizin
Onlar	sev-mez-ler	konuş - maz - lar	gel - mez- ler

Örnek cümleler

Ben ülkemden hiç bir yere gitmem.

Seni bir daha aramam.

O hiç bir zaman yalan söylemez.

Arkadaş arkadaşını satmaz.

Soğuk havada arabayı yıkamazlar.

Siz bu işi bir türlü anlamazsınız.

Hozirgi - kelasi zamonning so'roq shaklini yasash uchun - ar, - er, - r, + - mi, - mı, - mu, - mü qo'shimchalari qo'shiladi. Ya'ni fe'l o'zagiga hozir - kelasi zamon qo'shimchasi qo'shilib, so'roq qo'shimchasi esa alohida yoziladi.

Gel +ir mi?, yap+ar mı?

Ben	yapar mıyım?	Oturur muyum?	Söyler miyim?
Sen	yapar mısın?	Oturur musun?	Söyler misiz?
O	yapar mı?	Oturur mu?	Söyler mi?
Biz	yapar mıyız?	Oturur muyuz?	Söyler miyiz?
Siz	yapar mısınız?	Oturur musunuz?	Söyler misiniz?
Onlar	yaparlar mı?	Otururlar mı?	Söyler ler mi?

Örnek cümleler

O bize hiç yalan söyler mi?

Ben bu konuda hiç konuşur muyum?

Onlar misafirləri karşılarlar mı?

Siz bizi havaalanına kadar uğurlar mısınız?

Hozirgi - kelasi zamonning bo'lishsiz so'roq shaklini yasash uchun - maz, - mez + - mi, - mı, - mu, - mü qo'shimchalari qo'shiladi. Ya'ni fe'l o'zagiga hozirgi - kelasi zamonning bo'lishsizlik qo'shimchasi qo'shilib, so'roq qo'shimchasi esa alohida yoziladi.

Ben	git +mez miyim?	Üzül+mez miyim?
Sen	git +mez misin?	Üzül+mez misiz?
O	git +mez mi?	Üzül+mez mi?

Biz	git +mez miyiz?	Üzül+mez miyiz?
Siz	git +mez misiniz?	Üzül+mez misiniz?
Onlar	git +mezler mi?	Üzül+mezler mi?
Ben	al+maz mıyım?	Otur + maz mıyım?
Sen	al+maz mısız?	Otur + maz mısın?
O	al+maz mı?	Otur + maz mı?
Biz	al+maz mıyız?	Otur + maz mıyız?
Siz	al+maz mısınız?	Otur + maz mısınız?
Onlar	al+mazlar mı?	Otur + mazlar mı?

Örnek cümleler

Sizin bu söylediklerinizi ben anlamaz mıyım?
 Siz talimat verirsiniz onlar yapmazlar mı?
 Onlar davet etseler biz gitmez miyiz?
 Bizim bu davranışlarımıza onlar kızmaz mı?
 Rica etsem bana yardımcı olmaz mısınız?
 Lütfen, içeri buyurmaz mısınız?

Mashq - Alıştırma 1. *Lütfen boşluklara geniş zaman eki getiriniz.*

- 1- Ömer gece dışarı çık..... .
- 2- Öğrenciler her zaman ders çalış..... .
- 3- Teşekkür ed.....im.
- 4- Her akşam bize misafir gel..... .
- 5- Bazı insanlar çok kon..... az iş yap..... .
- 6- Osman her yıl sınıfını geç..... .
- 7- İnsanları çok sev..... im.
- 8- Ben her sabah parkta yür.....üm.
- 9- Öğretmen bizi çok sev..... .
- 10- Dünyaya güneşten ışık gel..... .
- 11- Ben Rusça ve İngilizce bil..... .
- 12- Doğru söyle.....im.
- 13- Güzel konuş.....um.
- 14- Dünya kendi etrafında dön.
- 15- İnsanlar doğ..... büy..... öl..... .

Mashq - Alıştırma 2. *Lütfen sorulara cevap veriniz.*

- 1- Patates sever misin ?
 Evet, Hayır,.....
- 2- İngilizce bilir misiniz ?
 Evet, Hayır,

- 3- Ahmet Bey yemek pişirir mi ?
 Evet, Hayır,.....
- 4- Bulaşık ve çamaşır yıkar mı ?
 Evet, Hayır,
- 5- İngiliz yemeklerinden hoşlanır mısınız ?
 Evet, Hayır,.....
- 6- Tahsin Usta Rus yemekleri yapar mı ?
 Evet, Hayır,
- 7- Sinemaya gider misiniz ?
 Evet, Hayır,.....
- 8- Remzi iyi İngilizce konuşur mu ?
 Evet, Hayır,.....
- 9- Sabah dişlerini fırçalar mısın ?
 Evet, Hayır,
- 10- Akarsu ailesi cumartesi akşamları televizyon seyreder mi ?
 Evet, Hayır,
- 11- Dedenizi ve ninenizi ziyaret eder misiniz ?
 Evet, Hayır,
- 12- Öğrenciler pazar günleri futbol oynarlar mı ?
 Evet, Hayır,
- 13- Boş zamanlarında kitap okur musun ?
 Evet, Hayır,
- 14- Müzik dinler misin ?
 Evet, Hayır,
- 15- Şarkı söyler misin ?
 Evet, Hayır,

Mashq - Alıştırma 3 Lütfen boşluklara geniş zaman eki getiriniz. Sonra cevap veriniz.

- 1- Öğrenci ders dinle..... mi ?
- 2- Siz gece çalış..... mısınız ?
- 3- Polisiye romanları oku.....musunuz ?
- 4- Kışın kar yağ..... mı ?
- 5- Ağaçlar baharda çiçek aç.....mı ?
- 6- Yazın palto giy..... miyiz ?
- 7- Sigara iç..... misiniz ?
- 8- Her yaz tatile çık..... mısınız ?
- 9- Bir fincan kahve iç..... misiniz ?
- 10- Bu iş ol..... mu ?
- 11- Bekir bu sorunun cevabını bil... mi ?
- 12- Kardeşin sinemaya gid.....mi

- 13- Bu tren sabah 6'da İzmir'e var... mı?
14- Sabahları kahvaltı yap.... mısın ?
15- Yazın tatile git..... misin ?

Mashq - Alıştırma 4 Lütfen sorulara cevap veriniz.

- 1- Ne tür filmleri seversiniz ?
2- Hangi çeşit kitapları seversiniz ?
3- Hangi çeşit yemeklerden hoşlanırsınız ?
4- Hangi sporları yaparsınız ?
5- Ne tür müzikleri dinlersiniz ?
6- Hangi televizyon programlarını seyredersiniz ?
7- Hangi arabalara sahip olmak istersiniz ?
8- Hangi arkadaşınızı daha çok seversiniz ?
9- Hangi dili güzel konuşursunuz ?
10- Hangi dersi daha çok seversiniz ?

Mashq - Alıştırma 5 Lütfen cevap veriniz.

- 1- Sen boş zamanlarında ne yaparsın? Ben (kitap okumak)
2- Sen boş zamanlarında ne yaparsın? Ben (satranç oynamak)
3- Sen boş zamanlarında ne yaparsın? Ben..... (resim yapmak)
4- Sen boş zamanlarında ne yaparsın? Ben..... (karikatür çizmek)
5- O boş zamanlarında ne yapar? O (radyo dinlemek)
6- O boş zamanlarında ne yapar? O (şarkı söylemek)
7- O boş zamanlarında ne yapar? O (çay içmek)
8- Siz boş zamanlarınızda ne yaparsınız? Biz (futbol oynamak)
9- Siz boş zamanlarınızda ne yaparsınız? Biz (yemek yapmak)
10-Onlar boş zamanlarında ne yaparlar? Onla..... (sohbet etmek)
11-Siz pazartesi günleri ne yaparsınız? Biz (Türkçe çalışmak)
12-Onlar pazar günleri ne yaparlar? Ben (İngilizce çalışmak)
13-O perşembe günleri ne yapar? O (fizik çalışmak)

Konuşma

Türkçede saatler

Affedersiniz saat kaç?

Cemal : Affedersiniz saatiniz var mı?

Kemal : Evet, var.

Cemal : Saat kaç?

Kemal : Saat sekizi on geçiyor.

Cemal : Teşekkür ederim.

Kemal : Bir şey değil.

Saat kaç?
Saat tam dokuz.
geçiyor.

Saat kaç?
Saat on ikiyi on geçiyor.

Saat kaç?
Saat biri çeyrek

Saat kaç?
Saat iki buçuk.
var.

Saat kaç?
Saat dokuz yirmi beş var.

Saat kaç?
Saat on bire çeyrek

Aşağıdakileri eşleştirelim!

1. 8:20	a. Saat altı buçuk.
2. 6:30	b. Saat beşe yirmi var.
3. 16.40	c. Saat sekizi yirmi geçiyor.
4. 21:15	d. Saat ona çeyrek var.
5. 7:35	e. Saat dokuzu çeyrek geçiyor.
6. 21:45	f. Sekize yirmi beş var.

Aşağıdaki saatleri yazıyla yazınız.

1. 1:00
2. 2:10
3. 3:15
4. 4:20
5. 5:25
6. 6:30
7. 7:35
8. 8:40
9. 9:45
10. 10:50

Saat kaçta ? Ne zaman? – Soat nechida? Qachon?

O'zbek tilida bo'lgani kabi turk tilida ham qachon ma'nosida soat nechida? savoli so'raladi. Quyida shunga misollar keltirilmoqda.

Saat kaç? Saat onu çeyrek geçiyor. 10:15
Saat kaçta? Saat onu çeyrek geçe.

Saat kaç? Saat ona çeyrek var. 9:45
Saat kaçta? Saat ona çeyrek kala.

Saat kaç? Saat bir. 1:00
Saat kaçta? Saat birde.

Okuma

Benim Her Günüm

Benim her günüm sabah erken başlar. Saat yedide uyanırım, yüzümü yıkarım ve kahvaltı yaparım. Çoğunlukla çay içerim ve peynirli ekmek yerim. Kahvaltıdan sonra işe giderim. İşte bilgisayar kullanırım, raporlar hazırlarım ve toplantılara katılırım. Bazen yorulmam, çünkü işim bana keyif verir. Öğle vakti arkadaşlarımla yemek yerim, sohbet ederim. Öğleden sonra çalışmalar devam eder, yeni şeyler öğrenirim.

Akşam olduğunda eve dönerim. Eve gelince biraz dinlenirim, sonra ailemle birlikte akşam yemeği yerim. Annem genellikle çok güzel yemekler yapar, biz de birlikte sofraya otururuz. Yemekten sonra bazen televizyon izlerim, bazen kitap okurum. Kardeşimle oyun oynarım veya sohbet ederim. Evimizde gürültü olmaz, herkes sakin bir şekilde zaman geçirir.

Gece saat on birde yatağa giderim. Geç yatmam, çünkü sabah erken uyanmak isterim. Uyumadan önce kısa bir süre müzik dinlerim veya telefonuma bakarım. Böylece günüm sona erer. Her günüm böyle düzenli geçer ve bana mutluluk verir.

Radyonun Nostalji Yüklü Kısa Tarihi

Radyonun geliştiricilerinden Amerikalı mucit Lee DeForest'ın şu sözü radyo hakkındaki en iyi ifadelerden biri olsa gerek: "Bir görünmez gök imparatorluğu keşfettim. Soyut, ancak granit kadar sağlam." Elektromanyetik radyo dalgalarını sese çeviren bu aletin 20. yüzyıl başlarında bir mucide düşündüğü şey işte buydu: Görünmez gök

imparatorluğu! Günümüzde ise avucumuzun içindeki bir eğlence aracına dönüşen radyonun tarihini sizin için özetledik.

Radyonun mucidi olarak tarihte yerini alan kişi Guglielmo Marconi olsa da öncesinde İngiliz bilim adamı James Maxwell'in, Alman fizikçi Heinrich Hertz'in, ünlü mucit Nikola Tesla'nın ayrı ayrı yaptığı çalışmalarla bu icadın temelini attıkları bilinmekte. Yine de 1901 yılında Marconi'nin üç adet S harfini kablosuz telgraf aracılığıyla bir gemiden kıyıda bekleyen yardımcısına yollaması radyonun ilk keşif hikâyesidir.

Mors alfabesiyle gerçekleşen bu deneyimin ardından çalışmanın üstüne eklenen teknolojik gelişmeler, 1910'da Amerika'da ilk müzikli yayını, 1915'te okyanus ötesiyle konuşma içeren ilk iletişimi mümkün kıldı. Birinci Dünya Savaşı'na denk gelen yıllar ise bu gelişmelerin önemini iyice artırdı, çünkü cihaz denizdeki gemilere ulaşmak gibi önemli güvenlik meselelerinde ordu için hayati bir hal almıştı.

Halk arasında yaygınlaşması için savaşın geride kalması, ABD ve Avrupa'da çeşitli radyo istasyonlarının lisans alarak yayına geçmesi gerekecekti. İngiltere'de 1922'de BBC ile başlayan radyo yayınları ise radyoyu insanların gazete gibi bilgi alabileceği bir kaynak haline getirdi. Ve nihayet radyo başına toplanan aile fotoğraflarının zamanı da gelmişti.

Birinci Dünya Savaşı sırasında güvenlik amacıyla kullanılan radyolardan İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra daha fazla müzik sesleri yükselmeye başladı. Hatta günümüzde de sıkça duyduğumuz "en iyi"ler başlığı ilk kez o günlerde kullanıldı ve "Top-40" listeleri yayınlanmaya başlandı. 1948'de transistörün bulunuşu, 1960'larda tümleşik devrelerin geliştirilmesi gibi teknik buluşlar radyoyu çok amaçlı önemli bir iletişim aygıtına dönüştü.

"Aloo aloo, muhterem sâmiîn" yani "muhterem dinleyiciler" diyerek Sirkeci'deki Büyük Postane binasının bodrum katından, postane kapısının üstüne yerleştirilmiş bir hoparlör aracılığıyla sokaktaki vatandaşa seslenen kişi ise ilk radyocularardan Eşref Şefik. Halka bu şekilde seslenmesinin nedeni ise o tarihlerde henüz hiç kimsenin evinde radyo alıcısının olmaması.

Radyo alıcısı nedir bilinmeyen günlerden yavaş yavaş halkın gündemine girmeye başladığı günlere, oradan da evin bir köşesine en değerli konukmuşçasına yerleştirildiği dönemlere radyonun biçimi şimdikilerden oldukça farklıydı. Metal, plastik ama özellikle de meşe kaplı boy boy radyolar, başına toplanan ev ahalisi için dışarıya açılan ve çok önemli bilgiler almasını sağlayan devasa bir pencere, çocuklar için sesi duyulan insanların içinde yaşadığı sihirli bir dünya gibiydi.

O günlerden bugüne çok şey değişti. Teknoloji aldı başını gitti, internet hayatımıza girdi, radyo programcılığı birkaç kere çıta atladı.

Şimdi dünyada dijital radyo çağı, yani parazit veya olumsuz sinyale izin vermeyen, dinlediğiniz kanalın, programın, şarkının, sanatçının adını gösteren, ileri alıp geri sarılabileceğiniz bir sisteme uyumlu yepyeni radyo modelleri var artık. Geriye dönüp de yapılan o ilk anonslara ve radyo modellerine bakınca insan “nerden nereye” demekten kendini alamıyor.

1. Amerikalı mucit Lee DeForest radyo için hangi ifadeyi kullanmıştır?

A) Çok gürültülü bir alet. B) Granit kadar sağlam, görünmez bir gök imparatorluğu. C) Sadece müzik çalan bir kutu. D) Eski bir teknoloji.

2. Radyonun mucidi olarak tarihte adı geçen kişi kimdir?

A) James Maxwell B) Nikola Tesla C) Lee DeForest D) Guglielmo Marconi

3. Marconi, radyonun ilk keşif hikâyesinde neyi kullanarak iletişim kurdu?

A) Telefon B) Mors alfabesiyle kablosuz telgraf C) İnternet D) Duman işaretleri

4. 1910 yılında Amerika’da radyo ile yapılan ilk yayın ne hakkındaydı?

A) Haberler B) Müzik C) Spor D) Hava durumu

5. Birinci Dünya Savaşı sırasında radyo, hangi amaçla hayati bir önem kazandı?

A) Sadece eğlence için B) Denizdeki gemilere ulaşmak gibi güvenlik meselelerinde C) Halkın gazete okuması için D) Şarkıcıları ünlü yapmak için

6. Radyo ne zaman (hangi olaydan sonra) halk arasında yaygınlaşmaya başladı?

A) İkinci Dünya Savaşı sırasında B) Birinci Dünya Savaşı geride kaldıktan sonra C) Transistörün bulunmasından önce D) 1901’de Marconi’nin deneyinden hemen sonra

7. İngiltere’de 1922’de başlayan radyo yayınları hangi kurum ile başladı?

A) BBC B) CNN C) TRT D) Avrupa Radyosu

8. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra radyolarda en çok ne sesi yükselmeye başladı?

A) Sadece haberler B) M¼zik C) Sadece konuşmalar D) Siren sesleri

9. T¼rkiye'de ilk radyoculardan olan Eşref şefik, halka neden hoparl¼r aracılığıyla sesleniyordu?

A) Sesi çok alaktı. B) Herkesin evinde radyo alıcısı yoktu. C) O zamanlar elektrik yoktu. D) Radyo dinlemeyi sevmiyorlardı.

10. G¼n¼m¼zdeki dijital radyo sistemi ile ilgili doğru olan bilgi hangisidir?

A) Sadece çok eski m¼zikler alar. B) Dinlediğiniz şarkının adını g¼sterir. C) Sadece metal kasaları vardır. D) Sesi çok k¼t¼d¼r.

Yazma. Zaman en değerli hazinedir konusunda bir kompozisyon yazınız.

4-MAVZU: TURK TILIDA BUYRUQ MAYLI. TÜRKÇEDE EMİR KİPİ

Buyruq mayli qo'shimchalari fe'lning buyruq shaklini yasovchi qo'shimchalardir. Buyruq mayli I shaxs birlik va I shaxs ko'plikka nisbatan qo'llanilmaydi.

Masalan;

Birlik

ko'plik

Ben --- x

Biz ---- x

Sen --- al

Siz ----alın

O -----alsın

Onlar ----alsınlar

Buyruq mayli qo'shimchalari unlilar moslashuvi qoidasiga amal qiladi:
gel-**sin** otur-**sun** bak-**sin** gör-**sün**...

Insanlari sev, çiçekleri **koru**!

Çocuklar sınıfa **girsın**, derslerine çalışsın!

Öğrenciler yarın bütün ödevlerini bana **getirsinler**.

Kimse duvarlara yazı **yazmasın**!

Kötüleri **sevmeyiniz**, onlara yardım **etmeyiniz**!

Buyruq mayli shaklida tuzilgan maqollar:

Önce düşün, sonra söyle.

Ulular köprü olsa. basıp geçme.

Çalma elin kapısını, çalarlar kapını.

Al malın iyisini, çekme kaygısını.

ALIŞTIRMALAR - MASHQLAR

Gaplarni quyida berilgan fe'llar yordamida buyruq mayli shaklida tugallang.

Örnek: Ya olduğun gibi *görün* ya göründüğün gibi *ol*.

yazmak, hazırlamak, konuşmak, açmak, harcamak, dinlenmek, dinlemek, yapmak, söylemek, dönmek, gitmek

1. Hemen kahvaltını ... ve okulana

2. Ailenize mektup veya telefon

3. Yarın sınavınız var, ders

4. Lütfen hepiniz beni iyi

5. Siz şöyle baş köşeye

6. Sen hastasın, eve,

7. Hiç kimseye kötü

8. Boşa vakit

9 . Lütfen sınıfta başka bir dilde

10. Orası çok tehlikeli, sakın

Quyidagi fe'llardan foydalanib, buyruq maylida gaplar tuzing.
almak, korkmak, vermek, satmak, soylemek, dinlenmek, bakmak,
kapatmak, cikmak, seyretmek, dolasmak, calismak.

She'rni yod oling!

Hikaye

Cahit Külebi

*Senin dudakların pembe
Ellerin beyaz,
Al tut ellerimi bebek
Tut biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
Ceviz ağaçları yoktu,
Ben bu yüzden serinliğe hasretim
Okşa biraz!*

*Sen Türkiye gibi aydınlık ve
güzelsin!
Benim doğduğum köyler de güzeldi,
Sen de anlat doğduğun yerleri,
Anlat biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
Buğday tarlaları yoktu,
Dağıt saçlarını bebek
Savur biraz!*

*Benim doğduğum köyleri
Akşamları eşkiyalar basardı.
Ben bu yüzden yalnızlığı hiç
sevmem
Konuş biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
İnsanlar gülmesini bilmezdi,
Ben bu yüzden böyle naçar
kalmışım
Gül biraz!*

*Benim doğduğum köylerde
Kuzey rüzgârları eserdi,
Hep bu yüzden dudaklarım
çatlaktır
Öp biraz!*

Havaalanında

Yolcu: Günaydın, İstanbul'a uçuşum var. Check-in nerede yaparım?

Görevli: Günaydın efendim, İstanbul uçuşları için 5 numaralı kontuara gidersiniz. Pasaportunuzu ve biletinizi lütfen veriniz.

Yolcu: Buyurun. Bagajımı nereye teslim edeyim?

Görevli: Evet, bagajınızı buraya bırakabilirsiniz. Bagajınız 20 kilodan fazla değil, öylemi?

Yolcu: Evet, teşekkür ederim. Uçağım saat kaçta kalkar?

Görevli: Uçağınız saat 14.30'da kalkar. Kapı numaranız 12.

Yolcu: Güvenlikten sonra kapıya giderim, değil mi?

Görevli: Evet, güvenlik kontrolünden geçtikten sonra 12 numaralı kapıya yönelirsiniz.

Yolcu: Çok teşekkür ederim. İyi çalışmalar!

Görevli: Rica ederim, iyi yolculuklar dilerim.

HAVAALANI

Yangi so'zlar va iboralar:

Havaalanı –aeroport

Bendeydi –menikida edi

Trafik sıkıştı – yo'l tirbandligi

Neyse ki –nima bo'lganda ham, baribir

Kalkış saati – uchish vaqti

hava şartları –ob-havo noqulayligi

nedeniyle –sababli

iptal oldu –bekor bo'ldi

kontrol etmek –nazorat qilmoq, tekshirib ko'rmoq

pano –elektron jadval

rötarlı –kechiktirilgan, kechikkan

dolaştım –aylandım

Konuşma

TAŞITLAR - TRANSPORT VOSİTALARI

Araba, otomobil – mashina,

taksi – taksi,

otobüs – avtobus;

metro – metro,

tren – poyezd,

vapur – paraxod

kağnı – arava

bisiklet - velosiped

biçerdöver- kombayn

helikopter – vertalyot, uçak – samolyot, tramvay – tramvay; minibüs -
 kichik avtobus, trolleybüs – trolleybus dolmuş – marshrutka, kamyon -
 katta yuk mashinasi kamyonet - kichik yuk mashinasi motör - motorlu
 kema, gemi – kema, yat- yaxta, tekne – kichik kema, kayık – qayıq, bot –
 rezina qayıq, , motosiklet – mototsikl, biçer döver – kombayn, traktör –
 traktor, tır – katta yuk mashinasi, vinç – kran

Trafik kuralları

Kavşak ve geçitlere,
 İşaretler konulur.
 Yeşil yanar geçilir,
 Kırmızıda durulur.
 Sürücü hazırlanır,
 Sarı ışık yanınca.
 Polis yardıma koşar,
 Trafik tıkanınca.
 Yol boyunca uyarır,
 İşaret ve levhalar.
 Güven içinde gider,
 Taşıtlar ve yayalar.

Taşıtlar

Düdük çalar ince ince
 Yolcular binince
 Gidiyor çufu çufu çuf
 Uzaklarda gözü
 Git güle güle gel güle güle
 Çok bekletme bizi

Otomobil fırlar birden
Kalkarken yerinden
Katıyor tozu duman
Uzaklarda gözü
Git güle güle gel güle güle
Çok bekletme bizi
Vapurlar suya dizilir
Denizde süzülürdü
Gidiyor dumanına bak
Uzaklarda gözü

Git güle güle gel güle güle
Çok bekletme bizi
Yolcular rahat uçakta
Aldırma hiç korkma
Gidiyor göğe bakıyor
Uzaklarda gözü
Git güle güle gel güle güle
Çok bekletme bizi
Parayı Veren Düdüğü Çalar

Okuma

Parayı veren düdüğü çalar

Nasrettin Hoca'nın pazara gideceğini duyan çocuklar çevresine toplanırlar.

– Hoca, bana düdük al!

– Bana da, bana da!

-Ben de düdük isterim!

– Bir tane de bana!

Ama çocuklardan sadece biri Nasrettin Hoca'ya düdük parası verir.

Akşama doğru Hoca pazardan döner. Çocuklar sevinçle düdüklerini

isterler. Nasrettin Hoca cebinden bir düdük çıkarır. Parayı veren çocuğa düdüğü uzatır. Tabii diğer çocuklar hep bir ağızdan bağırırlar.

– Hani bizim düdüğümüz?

Nasrettin Hoca gülerek,

– Eee, çocuklar!

Parayı veren düdüğü çalar, der.

NASREDDİN HOCA FIKRALARI

Adam Olmanın Yöntemi Nedir?

Günün birinde Hoca'nın da içinde bulunduğu topluluktan birisi;

“Hocam, adam olmanın yöntemi nedir?” deyince; Hoca Efendi, adamın nefes almasına bile fırsat vermeden;

“Canım, bunu bilmeyecek ne var, elbette kulaktır.” der.

Fakat Hoca, arkadaşlarının "kulaktır" cevabından pek bir şey anlamadıklarını anlayınca açıklama yapma gereğini duyar:

“Aa! . Bunu bilemeyecek ne var? Herhangi bir adam konuşurken onu can kulağı ile dinlemeli; bu arada kendi ağzından çıkanı kendi kulağı duymalıdır.”

Altın Olsa Ne, Taş Olsa Ne

Bir yolculuk sırasında Nasreddin Hoca’nın yolu bir ile düşer. Hoca orada bazı garipliklerle karşılaşır. Bunlardan biri de bazı evlerin üzerine bayrak dikilmesidir. Hoca sözü bir punduna getirerek sorar:

“Yahu, bazı evlerin üzerinde bayrak asılı, bunun sebebi nedir?” deyince hep bir ağızdan;

“Hocam, o bayrak asılı evlerde küp dolusu altın vardır.” derler.

Bayrak dikmenin sebebini öğrenen Nasreddin Hoca, günün birinde çarşıdan kocaman bir küp alarak kalmakta olduğu eve gelir. Sonra da küpün içerisini çakıl taşlarıyla doldurur. Yine âdetmiş, evinde altın olanlar, küplere karşı sohbet ederlermiş. Sıra Nasreddin Hoca’ya gelince bakmışlar ki küpün içerisinde altın yerine çakıl taşları dolu... Misafirlerden birisi;

“Hoca Efendi, bu nasıl iş, senin küpünde altın yerine çakıl taşları dolu.” deyince Hoca;

“Yahu komşular neye üzülmüyorsunuz, küpte yattıktan sonra altın olsa ne, taş olsa ne? Fark eden ne ki?” der.

Ben de Birisini Tıraş Ediyorlar Sanmıştım

Nasreddin Hoca tıraş olmak için berber koltuğuna oturduğunda ustanın olmadığını anlar, fakat iş işten de geçmiştir. Çünkü berber çırağı çoktan Hoca’yı tıraş etmeye başlamıştır bile. Berberçırağının hareketleri, aletleri kullanmadaki beceriksizliği artın ca Hoca’nın da keyfi kaçır.

Tam bu sırada komşu dükkândan garip garip sesler gelmez mi? Sanki orda bir öküz böğürüyor.

Hoca, berberi biraz oyalamak için;

“Bu ses nedir?” deyince berber çırağı;

“Önemli bir şey değil, komşumuz nalbanttır; herhâlde öküze nal çakıyor.” der.

Bu sözleri işiten Hoca rahatlar;

“Oh, çok şükür, ben de birisini tıraş ediyorlar sanmıştım.” der.

Elin Ağzı Torba Değilsin ki Büzesin

Günün birinde Nasreddin Hoca ile oğlunun komşu köylerden birine işleri düşer. Birlikte yola çıkarlar. Yolculuk sırasında Hoca, küçük olduğu

için önce oğlunu eşeğe bindirir. Biraz sonra karşılarına çıkan bir adam, eşek ve üstündeki çocuğu iyice bir süzdükten sonra;

“Hey gidi zamane gençleri hey! Hiç utanmadan kendileri eşeğe binerler, yaşlı, bilgin babalarını yürütürler!” diye söylenir.

Adam, yanlarından geçip giderken oğul da utancından kıpkırmızı olur, eşekten iner ve babasını bindirir. Biraz sonra karşılaştıkları adamlar da başlarlar söylenmeye:

“Aman, şuna da bak! Senin yaşın geçmiş, kemiğin kartlaşmış; hem işte geldin, işte gidiyorsun. Şu taze fidanı eşeğe bindir de yorma zavallıyı!”

Bu söz üzerine Hoca Efendi oğlunu da eşeğe bindirir ve baba oğul eşeğin üstünde yollarına devam ederler.

Bir süre bu şekilde yol aldıktan sonra birkaç kişi daha karşılarına gelir. Bunlar da başlarlar konuşmaya:

“Amma acımasız adamlar var şu dünyada!”

“Bu zavallı eşek ikinizi nasıl taşısın?”

Bu söz üzerine Hoca Efendi ve oğlu eşekten inerler. Eşeği önlerine katarak kırta kırta giderlerken karşılaştıkları adamlar da bu duruma karışmadan duramazlar:

“Allah Allah, bu ne budalalık yahu!”

“Bak yahu, eşek önlerinde bomboş, hoplaya zıplaya keyifle gidiyor.”

Bütün bunları duyan Hoca, adamlar uzaklaştıktan sonra oğluna der ki:

“Bak oğul, adamları gördün işte... Hiçbirini memnun edemedik... Ne yapalım elin ağzı torba değil ki büzesin.”

Yazma. Siz de 3 tane fıkra yazın.

5- MAVZU. TURK TILIDA ISTAK MAYLI. TÜRKÇEDE İSTEK KİPİ. -a (-e)

Istak mayli ish-harakatning istalayotganini, tilakni ifodalaydi. Fe'l o'zagiga – **a**, - **e** qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi. Istak mayli **-a (-e)** unlilar singarmonizmi qoidasiga amal qiladi:

alayım, geleyim, vereyim, seveyim. bilcyim...

Doğayı sevelim, ormanları koruyalım.

Bu dünyada gülelim, oynayalım, yaşamdan zevk alalım.

İyi insanları sevelim, ancak kötülerini sevelim mi. sevmeyelim mi?

Kendimize birer bisiklet alalım, her günü kırlara çıkalım.

sev-mek

sev-me-mek

sev- e -y-im	sev-me-y- e -y-im
sev- e -sin	sev-me-y- e -sin
sev- e	sev-me-y- e
sev- e -lim	sev-me-y- e -lim
sev- e -siniz	sev-me-y- e -siniz
sev- e -ler	sev-me-y- e -ler

sev- e -y-im mi	sev-me-y- e -y-im mi
-	-
-	-
sev- e -lim mi	sev-me-y- e -lim mi
-	-
-	-

Istak maylining so'roq shaklida faqatgina I shaxs birlik va I shaxs ko'plik tuslanadi: Bu yaz tatile gidelim mi, gitmeyelim mi?

Mavzuni mustahkamlash uchun testlar

- Quyidagi gaplarning qay birida fe'l istak mayl bilan tuslangan?
 - Ödevini hemen yap.
 - Arkadaşlarımla sinemaya gideyim.
 - Mehmet seni yine dinlememiş.
 - Senin söylediklerini duydum.
- Quyidagi fe'llarning qay biri istak mayli bilan tuslangan?
 - Duyduk
 - Yıkanmalısın
 - Gideyim
 - Anlaşmışlar
- Quyidagi gaplarning qay birida fe'l istak mayl bilan tuslanganr?
 - Kıvanç Tatlıtuğ, yeni sezonda hayranlarını şaşırtacak.
 - Öğretmenler bütün öğrencilerini sever.

C)Tatile sizinle geleyim.

D) Güya bütün dedikoduları duymuş.

4. Quydagi gaplarning qay birida kesim istak maylida kelgan?

A) Burada bari bir iş bulabilse.

B) Bu yorgunluktan sonra bir güzel uyumalı.

C) Sınavı kazanmak için düzenli şekilde çalışınız.

D) Arkadaşlarla birlikte tiyatroya gidelim.

5. Quydagi fe'llarning qay biri istak maylida emas?

A) gelsin

B) seçe

C) büyümüş

D) çalışmalısınız

Quydagi gaplarni kerakli fe'llar bilan to'ldiring

Döneyeyim,	bekleyeyim,	gideyim,	gidelim,	oynayalım,
toplanalım,	içelim,	gecikmeyelim		

1. Ben bugün okuldan erken ...

2. Hepimiz kahvaltıda bol-bol meyve şerbeti ...

3. Dersten sonra bahçede ...

4. Derse hiç ...

5. Ben onu burada biraz ...

6. Hafta sonu hayvanat bahçesine ... mi?

7. Akşam satranç ... mı?

8. Derslerden sonra süpermarkete ...

Okuma

Kaplumbağalar

Geçen yıl doğum günümde babam bana iki küçük kaplumbağa hediye etti. O zaman kaplumbağalar hakkında hiç bilgim yoktu. Şimdi onlar hakkında çok şey biliyorum. Nasıl mı öğrendim? Anlatıyorum: Önce onları dikkatlice inceledim. Kaplumbağalardan biri on yedi santim idi ve tıknazdı. Ağırlığı 500 gramdı ve çok yavaştı. Kabuğu sarı lekeliydi. Diğer

kaplumbağa daha zayıf ve uzundu. Onun kabuğu ise koyu yeşildi. Yeşil kaplumbağa çok hareketliydi. Onları bahçeye götürdüm. Sarı kaplumbağa hemen taşların üzerine çıktı. Yeşil kaplumbağa bahçedeki su birikintesine daldı. Bu arada iki kutu getirdim; birine ot, sebze ve meyve koydum.

Diğərinə canlı və ölü böceklerle biraz et koydum. Kutuları bahçeye, kaplumbağaların yanına bıraktım. Az sonra kaplumbağalar kutulara yaklaştı. Yeşil kaplumbağa et ve böcekleri yedi. Sarı kaplumbağa ise otları yedi. Yemekten sonra yeşil kaplumbağa tekrar suya daldı. Sarı kaplumbağa ise tekrar küçük taşların üzerine çıktı. Kaplumbağaları gözlemledim ve şunları anladım:

1.Yeşil kaplumbağa su kaplumbağasıdır. Suda yaşar ve etoburdur. Daha hızlı hareket eder.

2.Sarı kaplumbağa kara kaplumbağasıdır. Karada yaşar, otoburdur ve daha yavaş hareket eder.

Yangi so'zlar:

Kaplumbağa – toshbaqa

İncelemek – o'rganib chiqmoq, kuzatmoq

Tıknaz – pakana, past bo'yli va semiz

Lekeli – dog'li

Kabuk – qobiq, po'st

Böcek – hashorat

Gözlemlemek – kuzatmoq, kuzatib chiqmoq

Etobur – go'shtxo'r

Kara – quruqlik

Otobur – o'txo'r

Quyida berilgan savollarga matnga muvofiq javob bering:

1. Kaplumbağaları çocuğa kim, ne zaman aldı?
2. O, kaplumbağalar hakkında nasıl bilgi sahibi oldu?
3. Yeşil kaplumbağa ile sarı kaplumbağanın özelliklerini sıralayınız?
4. Yeşil kaplumbağa niçin suya daldı?
5. Sarı kaplumbağa niçin otları yedi?
6. Kaplumbağalardan hangisi daha hızlıdır?
7. Sarı kaplumbağa kaç santimdi?
8. Çocuk yiyecek kutularını nereye bıraktı?
9. Hangi kaplumbağanın ağırlığı 500 gramdı?

Yangi so'zlar

olay - voqea

kıyı - qirg'oq

iskele - paraxod bekati, bandargoh

durak - bekat

şansli – omadli

karişmak - aralashmoq

bikmak - joniga tegish

ova - adir
kıskanmak - havas qilmoq

Okuma

El sanatları

El sanatları kişinin kendi elleriyle üretimde bulunduğu hobi ve faaliyetleri kapsayan bir sanat dalıdır. Bu üretim zevk ya da ticari amaçlı olabilir. Bazı el sanatları yüzyıllardan beri geçerli olan geleneklere dayanmaktadır.

El Sanatları insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak, giyinmek ve korunmak amacı ile ilk örneklerini vermiştir. Daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişimler gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek "geleneksel" vasfı kazanmıştır.

Yeni kelimeler

Ahşap oyma – taxta o‘ymakorligi
Boncuk işi – munchoqchilik
Ebru – abru (turk rasm san’ati turi)
Halıcılık – gilamchilik
Fotoğrafçılık – fotograflik
Kaligrafi – kaligrafiya
Kanaviçe – bo‘z, bo‘zga ishlangan naqsh
Metal işçiliği – metal ishchiligi (temirchilik)
Çizim – chizmachilik
Çömlekçilik – kulolchilik
Örgü – to‘qimachilik
İllüstrasyon – illyustratsiya

Büyükada

İstanbul Adaları'nın en büyüğü Büyükada'dır. Yüzölçümü 5,4 kilometrekaredir. Maltepe sahiline uzaklığı ise 2300 metredir. Adalar'da, biri güney diğeri kuzeyde olmak üzere iki tepe bulunur. Güneydeki tepe, 203 metre yükseklikteki Yüce-tepe'dir. Kuzeyde ise İsa Tepesi bulunmaktadır. Seyahatnamelerden ve tarihi olaylardan anlaşıldığı kadarıyla Büyükada, Bizans döneminde de, Osmanlı döneminde de hep meskun kalmıştır.

19. Yüzyılın ilk yarısında 3 bin kadar olduğu tahmin edilen Büyükada'nın nüfusu, Adalar'a vapur işlemeye başladıktan sonra artmış, 20. Yüzyıl başlarında 5 bini aşmıştır. Ada'nın nüfusu bugün 8 bin civarındadır. Ancak

ada, yazları günöbirlik ziyaretler ve yazlığa gelenler nedeniyle kalabalık olmaktadır.

Adanın Kuzey-Güney doğruItusuna dik olarak çıkan Dil Burnu'nun iki yanındaki Yörük Ali ve Nizam Plajları, Luna Park, Aşıklar, Viranbağ kır gazinoları, korulukları, biri iskeleden başlayıp Ada'nın tüm çevresini dolaşan büyük tur, diğeri Araba Meydanı'ndan başlayıp Dil'den, Aşıklar Kır Gazinosu'ndan Lunapark'a oradan da Maden'e geçerek binildiği noktaya dönölen küçük tur olmak üzere araba turları, Luna Park meydanındaki süslü eşeklerle yapılan geziler Büyükada gezilerinin başlıca eğlenceleri haline gelmiştir.

Ada'nın en yüksek tepesinde Aya Yorgi kilise ve manastırı bulunmaktadır. Buradaki ilk yapı, miladi 6. Yüzyılda inşa edilmiştir. Bu mevkide, bir çok kilise ve manastırın kalıntıları da vardır. Bunlardan bazıları bugüne kadar ulaşmış, bazıları yıkıntı olarak kalmıştır. İsa Tepesi'nde ise Hristos Kilise ve manastırı bulunmaktadır. Kumsal semtindeki Ayios Dimitrios Kilisesi de Ada'nın önemli dini yapılarındanr. Adadaki Ortodoks cemaat, büyük ayinlerini burada yapar.

Büyükada'da bulunan 4 camiden mimari bakımdan en dikkat çekeni 2. Abdülhamid tarafından yaptırılan Hamidiye Camii'dir. Mimari açıdan batı etkisinde inşa edilmiş bulunan bu cami, Ada Camii sokağında bulunmaktadır. Büyükada'ya, günümüzde Sirkeci, Kabataş ve Bostancı'dan kalkan Ada Vapurları ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin deniz otobüsleri ile ulaşmak mümkündür. Adada otomobil yasağı vardır. Bu da, Ada'nın güröltüden uzak, havası temiz bir mevki olarak kalmasını sağlamaktadır.

1. İstanbul Adaları'nın en büyüğü hangisidir?

A) Maltepe B) Kınalıada C) Büyükada D) Heybeliada

2. Büyükada'da bulunan iki tepenin isimleri nelerdir?

A) Kuzeytepe ve Güneytepe B) Maltepe ve İskele Tepesi C) Yücetepe ve İsa Tepesi D) Luna Park ve Nizam Tepesi

3. Büyükada'nın nüfusu ne zaman artmaya başlamıştır?

A) Bizans döneminde B) Adalar'a vapur işlemeye başladıktan sonra

C) Otomobil yasağı geldikten sonra D) 20. Yüzyıl başlarında

4. Yaz aylarında Büyükada neden kalabalık olmaktadır?

A) Okullar açıldığı için B) Sadece yerli halk yaşadığı için C) Günöbirlik ziyaretler ve yazlığa gelenler nedeniyle D) Çok fazla otomobil olduğı için

5. Aşağıdakilerden hangisi Bükükada'da yapılan gezilerin eğlencelerinden değildir?

A) Luna Park meydanındaki eşeklerle geziler B) Araba turları C) Uçak turları D) Nizam Plajı'nda yüzmek

6. Bükükada'daki en yüksek tepede hangi önemli yapı bulunmaktadır?

A) Hamidiye Camii B) Ayios Dimitrios Kilisesi C) Postane binası D) Aya Yorgi Kilisesi ve Manastırı

7. Bükükada'da mimari açıdan dikkat çeken ve 2. Abdülhamid tarafından yaptırılan caminin adı nedir?

A) Kumsal Camii B) Hamidiye Camii C) İskele Camii D) Adalar Camii

8. Adada otomobil yasağı olması neye yardımcı olmaktadır?

A) Nüfusun artmasına B) Adanın gürültüden uzak ve havası temiz kalmasına C) Vapur sayısının azalmasına D) Yazlık evlerin fiyatlarının düşmesine

Yazma. Ülkenizdeki tarihi veya turistik bir yeri anlatan bir kompozisyon yazın.

6 – MAVZU. TURK TILIDA SHART MAYLI. TÜRKÇEDE İSTEK-ŞART KİPİ -sa (-se)

Shart mayli fe'lga shart ma'nosini yuklaydi. Fe'l o'zagiga – sa, - se qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi.

sev-mek

sev-me-mek

sev- se -m	sev-me- se -m
sev- se -n	sev-me- se -n
sev- se	sev-me- se
sev- se -k	sev-me- se -k
sev- se -niz	sev-me- se -niz
sev- se -ler	sev-me- se -ler

Soru kipi

sev- se -m mi	sev-me- se -m mi
sev- se -n mi	sev-me- se -n mi
sev- se mi	sev-me- se mi
sev- se -k mi	sev-me- se -k mi
sev- se -niz mi	sev-me- se -niz mi
sev- se -ler mi	sev-me- se -ler mi

Shart mayli -sa (-se) singarmonizm qoidasiga bo'ysunadi:
okusam, gelsem, dokunsam, buksam. bilsem, görsem...

Bu kitabi okusaniz, iyi olur.

Param olsa. bir araba alırım.

Bu akşam bize gelseniz, birlikte yemek yeriz.

Beni sevseniz, dünyalar benim olur.

Bu akşam sinemaya gitmesek, benim çok işim var.

Parayı bugün bankaya yatırsam mı. yatırmasam mı?

Eve gitsem mi, gitmesem mi? Bir türlü karar veremiyorum.

Çocuklar tatile gitse mi. gitmese mi?

Shart mayli shaklida qurilgan maqollar:

Allah gümüş kapıyı kaparsa, altın kapıyı açar.

Sık gidersen dostuna,yatar arka üstüne.

Kedinin kanadı olsaydı, serçenin adı kalmazdı.

Görseniz bu genci beğenirsiniz. Yalnız mühendis değil, ustabaşı.

-Az yer dolaşmadık. Hepsini ucuca **getirsen**, bir dünya eder.

Ne **söylesen** kızıyor...

Taşı **sıkça** suyunu çıkarır.

Bundan tashqari, -sa, -se qo'shimchasi bilan tuzilgan gaplar ayni vaqtda "tilak", "istak" ve "niyat" ni ham bildirib kelmoqda.

Alıstırmalar - mashqlar

*Keşke masanın başına **geçsem** de gece yarısına kadar **yazabilsem**.*

1. Hava soğuk da ol.... denize girerim.
2. Keşke, iyi bir işte çalışabil....(ben) .
3. Keşke, hiç yaşlan....(biz) .
4. Keşke, babam bana araba al.... .
5. Haftaya siz de bizimle gel...., o harika gösteriyi beraber izle..... .
6. Keşke, şu an sıcak bir çorba ol... da iç.... .
7. Keşke, dünyada işsizlik ol.... da insanlar zora çek..... .
8. Kimse yerlere çöp at.... da her taraf tertemiz ol..... .
9. Hiç bir zaman savaş ol.... devletler her zaman barışarak yaşa.... .
10. Bir şans ol.... da bütün dünyayı gez.... .

Quyidagi berilgan gaplarni istak mayli qo'shimchasi bilan tamomlang.

1. Hadi, yarın sinemaya git.... (biz).
2. Bir daha sigara içtiğini gör.... (ben).
3. Arkadaşlar, bugün Ali'nin doğum günü, hadi parti yap..... (biz).
4. İzninizle ben git.... .
5. Bu kitaplar kutüphanede bulunmuyor yurt dışından getirt.... (biz).
6. Kardeşin hasta onun dediklerini yap... , üz.... (sen).
7. Melek'leri bu gece çağır.... mı? (biz)
8. Size yardım et.... mi? (biz)
9. Saat on bir oldu artık yat.... (biz).
10. Biraz oku.... fena mı olur? (sen)

Lütfen boşluklara -sa/ -se eki yazınız.

1. Bu gelen ol...ol... kardeşimdir.
2. Biraz oku...nız fena mı olur?
3. Çalış...nız çok güzel olacak.
4. Keşke hocam beni burada görme... geçip git... .
5. Derslerinizi vaktinde yap...nız iyi olacak.
6. Keşke bu işi yapma...ydım, öteki işi yap...ydım.
7. Bize gelecek...n erken gelmeni tavsiye ederim.
8. Evde değiller... boşuna bekleme.
9. Ekmek yok... pasta yiyin.
10. İşe zamanında gel...ydi, böyle tertipsizlik olmazdı.

Lütfen tamamlayınız

1. Vaktim yok, keşke
2. Hocan yok, keşke

3. Bahçem yok, keşke
4. Kardeşim yok, keşke
5. Arabam yok, keşke
6. Evim yok, keşke
7. İşim yok, keşke
8. Arkadaşım yok, keşke

Okuma

Babalar günün kutlu olsun, canım babacığım.

Kalbi sevgi dolu, sevecen, cömert, kibar, kucağı sıcak, anlayışlı, şefkatli. Bu vasıfların tümünü taşıyan tek erkeksin. Ben ona baba diye sesleniyorum. Benim için dünyadaki en özel erkek! Ateşin yaktığından, güneşin hareket ettiğinden, gerçeğin bir yalan olduğundan şüphelen ama benim seni sevdiğimden asla şüphelenme babacığım, babalar günün kutlu olsun...

Üzerine sabır tohumu ekip sevgiyle suladığın gülünün bilmeni istediği bir şey var. Seni çok ama çok seviyorum. Babalar günün kutlu olsun. Sınırsız bir sevgi, anlatılmaz bir sevgiyle beni seven babam, sana layık olmak için yaşıyorum. Evimizin güneşi bir tanesinin canım babam, kucak dolusu sevgi ve saygılarımla kocaman öpüyorum. Babalar günün kutlu olsun.

Fedakârlık, sevgi, sabır ve güzellik ne demek tarif et derlerse; babam derdim canım babam seni bir gün değil her gün çok seviyorum. Meğer dilimdeki ve beynimdeki en güzel kelime senin adınmış. Sana her seslenişimde ya acım diniyor ya da sevgim coşuyor. Babam olduğun için çok mutluyum, sahip olduğum en iyi baba ve arkadaşsın.

Hayatın anlamı ve tüm güzelliklerini öğreten adam, benim sevgili babam. İkliminden tasasızlık, sevginden cesaret ve gözlerinden esaret aldığım günleri hep yaşamak isterim. Kollarından daha huzurlu, daha güvenli, yüreğinden daha sıcak ülke yokmuş babacım. Bizim bugünlere gelmemizi sağlayan ve hakkını hiçbir zaman ödeyemeyeceğimiz babamızın babalar günü kutlu olsun...

Bana uçabileceğim kanatlar verdiğin için teşekkürler, sevgin ve anlayışınla hep yanımdaydın, daima sığınağımdın. Benim için ne kadar paha biçilmez bir değerde olduğunu asla unutmuyorum. Sen güçlü bir çınar gibisin... Arkamı ne zaman sana yaslasam sanırım ki dünyayı bile fethedebilirim... Çünkü bana hep güç veriyorsun...Bana güç verdin, destek verdin, her zaman ama her zaman yanımdaydın, hayat boyu bütün bunlar için sana teşekkür edebilmem imkansız. Fakat yine de deneyeceğim. Teşekkür ederim baba. Seni çok seviyorum.

Metne göre soruları cevaplayalım.

1. Metinde baba hangi özelliklerle tanımlanıyor?
2. Metne göre çocuk babasına sevgisini nasıl ifade ediyor?
3. Baba çocuğuna hangi duyguları ve değerleri veriyor?
4. Çocuk babasıyla kendini neden güvende hissediyor?
5. Metinde baba hangi benzetmelerle anlatılmıştır?

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y işaretleyelim.

1. Metne göre çocuk babasını sadece özel günlerde sevdiğini söylüyor.
Doğru / Yanlış
2. Baba, çocuğuna sabır, sevgi ve anlayış göstermiştir.
Doğru / Yanlış
3. Metinde baba “güçlü bir çınar” benzetmesiyle anlatılmıştır.
Doğru / Yanlış
4. Çocuk, babasının yanında kendini güvensiz hissettiğini söylemektedir.
Doğru / Yanlış
5. Metinde çocuk babasına teşekkür ediyor ve onu çok sevdiğini söylüyor.
Doğru / Yanlış

Türk düğün gelenekleri

Türk düğün gelenekleri, Türkiye'nin kültürel açıdan en önem verdiği geleneklerden birisidir. Türkiye'nin neredeyse her bölgesinde düğün gelenekleri değişiklik gösterse de genelde düğünlerde türküler ve çiftin yörelerinin dansları yapılır. Bunun yanı sıra şarkı eşliğinde düğündeki çiftler dans eder. Nikâh kıyıldıktan sonra pasta kesilir, takı töreni yapılır ve çeşitli eğlenceler yapıldıktan sonra da düğün sonlandırılır. Türkiye'de dini nikâh zorunlu değildir. Fakat resmi nikâhı yapılan Müslüman vatandaşlar düğünden sonra İmam nikâhı yapabilirler.

Bazı yörelerde tamamıyla dini kurallara uyularak düğünler yapılır. Bu düğünlerde, düğünün yapıldığı yer ikiye ayrılır ve bir alanda sadece kadınlar bulunurken diğer bölümde sadece erkekler bulunur. Dini düğünlerde Kur'an okunur, dualar edilir.

Türk düğünleri şehirlerde genellikle düğün salonlarında yapılırken köylerde genellikle açık alanda yapılmaktadır.

Türkiye'de düğünlerde birçok gelenek olmasının yanı sıra, öncesinden de gelenekler vardır. Örneğin kız istemede erkeğe tuzlu Türk kahvesi verilir. Kınada gelin ağlatılmaya çalışılır. Düğün öncesi gelinin erkek kardeşleri veya babası gelinin beline kırmızı bir kurdele bağlar. Gelin baba evinden çıkarılırken gelinin yakınları tarafından damattan veya babasından para istenir. Düğünden önce damat, damat tıraşı olur, gelin ise düğün öncesi gelin başı denen özel saç tasarımını yaptırır. Tesettürlü kadınlarda ise gelinin tesettürüne özel bir tasarım yapılır. Düğün öncesi damat ailesi ile birlikte, gelini almak için gelinin evine gider ve gelini alarak düğünün yapılacağı yere bir araba ile birlikte gider. Arabada gelin ve damadın yakınları bulunur. Bazı kültürlerde gelin at ile evinden alınır. Bu geleneğe şehirlerde pek rastlanmaz.

En uzun düğünlerin bulunduğu bölgelerden birisi Ege'dir. Okuyucu denen kadınlar ev ev dolaşıp düğünün haberini verir. İki tarafın maddi durumuna bağlı olarak düğünler en az 3 gün 3 gece sürer. Aydın'da Adana'da olduğu gibi bayrak asılır ve bayrak asılırken havaya ateş açılır. Burada düğünler, Ege'nin ikliminin de etkisi ile genelde açık alanda yapılır. Türkiye'de kız istemeye gelen erkek tarafına Türk kahvesi ikram edilirken Afyonkara-hisar'da kızı istemeye gelen erkek tarafında sadece su ikram edilir. Eğer kız verilirse de ilk Cuma günü damadın ailesi Çay içmeye davet edilir. Nişan günü damadın ailesi kızı bir kez daha ister. Gelin kaynanasının elini öper ve kaynanasının önünde diz çöker. Kaynana gelinini kutlamaz. Sebebi ise kaynananın ilk günden gelin ile çok yakın olmak istememesidir. Daha sonra gelin, damat tarafındaki bütün erkeklerin elini öper. Erkek tarafının kadınları gelinin saçından 2 tel saç keser. Gelin alınıp düğüne gidilene kadar en az üç kurban kesilir. Aydın'da da ilginç gelenekler yer almaktadır. En çok adet ise damadın arkadaşları tarafından yapılır, hatta yapılan geleneklerin adı "damat bezdirme"dir. Damadın arkadaşları damadı ayakkabısız bırakabilir ve bir cami minaresinden geline "seni seviyorum" dedirtebilir. Diğer bir adet ise damadın cam şişelerinin üzerinde duran yumurtaların vurulmasıdır. Çanakkale'de damat tarafı davul zurna eşliğinde oynar. Damat gelini almak için gittiği zaman gelin saklanır. Damat gelini bulmak için tüm odaları gezer ve gelinin olmadığı her odadaki kişiye para öder. Manisa'da gelin at ile alınıp şehirde dolaştırılır. Gelin yeni evine duvağı ile girer, akşam yemeğinde damat gelinin duvağını açar. Tokat'ta gelin hamama götürülür ve damat tarafı geline çeşitli hediyeler getirir. Kına gecesinde gelin altın almadan eline kına yakılmaz. İzmir'de birçok şehirde olduğu gibi damadın evine Türk bayrağı dikilir. Gelinin saklanma merasimi İzmir'de de uygulanır. Gelin arabasına binerken başından aşağı bolluğu simgeleyen pirinç dökülür.

1. Türk düğünlerinde genelde hangi eğlenceler yapılır?

A) Sadece yemek yenir. B) Türküler söylenir ve yöre dansları yapılır. C) Sadece film izlenir. D) Herkes sessizce oturur.

2. Düğünde nikâh kıyıldıktan sonra neler yapılır?

A) Hemen eve gidilir. B) Pasta kesilir ve takı töreni yapılır. C) Sadece uyku molası verilir. D) Gelinin saçları kesilir.

3. Türkiye'de resmi nikâhı olan Müslüman vatandaşlar düğünden sonra ne yapabilir?

A) Sadece geziye çıkabilirler. B) İmam nikâhı yapabilirler. C) Tekrar evlenirler. D) Düğünü sonlandırırlar.

4. Bazı yörelerde yapılan dini düğünlerde, kadınlar ve erkekler nerede bulunur?

A) Aynı alanda karışık otururlar. B) Sadece kadınlar bulunur. C) Düğün yapılan yer ikiye ayrılır, kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde durur. D) Sadece dışarıda bulunurlar.

5. Şehirlerde düğünler genellikle nerede yapılırken, köylerde nerede yapılır?

A) Şehirde evde, köyde salonda B) Şehirde açık alanda, köyde salonda C) Şehirde düğün salonunda, köyde açık alanda D) Şehirde otelde, köyde okulda

6. Kız isteme sırasında damat adayına ikram edilen Türk kahvesi neden tuzlu yapılır?

A) Tadı daha güzel olsun diye. B) Erkeğin sabrını ölçmek için (metinde geçmiyor, ancak bilinen gelenek). C) Damat adayının yüzü gülsün diye. D) Kahvenin sıcak kalması için.

7. Düğün öncesinde gelinin beline kırmızı kurdeleyi kim bağlar?

A) Kaynanası B) Gelin arkadaşları C) Erkek kardeşleri veya babası D) Damat

8. En uzun düğünlerin bulunduğu bölgelerden biri neresidir ve kaç gün sürer?

A) Karadeniz, 1 gün B) Akdeniz, 2 gün C) Ege, en az 3 gün 3 gece D) Doğu, sadece yarım gün

9. Afyonkarahisar'da kızı istemeye gelen erkek tarafına ne ikram edilir?

A) Tuzlu kahve B) Kola C) Pasta D) Sadece su

10. "Damat bezdirme" adı verilen ilginç gelenekler hangi yörede ve kimler tarafından yapılır?

A) Tokat'ta, gelinin ailesi tarafından B) Çanakkale'de, kaynana tarafından C) Aydın'da, damadın arkadaşları tarafından D) İzmir'de, imam tarafından

Yazma. "Canım babam benim" mavzusida insho yozing.

7- MAVZU. TURK TILIDA KERAKLILIK MAYLI. TÜRKÇEDE GEREKLİLİK KİPİ -malı (-meli)

Turk tilida fe'l ifodalagan ish-harakatning bajarilishi kerakligini bildiruvchi fe'l shakllariga keraklilik mayli deyiladi. Bu maylfe'l ozagiga -**malı (-meli)** qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi. Bu qo'shimchalar ham unlilar moslashuvi qoidasiga bo'ysunadi.

sev- meli -y-im	sev-me- meli -y-im
sev- meli -sin	sev-me- meli -sin
sev- meli	sev-me- meli
sev- meli -y-iz	sev-me- meli -y-iz
sev- meli -siniz	sev-me- meli -siniz
sev- meli -ler	sev-me- meli -ler

Keraklilik mayli ish-harakatning bajarilishi kerakligini bildirgan lâzım, gerek ve icap etmek so'zlarining ma'nolarni o'zida mujassam etadi.

Kitap oku malı sın.	Kitap okuman gerek.
Kitap oku malı sın.	Kitap okuman lâzım.
Kitap oku malı sın.	Kitap okuman icap ediyor.
Doğayı sevm eli sin.	Doğayı sevmen gerek.
Ormanları koru malı yız.	Ormanları korumamız gerek.
Sınavı başarm alı sın.	Sınavı başarmen lâzım.
Borcunu ödem eli sin.	Borcunu ödemen icap ediyor.
Biraz hızlı git meli yiz.	Biraz hızlı gitmemiz gerek.
Saat beşte evde ol malı .	Saat beşte evde olması lâzım.
Yarın bize gel mel iler.	Yarın bize gelmeleri gerek.
Sigara içmem eli sin.	Sigara içmemen gerek.
Sigarayı bırak malı sın.	Sigarayı bırakman lâzım.
Bu yaz tatil yap malı yız.	Bu yaz tatil yapmamız lâzım.

Keraklilik maylining soroq shakli Sevmek, sevmemek

sev- meli mi-y-im	sev-me- meli mi-y-iz
sev- meli mi-sin	sev-me- meli mi-siniz
sev- meli mi	sev-me- meli mi
sev- meli mi-y-iz	sev-me- meli mi-y-iz
sev- meli mi-siniz	sev-me- meli mi-siniz
sev- meli -ler mi	sev-me- meli -ler mi

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar

1. Keraklilik mayli fe'llarga qaysi qo'shimchani qo'shish orqali yasaladir?

- a- e-; -veya; -arak -erek; -sa -se

2. “çalışmak” felini keraklilik mayli bilan tuslang:

çalış....yım	çalış....yız
çalış....sın	çalış....sınız
çalış....	çalış....lar

3. Quyidagi so‘zlarning to‘g‘ri tuslanganiga “D”, noto‘g‘ri tuslanganiga “Y” harfini yozing.

1 () gelmalıyım

2 () almalısın

3 () uçmeliyiz

4 () kalkmeliyiz

5 () çıkmalısınız

6 () koşmeliyiz

4. Quyidagi nuqtalar o‘rniga mos keladigan qo‘shimchalarni qo‘shing.

1. Bu işi bitir....sin.

2. Bu sınavı kazan....yım.

3. Baksa yolu yok, çalış....yız.

4. Onun gelmesini bekle....yız.

5. Arabaya yetişmek için acele et....yız.

6. **Sen de benimle gel....sin.**

7. **Sınavlarına iyi çalış....sın.**

Okuma

Sağlığımıza Dikkat Etmeliyiz

Sağlık, insan hayatında en önemli değerdir. Sağlığımızı korumak için bazı kurallara dikkat etmeliyiz. Öncelikle dengeli beslenmeliyiz. Her gün sebze, meyve ve doğal gıdalar tüketmeliyiz. Fast food ve hazır yiyeceklerden uzak durmalıyız. Yeterli miktarda su içmeli, gazlı içecekleri azaltmalıyız.

Ayrıca düzenli spor yapmalıyız. Her gün en az yarım saat yürüyüş yapmalı veya egzersizlerle vücudumuzu çalıştırmalıyız. Spor sayesinde hem bedenimiz güçlü olur hem de stresimizi azaltırız. Uykumuza da dikkat etmeliyiz. Geç yatmamalı ve günde en az yedi saat uyumalıyız.

Sağlığımız için hijyen kurallarına da özen göstermeliyiz. Elleri sık sık yıkamalı, temiz kıyafetler giymeliyiz. Dişlerimizi günde iki defa fırçalamalıyız. Kalabalık ortamlarda dikkatli olmalı ve hastalık zamanında doktora gitmeliyiz.

Psikolojik sağlığımızı da unutmamalıyız. Kendimize zaman ayırmalı, sevdiklerimizle vakit geçirmeliyiz. Gereksiz streslerden uzak durmalı, olumlu düşünmeliyiz. Mutlu bir ruh hali sağlıklı bir beden için çok önemlidir.

Kısacası, sağlığınıza dikkat etmek için bilinçli davranmalıyız. Sağlıklı yaşamak isteyen her insan doğru beslenmeli, düzenli spor yapmalı ve hijyene dikkat etmelidir. Çünkü sağlığımızı kaybettikten sonra hiçbir şeyin değeri kalmaz. Bu yüzden sağlığımızı korumak için elimizden geleni yapmalıyız.

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y işaretleyelim.

1. Metne göre sağlığımızı korumak için fast food yiyecekleri sık sık tüketmeliyiz.

Doğru / Yanlış

2. Sağlıklı olmak için her gün sebze ve meyve tüketmeliyiz.

Doğru / Yanlış

3. Düzenli spor yapmak hem vücudu güçlendirir hem de stresi azaltır.

Doğru / Yanlış

4. Metne göre hijyen kurallarına dikkat etmek sağlığımız için önemlidir.

Doğru / Yanlış

5. Psikolojik sağlık, sağlıklı bir beden için önemli değildir.

Doğru / Yanlış

6. Sağlığı kaybettikten sonra hiçbir şeyin değerinin kalmadığı söylenmektedir.

Doğru / Yanlış

Türkiye’de milli bayramlar ve kutlamalar

Türkiye'deki başlıca milli bayramlar 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı'dır. Bu bayramlar, milli birlik ve beraberliği pekiştirmek, ülkenin tarihi zaferlerini ve egemenliğini kutlamak amacıyla coşkuyla törenler ve etkinliklerle kutlanır.

Milli Bayramların Tarihi Önemi ve Kutlamaları

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı:

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışını anar. Çocuklara armağan edilen bu bayramda, çocuklar ülke genelinde düzenlenen çeşitli etkinliklerde yer alır.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı:

19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkarak milli mücadeleyi başlatmasını kutlar. Gençler, spor gösterileri ve etkinliklerle bu özel günü yaşatırlar.

30 Ağustos Zafer Bayramı:

Kurtuluş Savaşı'nın zaferle taçlandığı Dumlupınar Meydan Muharebesi'ni anar. Ülke genelinde askeri törenler ve halk etkinlikleriyle coşkuyla kutlanır.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı:

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilan edildiği gündür. Büyük coşkuyla kutlanan bu bayramda, kutlamalar hava geçit törenleri, halk yürüyüşleri ve diğer etkinliklerle doruk noktasına ulaşır.

Bu bayramlar, Türkiye'nin bağımsızlığını ve egemenliğini kutlamak için önemli birer gün olarak kabul edilir ve halk tarafından coşkuyla kutlanır.

Soruları metne göre cevaplayalım.

1. Türkiye'de 23 Nisan hangi olayı anmak için kutlanır?

- A) Cumhuriyetin ilanı
- B) TBMM'nin açılışı
- C) Atatürk'ün Samsun'a çıkışı
- D) Zaferin kazanılması

2. 19 Mayıs Bayramı kimlere hitap eder?

- A) Çocuklara
- B) Kadınlara
- C) Gençlere
- D) Öğretmenlere

3. 30 Ağustos Zafer Bayramı hangi savaşla ilgilidir?

- A) Çanakkale Savaşı
- B) Dumlupınar Meydan Muharebesi
- C) Sakarya Meydan Muharebesi
- D) Balkan Savaşları

4. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı neyin ilan edildiği gündür?

- A) Saltanatın kaldırılması
- B) Cumhuriyetin ilanı
- C) TBMM'nin kurulması
- D) Milli Mücadele'nin başlaması

5. Milli bayramlar neden kutlanır?

- A) Yabancı ülkeleri tanıtmak için

- B) Ülkenin tarihi zaferlerini ve egemenliğini kutlamak için
- C) Okulları kapatmak için
- D) Sadece spor yapmak için

El öpme geleneği

El öpme geleneği Doğu kültürlerinde ve özellikle Türkiye'de yaşlılara, saygı duyulan kişilere, aile büyüklerine ve devlet büyüklerine duyulan saygı, sevgi ve hürmeti göstermenin bir yolu olarak nesilden nesile aktarılan geleneksel bir davranıştır. Bu gelenek, küçüğün büyüğe duyduğu saygının bir ifadesi olarak, genellikle bayramlarda, özel günlerde ve ziyaretlerde yaygın olarak görülür.

Temel Özellikleri:

Saygı ve Hürmet İfadesi:

Küçüğün, büyüğe gösterdiği saygı ve sevginin somut bir göstergesidir.

Aile Bağlarını Güçlendirme:

Aile içinde, özellikle büyüklerin ve küçüklerin bir araya geldiği bayram ve özel günlerde, bu gelenek aile bağlarını güçlendirir.

Dua ve İyi Dileklerin Alınması:

El öpmenin ardından, öpen kişi başını eli öpülen kişinin alınına değdirir. Bu hareket, büyüğün duası ve iyi dileklerinin alınması anlamına gelir.

İslam Kültüründeki Yeri:

İslam kültüründe, yaşlıların, din büyüklerinin ve alimlerin elini öpmek müstehaptır ve bir tür şefkat, sevgi, saygı ve dindarlık ifadesi olarak görülür.

Hız. Ali'nin bu konudaki sözlerine göre; bir baba çocuğunun elini öperse sevgidendir, bir çocuk babasının elini öperse ibadettendir, bir eş hanımının elini öperse arzudandır, bir kişi din kardeşinin elini öperse dindendir.

Günümüzdeki Durumu:

Günümüzde, özellikle Batı etkisinin artmasıyla birlikte, erkeğin kadının elini öpmesi gibi bazı el öpme biçimleri yaygınlığını yitirmeye başlamıştır. Ancak, Müslüman toplumlarda ve Doğu kültürlerinde, özellikle bayramlarda, düğünlerde ve özel ziyaretlerde, büyüklerin elini öpme geleneği hala devam etmektedir.

Bu gelenek, hala nesiller arasında aktarılan ve toplumsal nezaketin önemli bir unsuru olarak kabul edilen bir değerdir.

Soruları cevaplayalım.

1. El öpme geleneği hangi durumlarda ve nerelerde daha çok yapılır?

2. El öpme geleneğinde küçüğün büyüğe gösterdiği davranış neyi ifade eder?
3. El öpme geleneği aile bağlarını nasıl etkiler?
4. İslam kültüründe el öpmenin anlamı nedir?
5. Günümüzde el öpme geleneğinin neden eskisi kadar yaygın olmadığı düşünülmektedir?

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y yazalım.

6. El öpme geleneği Türkiye’de saygı göstermenin bir yolu olarak görülür.()
7. Bayramlarda ve özel günlerde el öpme geleneği hiç yapılmaz.()
8. El öpen kişi daha sonra alnını büyüğün eline değdirir.()
9. İslam kültüründe el öpme tamamen yasaklanmış bir davranıştır.()
10. Günümüzde bazı toplumlarda el öpme geleneği hâlâ devam etmektedir.()

Çok kullandığımız atasözler

İşleyen demir pas tutmaz.
Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
Nerede birlik, orada dirlik.
Su uyur, düşman uyumaz.
Ağaç yaşken eğilir.
Gençlikte taşı taşı, kocalıkta ye aşı.
Misafir kısmeti ile gelir.
Hekimden sorma, çekenden sor.
Balık baştan kokar.
Ak akçe kara gün içindir.

Yazalım anlatalım: Bizim Bayramlar mavzusida insho yozing va uni aytib bering.

8 – MAVZU. BOG'LOVCHILAR. BAĞLAÇLAR. (DEVAMİ)

Bu bog'ovchilar odatda turli ma'nolarni anglatadi. Bir xil ma'noli so'zlarni, so'z guruhlarini, gaplarni bog'laydi.

ya, yada

Bu iş **ya** olacak **yada** olmayacak.

Sana bugün **yada** yarın mutlaka geleceğim.

Bu önemli görevi Ali **yada** Murat yapabilir.

Sana borcumu mark **yada** dolar olarak ödeyeceğim.

veya

Pikniği Cumartesi **veya** Pazar günü gideriz.

Bu yıl tatil için Marmaris'e **veya** Bodrum'a gitmek istiyorum.

Bu olaydan sonra üç **veya** dört yıl hapis cezası verirler.

Bu toplantıya sen **veya** ben, ikimizden birinin mutlaka katılması gerekiyor.

yahut

Bu adamla üç gün içinde evleneceksin **yahut** ömür boyu bekâr kalacaksın.

Bu işi yaparsan zengin olacaksın **yahut** ortak olacak zengin bir adam bulacaksın.

Bana yarın gel **yahut** birini gönder.

Ve yahut

Artık derslerine iyi çalış **ve yahut** okulu bırak, bir işe gir.

Bu televizyonu tamir ettirelim **veyahut** bir yenisini alalım.

Yazın hep birlikte İzmir'e **ve yahut** İstanbul'a gidelim.

Ama, fakat, lakin, ancak, yalnız

Bu bog'lovchilar odatda bir ma'noda yoki bir - biriga yaqin ma'noda qo'llaniladi. Ama, fakat, lakin bog'lovchilari arab tilidan turk tiliga o'tgan. Ancak, yalnız bog'lovchilari turkchadir. Bu bog'lovchilar zid ma'noli gaplarni bog'laydi, gaplar orasida sabab-natija aloqalarini quradi.

ama

Televizyon izlemek istiyorsun, **ama** ödevlerini yapmadın.

Güzel bir ev satın almak istiyorum, **ama** yeterli param yok.

Ben seni çok seviyorum, **ama** sen beni hiç sevmiyorsun.

Toplantıya zamanında gelmek istedim, **ama** trafik çok yoğundu.

Bu akşam sinemaya git, **ama** yarın erken kalk.

fakat

Seninle evlenmek istiyorum, **fakat** düğün yapacak param yok.

Üniversiteyi bitireceksin, **fakat** iş bulamayacaksın.

Çok iyi bir adamdı, **fakat** biraz tembeldi.

Bu kitabı tam üç kez okudum, **fakat** hiç bir şey anlamadım.

Arkadaşınla oyna, **fakat** asla kavga etme.

lâkin

Sana karşı hep iyi davrandım, **lâkin** sen bunu hiç bir zaman anlamadın.
İstediğim evi satın aldım, **lâkin** çok borçlandım.

Murat, derslerine çok çalışıyor, **lâkin** bir türlü başarılı olamıyor,
İstediğin parayı al, **lâkin** işi çabuk ve iyi yap.

ancak

Senin sözlerine hak veriyorum, **ancak** sende beni birkez dinlemelisin.

Çok çalışıyor, **ancak** bir türlü başarılı olamıyor.

Dün sergide çok güzel bir kadınla tanıştım, **ancak** onun kim olduğunu bilmiyorum.

Vaktin yok biliyorum, **ancak** yarın gelebilersen çok iyi olur.

Seninle çok iyi anlaşabiliriz, **ancak** birbirimizin düşüncelerine saygılı olmamız gerek.

Onunla konuşabilirsin, **ancak** çok dikkatli ol.

Yalnız

Bu bog'lovchi Ama, fakat, lâkin, ancak, yalnız bog'lovchilari o'rniga qo'llaniladi. Bu bilan birga bir tushuncha yoki mavzuga diqqatni tortadi, bazan bu so'z sifat va ravish vazifalarini ham bajaradi.

Sifat: Kocası öldükten sonra, **yalnız** bir kadın olarak yaşadı.

Ravish: Bu yıl tatile **yalnız** gidiyorum.

Bana başka birşey söylemedi, **yalnız** bu olaya çok üzülmüştü.

Pikniğe yarin gidelim, **yalnız** sen beni erken uyandır.

Bu sınavı başarırsın, **yalnız** çok çalışman gerek.

Sana borç verebilirim, **yalnız** en kısa zamanda bana geri ödemelisin.

Özgürce konuş, dilediğin gibi hareket et, **yalnız** terbiyeli ol !

Çünkü, zira

Bu bog'lovchi sabab bildirgan mavzularga oydinlik kiritib, gaplarni bog'laydi. Asosan birinchi jumladagi hukmlarga, **çünkü** bog'lovchisi bilan boshlangan ikkinchi gaplarga oydinlik kiritadi. Zira bog'lovchisi, çünkü bog'lovchisi bilan bir xil va yaqin ma'noda qo'llaniladi.

Dün size geledik, **çünkü** çok işimiz vardı.

Sınavları başaramadın, **çünkü** hiç çalışmadın.

Toplantıya geç kaldım, **çünkü** trafik çok yoğundu .

Ben araba alamam, **çünkü** param yok.

Ödevleri yapamadım , **zira** dün hasta oldum.

Bu yaz tatile çıkamayacağız, **zira** paramız yok.

Sen bu gece bizde kalamazsın, **zira** evde fazla yatak yok.

Yarin size gelemem, **zira** hiç vaktim yok.

Hatta

Bu bog'lovchi gapning ma'nosini kuchaytirib bog'laydi.

Ayşen araba kullanmayı öğrendi; **hatta** Ankara'dan İstanbul'a araba ile gitti.

Marmaris'i çok beğendik: **hatta** iki gün orada kaldık.

Niyazi sınavlarda çok başarılı oldu: **hatta** ödül bile aldı.

İşlerim çok yoğun; **hatta** eşim ve çocuklarımla bile görüşemiyorum.

Üstelik

Bu bog'lovchi gaplarni kuchaytirish yo'li bilan bog'laydi. **Bazen, hatta ve bile** bog'lovchilarining vazifalarini bajaradi.

Dün çokyorgun ve hastaydım; **üstelik** bird emüdür den azar işittim.

Dün akşam yemekler çok güzeldi; **üstelik** güzel bir müzik vardı.

Hafta sonu bize pek çok misafir geldi; **üstelik** çocukları da çok yaramazdı.

Çok halsiz ve yorgunum ;**üstelik** başım da ağrıyor.

Akşama kadar hiçbir iş yapmıyor; **üstelik** birde maaşına zam istiyor.

Bu kentten ayrılamam; işim, annem, babam, **üstelik** nişanlım da burada.

Alıştırma. Boşlukları uygun bağlaçlar ile dolduralım.

1. Hava çok güzeldi, __ dışarı çıkamadım.
2. Kahve __ çay içmek ister misin?
3. Bu kitabı çok sevdim, __ biraz uzun olduğunu düşünüyorum.
4. Çok yorgundum, __ çalışmaya devam ettim.
5. Yağmur yağıyordu, __ biz yürüyüşe çıktık.
6. Ders çalıştım, __ sınavdan yüksek not aldım.
7. Parka gidecektik, __ zamanımız kalmadı.
8. Bu elbise güzel __ bana biraz büyük.
9. Okula geç kaldım, __ otobüsü kaçırdım.
10. Çok acıktım, __ yemek yapacak vaktim yoktu.
11. Sinemaya gidelim __ evde film izleyelim.
12. Bu soru kolay, __ biraz dikkat istiyor.
13. Ankara'ya gideceğim, __ vizem hazır değil.
14. İşim çoktu, __ yine de arkadaşlarıma yardım ettim.
15. Bugün hava çok soğuk, __ dışarı çıkmak istemiyorum.
16. Kitap okumayı seviyorum, __ ders kitaplarını sevmiyorum.
17. Bu yemek lezzetli, __ biraz tuzlu olmuş.
18. Kütüphaneye gittim, __ aradığım kitabı bulamadım.
19. Bu pantolon ucuz, __ kaliteli.
20. Ayşe hem çalışıyor __ okuyor.

Okuma

AHLÂKIN KAYNAĞI

Toplumumuz içinde benimsediğimiz birtakım kurallarımız vardır. Örneğin, evimizdeki kıyafetimizle sokaktaki farklıdır. Sokağa çıkarken, varsa üzerimizdeki pijamayı çıkarır, mevsime göre giyinir, öyle çıkarız.

Deniz kenarında giydiğimiz mayoyla çarşıda, sokakta dolaşmayız. Bir resmi dairededeki müdürün odasına, kapısını çalmadan girmeyiz. Alış veriş yaparken, otobüse binerken, maç bileti alırken kuyruğa girer, kimsenin hakkını çiğnemeyiz. Her yerde yaşlılara yer verir, saygı gösteririz. Küçükleri sever, koruruz. Kimsesizlerin elinden tutar, onlara yardım ederiz. Komşumuz açken, evimizde rahat edemez, onu doyururuz.

Toplumumuz içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda oldukları bu benzeri davranış biçimi ve kurallarına, ahlak diyoruz.

Bizler, bu kurallarla gözümüzü açtık, bu kurallarla büyüdük. Annemiz, babamız, dost ve akrabalarımız bizlere, bu davranış biçimi ve kurallarına uymanın önemini anlatır.

Türk Milleti'ne has olan, küçük yaşlardan beri karşılaştığımız bu davranış biçimi ve kurallarına hepimiz uyarız. Bunlara uymayı bir görev sayarız. Bu nedenle ahlakımız, milli birlik ve beraberliğimizin tesisini sağlar.

Her milletin, çoğu zaman birbirine benzemeyen bir ahlakı vardır. Bizim çoluk çocuğumuza, evimize gelen misafire gösterdiğimiz davranış biçimi, bir Avrupalıyla ters gelebilir. Kırdan, deniz kenarında yemek yerken, çay içerken, yanımızdaki masada oturan bir aileyi buyur etmemiz, ona ikramda bulunmamız, bilim ve teknik alanında bizden ileri düzeydeki bir Batı ülkesi insanı şaşırtabilir. Bu ülke insanının aynı ortamdaki tutumu, bize saçma gelir.

Bütün bunlar da gösteriyor ki ahlakın kaynağı millettir. Kaynağı millet olan, bizi birbirimize bağlayan, Türklüğümüzü simgeleyen ahlakımızla her zaman övünürüz. Bizden bilim ve teknikte ileri ülkelerin bilim ve tekniğinden faydalanırız, ancak, onların, bize çoğu zaman ters gelen ahlakını benimsemez, hep Türk kalırız. Bilim ve teknik alanındaki buluşlarıyla insanlığa hizmet edenler nasıl unutulmuyorsa, yüksek ahlakıyla sevilen insanlarda unutulmazlar. Milletimize has yüksek ahlakımızla örnek insan olup unutulmayanlar arasına girelim.

Yangi soʻz va iboralar:

mayo – suzish kiyimi

kuyruğa girmek – navbatga turmoq

hak çiğnemek – birovning haqqini yemoq

tesis – tamal, poydevor

ters gelmek – gʻalati tuyulmoq, teskari kelmoq

ikramda bulunmak – tortiq qilmoq, siylamoq, mehmon qilmoq

tutum – tarz, tutgan yoʻli

saçma – bemani, gʻaliz

simgelemek – ramzlashtirmoq, ramz bildirmoq

övünmek – gʻururlanmoq, maqtanmoq

Savollarga matnga muvofiq javob bering:

1. Yazar, ahlakı nasıl tanımlıyor? Ahlak kurallarıyla ilgili hangi örnekleri veriyor?
2. İnsanlar neden ahlak kurallarına uymak zorunda?
3. Milletlerin ahlak kuralları birbirine benzer mi?
4. Ahlağın kaynağı niçin millettir?
5. Başka milletlerin hangi yönlerini alıp, hangi yönlerini almamalıyız?
6. Kimler unutulmazlar? Unutulmamak için neler yapmalıyız?

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y yazalım.

- () Sokakta pijama ile dolaşmak toplumumuzda uygun bir davranış değildir.
- () Resmi bir dairede müdürün odasına kapıyı çalmadan girmek doğru bir davranıştır.
- () Toplumda yaşlılara yer vermek ve saygı göstermek önemlidir.
- () Komşumuz açken ona yardım etmek metne göre ahlaki bir görev değildir.
- () Her milletin kendine özgü bir ahlak anlayışı vardır.
- () Metne göre, bilim ve teknik açısından ileri ülkelerin ahlakını tamamen kabul etmemiz gerekir.

Deyimleri ezberleyelim ve onlarla ilgili cümleler kuralım.

1. Ara vermek – yeniden başlamak için bir işi bir süre bırakmak
2. Bir dediğini iki etmemek – her söyleneni, istenileni yerine getirmek, yapmak
3. Can sıkıcı – keyif kaçırıcı, tatsız
4. Dil dökmek – kandırmak, inandırmak için tatlı sözler söylemek
5. Farkına varamamak – görememek, fark edememek
6. Gönülleri açmak – insanın içini huzurla doldurmak
7. Hakir görmek – küçük görmek, küçümsemek, değer vermemek
8. Kanı donmak – çok korktum, ödü kopmak
9. Mesut olmak – mutlu olmak
10. Peşinden gitmek – bir kişiyi örnek almak, onun gibi olmaya çalışmak
11. Sözünü tutmamak – verdiği sözü yerine getirmemek
12. Tarihe karışmak – yok olup gitmek, kaybolmak, unutulmak
13. Umrunda olmamak – önemsemek, dikkate almamak
14. Vakit kaybetmek – boşuna zaman harcamak
15. Yoluna girmek – düzene girmek
16. Ağzını açamamak – tek bir söz olsun söyleyememek, susup kalmak

Yazma. “Çocuk değerli ama onun ahlakı daha da değerlidir” mavzusida insho yozing.

9 – MAVZU. GİBİ, KADAR, İÇİN KO'MAKCHILARI.

Ko'makchilar so'zlar orasida munosabat o'rnatishga xizmat qiladi. Ko'makchilar bir so'zdan keyin kelib, o'sha so'z bilan boshqa so'zlar orasidagi munosabatni tashkil qiladi. Ko'makchilarga quyidagilar misol bo'ladi:

gibi, için, dolayı, değin, göre, kadar, üzere...kabi.

Shuningdek sifat, ravish va ot bo'lib qo'llaniladigan ko'plab so'zlar ko'makchi sifatida ishlatiladi. Bunga misol **aşağı, yukarı, sonra, karşı, öte, doğru, başka, alt, üst, yan, iç, dış** kabi so'zlardir. Bu so'zlar ko'makchi bo'lmasa ham bazida qo'llash usuliga ko'ra gap ichida ko'makchi vazifasini bajaradi.

GİBİ

Bu ko'makchilar odatda o'xshatishlarda qo'llaniladi:

Yaşar Doğu, aslan **gibi** kuvvetli bir adamdı.

Leyla, melek **gibi** güzel bir kızdı.

Senin **gibi** iyi bir adam görmedim.

Ben, köpek **gibi** vefalı hayvanları severim.

gibi ko'makchisi o'rniga bazan **-si, -ca, -casına** kabi sifat yasovchi qo'shimchalar qo'llaniladi:

Bence yemek biraz acımsı→

Bence yemek acı **gibi**.

Sana kardeşçe davrandım→

Sana kardeş **gibi** davrandım.

Çok bilirmişçesine konuştu→

Çok bilirmiş **gibi** konuştu.

Kadar

Bu ko'makchi odatda o'xshatish, qiyoslash va o'lchov ma'nolarini bildiradi:

Senin **kadar** güzel bir kadın görmedim.

Fatma Hanım **kadar** cimri biri zor bulunur.

Bodrum'dan Antalya'ya **kadar** her yeri gezdim.

İstersen eve **kadar** birlikte yürüyelim.

kadar ko'makchisi ba'zan **gibi** ko'makchisi bilan bir xil ma'noda ishlatiladi:

melek **gibi** güzel kız →

melek **kadar** güzel kız

kar **gibi** beyaz taşlar →

kar **kadar** beyaz taşlar

aslan **gibi** kuvvetli adam→

aslan **kadar** kuvvetli adam

İçin

Bu ko'makchi sabab va maqsadni bildiradi:

Senin **için** her şeyi yaparım.

Bu şiirleri çok sevdiğim bir kadın **için** yazdım.

Bazı insanlar sadece para **için** çalışır.

Sağlığımız **için** dengeli beslenmeliyiz.

Nuqtalar o'rniga mos keladigan ko'makchini qo'yib gaplarni to'ldiring. (Gibi; Kadar; İçin; İle)

1. Armstrong, Ay yüzeyine bastığı anda "Bu bir insanküçük fakat insanlık dev bir adımdır." demiştir.

2. Üzeri sularla kaplı olduğu..... mavi gezegen olarak da bilinir.

3. Oğlan bunu bir yenilgi saydığı,..... müthiş hırslanarak dikildi.

4. Güneşin altında boyuna çoğa- lan bir kalabalık sesli sesli gülüyor, daha çok gülebilmekkendilerini zorluyorlardı.

5. İnsanoğlunun, ölüm kar- şısındaki derin, değişmeyen endişesini, yok olmaduyduğu kor-kuyu önlemek için bulduğu her şey: Dua, hayır, anıt, mezar, yazı, tarih... hepsi, onu devam ettiren, ona değer verdiren nesil bulunduk ça vardır.

6. Şu vartayı bir atlatalım, dinimin hakkıüç koyun kurban edeceğim! diye adak adıyordu.

7. Kasaba gelince, o biraz evvel adadığı üç kurbanı ikiye indirmekvicdanını dolandırmakla meşguldu.

8. Yeni bir daireye taşınmak listeye alınmışlar ama, sıranın ne zaman geleceği, ne zaman taşınacakları hiç belli değilmiş.

9. Dedesinden bir süre daha sabredip bekleme- sini, dedesi de ona bunun hiç üzülmemesini, asıl meselenin ko- casıyla iyi geçinmeleri olduğunu, gerisinin halledileceğini söylemiş.

10. Kendinden büyüklerin ne düşündüklerini öğrenmek..... onların yazılarını okumak, öğretmenlerimizin sayısını çoğaltmaktır.

11. Yaşamakçalışıp didinmelerimizden fırsat bulduk mu, elimize aldığımız şey ya bir roman ya da bir şiir kitabıdır.

12. Romancı veya şair neyazarsa, yazılanı okuyan da onun okur.

13. Sırf vakit geçirmek, vakit öldürmekokuduğunu sanır.

14. Yaş çay yaprağını işlemekönce atölyeler, sonra fabrikalar kuruldu.

15. Millî kıyafetlerin orijinallliğini sağlamakonlar seri şekilde çıkartılmıyor.

16. Özbekistan'da pilav pişirmeközel yerler de bulunuyor.

17. Evinden ayrılan kızın üzüntüsünü yansıtan kına, aynı zamanda elleri, tırnakları ya da saçları boyamakde kullanılan bir bitkidir.

18. Ablam resimleri sevdiğiodasının duvarlarında güzel resimler var.

19. Lisede öğren-diğim yabancı dilleri de geliştirip gelecekte Özbekistan'ın ulus-lararası iktisadî ilişkilerinin daha gelişmesikatkıda bulunmak istiyorum.

20. Aldıklarımızın karşılığını ödemekkasaya gidiyoruz ve kart-la ödüyoruz.

21. Misafir “gelmek misafirden, izin ev sahibinden” atasözünde de ifade edildiğiancak ev sahibinin iznini alarak gidebilir.

22. Bütün kütüphanelerde olduğubizim kütüphanemizde de İnternet'e bağlı olan bilgisayarlar var.

23. Devletimiz yurt dışında iş yapan şir- ketlere her konuda olduğufinans konusunda da büyük kolaylıklar sağlıyor.

24. Çocukken bütün yaştlarım....., kartopu oyna-maktan ve kardan adam yapmaktan büyük zevk alırdım.

25. Yaşadığım şehir olan İstanbul'a kışın birkaç kez kar yağar, her seferinde çocuklar tarafından özel bir olaykutlanırdı.

OKUMA

Kahvaltı ve Çay

Türk kültüründe kahvaltı sadece bir öğün değil, bir yaşam tarzıdır! Zengin sofraları ve huzurlu atmosferiyle bir Türk kahvaltısı deneyimi dünyadaki diğerlerinden farklıdır. "Kahvaltı" kelimesi "kahve" ve "altı" kelimelerinin birleşimidir. Çünkü Türk kahvesi oldukça yoğun bir tada sahiptir ve boş mideye içilmemesi önerilir. Bu nedenle Türk kültüründe "Kahvaltı" kelimesi "kahveden önce" anlamına gelir. Türk sofralarında çeşit çeşit peynirler, zeytinler, reçeller, börekler, omletler ve daha fazlası ile donatılmış kahvaltı sofraları hem göze hem mideye hitap eder.

Ve tabii ki kahvaltıyı tamamlayan en önemli unsur çaydır. Türkiye'ye geliyorsanız, her gün birkaç bardak çay içmeye hazır olun! Sabah onları uyandıran, akşamları bir araya getiren çay, Türklerin vazgeçilmez içeceklerindendir.

Sipariş verirken çayınızı "tavşan kanı" açıklığında isteyin. Ayrıca şekerli mi şekersiz mi içeceğinizi belirtmeyi de unutmayın.

Soruları metne göre cevaplayalım.

1. Türk kültüründe kahvaltı neden sadece bir öğün olarak görülmez?
2. "Kahvaltı" kelimesi hangi iki kelimenin birleşmesinden oluşur?
3. Türk kahvaltısında hangi yiyecekler bulunur? En az üç tane söyle.
4. Çay Türk kültüründe neden önemli bir içecek olarak kabul edilir?
5. Bir restoranda çay siparişi verirken nelere dikkat etmelisiniz?

Türk Kahvesi

Türk kahvesi, incecik öğütülmüş Arabica çekirdekleriyle hazırlanan güçlü tadı ve özgün pişirme yöntemiyle dünya çapında beğeni kazanmıştır. Genellikle lokum eşliğinde servis edilir.

Geleneksel bir söz kesme ziyaretinde, gelin adayı misafirlere Türk kahvesi ikram eder. Damadın fincanına biraz tuz atılması ve bu tuzlu kahveyi tamamen içmesi, onun sevgisini gösteren bir gelenektir.

Türkiye'de 16. yüzyıldan beri kahvehaneler, Karagöz ve Hacivat gibi gölge oyunlarının sergilendiği ve Osmanlı döneminin sözlü kültürünün yayıldığı yerler olmuştur. Günümüzde ise kahvehaneler, erkeklerin sosyalleşip sohbet ettiği, siyaset konuştuğu, çay veya kahve içtiği, tavla ve diğer masa oyunlarını oynadığı mekanlar olarak biliniyor.

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y yazalım.

1. Türk kahvesi, iri taneli çekirdeklerle hazırlanır. (Doğru / Yanlış)
2. Geleneksel söz kesme ziyaretinde kahveyi gelin adayı hazırlar. (Doğru / Yanlış)
3. Damat, tuzlu kahveyi içerek sevgisini gösterir. (Doğru / Yanlış)
4. Kahvehaneler, Osmanlı döneminde sadece yemek yemek için kullanılan yerlerdi. (Doğru / Yanlış)
5. Günümüzde kahvehanelerde insanlar sohbet eder, oyun oynar ve içecek içer. (Doğru / Yanlış)

Baklava

Baklava, birçok Türk ailesi tarafından sevilerek tüketilen, Türk mutfağının en özel tatlılarından biridir. Aynı zamanda özel günlerin ve kutlamaların vazgeçilmez bir parçasıdır. Güneydoğu Anadolu'da yer alan Gaziantep ise baklavanın başkenti olarak bilinir.

Günümüzde baklava marketlerde satın alınabilse de, çoğu kişi hala usta bir anne veya anneannenin elinden çıkan ev yapımı baklavayı tercih etmektedir. Orta Doğu'dan gelen bu lezzetli tatlı, fıstık, ceviz veya fındık ile hazırlanır.

Yazma. Ülkenizdeki yemek kültürü hakkında kompozisyon yazın.

ko'makchilarni yozib gapni to'ldoring.

Kapı tokmağının çalınışınaevin reisi, hanımı veya genç kızı kapıyı açar.

- A. Kadar
- B. İçin
- C. İle
- D. göre

- Yazılanlardan öğrendiğimizesanatçının 10000 şarkının söz ve müziğini ezbere biliyor olması, halk arasında geceleri gelen bir "cin" tarafından şarkıların öğretildiği söylentisinin çıkmasına sebep olmuş.

- A. Kadar
- B. İçin
- C. İle
- D. Göre

- Telefonla konuşurken de kendimizehareket edemeyiz.

- 1. Kadar
- 2. İçin
- 3. İle
- 4. Göre

- Yesevi'ye....., kadının eğitimi erkeğin eğitimi kadar önemlidir.

- 1. Kadar
- 2. İçin
- 3. İle
- 4. Göre

- Klasik müziğe tâbi tutulan çiçekleri ise diğerlerinedört kat daha fazla büyüme göstermiştir.

- 1. Kadar
- 2. İçin
- 3. İle
- 4. Göre

- Çin kaynaklarınaTürkler gölge tiyatro-sunu biliyorlardı.

- 1. Kadar
- 2. İçin
- 3. İle
- 4. Göre

- Herkes kendinebir çözüm yolu bulmaya çalışır.

- 1. Kadar
- 2. İçin
- 3. İle
- 4. Göre

OKUMA

Kız Kulesi Hikayesi

İstanbul'un Asya yakasında, Üsküdar kıyıları önünde, denizin içinde küçük bir kuledir Kız Kulesi. Tarihi çok eskilere uzanıyor bu yapının. M.Ö 410 yılında, Atinalı komutan Alkibiades yaptırmış burasını. Karadeniz'den gelecek gemileri kollayıp gözetlemek amacı ile yaptırılmış. Yani bir karakolmuş burası. Aradan çok uzun yüzyıllar geçmiş, Bizans

imparatoru Manuel Komnenos, bu küçük gözetleme noktasını bir kuleye çevirtmiş. Kule daha sonra Osmanlı döneminde onarımlar görmüş.

KIZ KULESİ EFSANESİ

Kız Kulesi hakkında bir çok hikaye bulunmaktadır. Kız Kulesi Efsanelerinde biri Bizans dönemiyle ilgili. Derler ki, Bizans imparatorlarından birinin tek bir kızı varmış. Bir gün biliciler, imparatora kızının bir yılanın sokması sonucunda öleceğini söylemişler. İmparator (bunun, İstanbul'un gerçek kurucusu Büyük Konstantin olduğu söylenir), kızını bu kötü yazgıdan korumak için denizin orta yerinde bir kule yaptırmış ve oraya kapatmış yavrucağı. Eh, artık yılan da yüze yüze kuleye gidecek değil ya! İmparator, kızına her gün saraydan yiyecekler, içecekler, meyveler göndeririniş. Böylece yıllar geçmiş, kız, denizin ortasındaki hapisanesinde serpilip gelişmiş. İmparator günün birinde birbirinden nefis yemeklerin yanı sıra, bir sepet de üzüm göndermiş. Meğer o sepetin içinde bir yılan üzümlerin arasında çöreklenip beklemiyor muymuş! Prensescik, sepetin kapağını açar açmaz yılan kızı elinden sokuvermiş. Kızcağız da o anda hayatını kaybetmiş. İşte, kuleye de o yüzden Kız Kulesi denirmiş.

Soruları cevaplayalım:

- 1.Kule ne zaman yapılmış?
- 2.Kulenin yaptırılış amacı neymiş?
3. Ne zaman tamir edilmiş?
4. Neden ona Kız Kulesi diyorlarmış?

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y yazalım.

1. Kız Kulesi'nin ilk olarak Atinalı bir komutan tarafından gözetleme amacıyla yaptırıldığı bilgisi metinde yer almaktadır.

Doğru / Yanlış

2. Bizans imparatoru Manuel Komnenos, kulenin yapımını başlatan ilk kişidir.

Doğru / Yanlış

3. Efsaneye göre, imparator kızını korumak için onu karada yüksek bir saraya kapatmıştır.

Doğru / Yanlış

4. Prensesin ölümüne sebep olan yılan, saraydan gönderilen üzüm sepetinin içinde kuleye ulaşmıştır.

Doğru / Yanlış

5. Metne göre imparatorun, kızının kaderini değiştirme çabası, aslında o kaderin gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır.

Doğru / Yanlış

6. Efsanede Kız Kulesi'nin adının, prensesi kurtaran yiğit bir savaşçıdan geldiği belirtilmiştir.

Doğru / Yanlış

Yeni kelimeler -Yangi so'zlar

kule – minora

çok eskilere uzanıyor – juda qadimga borib taqaladi

gözetlemek – kuzatmoq

karakol – nazorat punkti

onarımlar görmüş – ta'mirlangan

biliciler – munajjimlar

kurucu – asoschi

serpilip gelişmiş – o'sib ulg'ayibdi

çöreklenmek – kulcha bo'lib yotmoq (ilon)

Rize

Rize, Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan ve Karadeniz'e sahili olan bir ildir. Karadeniz Bölgesinde yer alan Rize'nin, batısında Trabzon, doğusunda Artvin, güneybatısında Bayburt ve güneyinde Erzurum bulunur. Türkiye'nin en çok yağış alan ilidir. En önemli ürünü çaydır.Rize'de yaz mevsimi ılık geçer. Sonbahar ve kış mevsimleri ise yağışlı geçer. Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Rize,

bölgenin en baskın karakteristik özelliklerini gösterir. Anadolu'nun diğer bölgelerinden coğrafi yapısıyla olduğu gibi kültürel yapısı ile de ayrılır. Dik yamaçlı vadileri, dağları, buzul gölleri, zümrüt yeşili yaylaları, kemer köprüleri, kaleleri ve coşkun akan dereleri ile bir turizm beldesidir.

Rize'nin tarihi öncesi hakkında bilgilerimiz sınırlıdır. Yöreye hakim olan orman dokusu nedeniyle, Rize'nin tarih çağları ile ilgili bilgilere ışık tutacak arkeolojik bulgular da bu güne kadar ortaya çıkarılamamıştır. Rize'nin tarihi ancak komşu illerin ve bölgelerin tarihleri ile bağlantılı olarak ele alınabilmektedir. Rize ilinin adı ile ilgili olarak değişik görüşler ileri sürülmüştür; Yunanca pirinç anlamına gelen Rhisos, Rumcada "Rıza" olarak dağ eteği anlamında kullanılmıştır. Osmanlıcada ise "Rize" ufak kırıntı, döküntü anlamındadır. Ayrıca Erzincan'ın Sakalar dönemindeki "Eriza" olan adının başındaki "e" sesinin düşmesi ile adaş olarak Rize için de kullanıldığı ifade edilmektedir.

Rize'de yazları serin kışları ılık ve her mevsim yağışlı bir iklim görülür. Elli yıl boyunca yapılan rasat sonuçlarına göre Rize'nin yıllık sıcaklık ortalaması 14 °C'den biraz fazla olarak tespit edilmiştir. Bu süre içinde kaydedilen en düşük sıcaklık -7 °C derece olup, en yüksek sıcaklık ise 38 °C derecedir. En soğuk ay olan Ocak ayının sıcaklık ortalaması 6,7 °C derece, en sıcak ay olan Temmuz ayının sıcaklık ortalaması ise 22,2 °C derecedir. Ocak en az -5,6 °C derece, Temmuz en fazla 32,5 °C derece olduğu Rize'de yıllık sıcaklık salınımı 25,8 °C derecedir. Bu haliyle Rize, denizsel iklimlerin karakteristik özelliğini taşır.

Rize'nin iç kesimlerinde, zengin orman dokusu civarında yer alan yaylalarda mevcut altyapıyı kullanarak yapılabilecek fazla yatırım gerektirmeyen bir turizm çeşididir. Bu aktivite için gerekli potansiyel tüm yaylalarda mevcut olup, Ayder, Anzer, Pokut, Hazındağ, Samistal, Verçenik, Aşağı Kavron, Yukarı Kavron, Ambarlı, Kito, Çat, Elevit, Handüzü gibi yaylalarda yapılmaktadır.

Rize'nin güneyindeki Kaçkar Dağları ile yüksek dağların eteklerinde birbiriyle bağlantılı birçok yayla vardır. Bütün bu yaylalar yaz mevsiminde turistler tarafından ziyaret edilir. Bu yaylaların hemen hemen hepsinde de ot biçme şenlikleri yapılmaktadır. Bu şenliklere katılmak mümkün olduğu gibi, yayla eteklerindeki yamaçlarda rehberlerle birlikte doğa yürüyüşü yapma imkânı da bulunmaktadır.

Mutfak kültürü

Rize mutfak kültürü son dönemlerde, halk kültürünün genelinde olduğu gibi dönüşümler geçirse de, özellikle köylerde geleneksel yapısını korumayı sürdürür. Bölgedeki tarım alanlarının darlığı ve iklim koşulları nedeniyle sınırlı sayıda sebze ve meyve yetiştirilmektedir. Tarım alanları daha çok “çay” ve 1990'larla birlikte kısmen “kivi” yetiştiriciliğine ayrılmış durumdadır. Arıcılık ve bal üretimi (Anzer balı, Deli bal) hala yaygınlığını sürdürürken, pekmez üreticiliği de (üzüm pekmezi, armut pekmezi/balı) devam etmektedir. Rize kavurması, Rize Fırın Sütlaçı, Çayeli kuru fasulyesi bölgede meşhur olan tatlılardır. Muhlama, turşu tavalı, Laz böreği, mısır ekmeği, karalahana çorbası/yemeği ya da haşlaması, vurma veya ezme lahana, karalahana sarması, pepeçura, pekmezli kabak, hamsili pilav, sebzeli hamsi, korkoti, hamsi kuşu, hamsikoli, enişte lokumu, kabak sütlaçı, en çok tüketilen yemeklerdir. Yöre mutfağının başlıca ham maddeleri mısır (mısır unu), kara lahana, fasulye, kabak gibi sebzelerin yanı sıra, Karadeniz denince akla ilk gelenlerden olan hamsidir. Bununla birlikte hayvansal gıdalar da (et ve süt ürünleri) Rize mutfağını zenginleştiren ve tamamlayan unsurlardandır. Yılın büyük bölümünde kapalı ve yağışlı bir havaya sahip olan Rize'de yiyeceklerin güneşte kurutularak saklanması pek mümkün olmadığından turşu ve salamura yapımı da ön plana çıkar.

1. Rize, Türkiye'nin hangi bölgesinde yer alır?

A) Ege Bölgesi B) Akdeniz Bölgesi C) Karadeniz Bölgesi D) İç Anadolu Bölgesi

2. Rize'nin batısında hangi şehir bulunmaktadır?

A) Artvin B) Erzurum C) Trabzon D) Bayburt

3. Rize'nin iklimi nasıldır?

A) Yazları çok sıcak, kışları karlı ve kurak. B) Yazları ılık, her mevsim yağışlı. C) Her zaman çok soğuk ve karlı. D) Sadece yazları yağışlı.

4. Rize'nin en önemli tarım ürünü nedir?

A) Pamuk B) Zeytin C) Çay D) Buğday

5. Aşağıdakilerden hangisi Rize'nin turistik özelliklerinden değildir?
A) Buzul gölleri B) Kemer köprüler ve kaleler C) Geniş, düz ovalar D) Zümrüt yeşili yaylalar
6. Rize ilinin adıyla ilgili olarak ileri sürülen anlamlardan biri nedir?
A) Büyük şehir B) Tatlı su C) Dağ eteği (Rumca "Rıza") D) Beyaz kar
7. Rize'nin yıllık sıcaklık ortalaması yaklaşık olarak kaç derecedir?
A) 0 °C B) 25 °C C) 14 °C D) 38 °C
8. Rize'de yaz mevsiminde turistler tarafından ziyaret edilen yerler nerelerdir?
A) Sadece şehir merkezi B) Yüksek dağların eteklerindeki yaylalar C) Tarihi limanlar D) Büyük çöl alanları
9. Aşağıdakilerden hangisi Rize mutfağının geleneksel yemeği değildir?
A) Muhlama B) Laz böreği C) Karalahana çorbası D) Manti
10. Rize'de yiyeceklerin güneşte kurutularak saklanması neden zordur?
A) Halk bunu sevmez. B) Çok fazla rüzgar olduğu için. C) Yılın büyük bölümünde hava kapalı ve yağışlı olduğu için. D) Yiyecekler çabuk bozulduğu için.

Yazma. ...Ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol. Bu cümle üzerine görüşlerinizi yazın.

11 – MAVZU. BOG'LOVCHI RAVISHDOSHLAR:

-P (-IP, -IP, -UP, -ÜP)

Bog'lovchi ravishdoshlar asosan fe'l anglatgan ish-harakatni boshqa fe'l bilan bog'laydi va ushbu ikki ishning bir vaqtning o'zida bajarilganligini bildiradi. Bog'lovchi ravishdoshlar ko'p hollarda payt ma'nosini anglatadi va bog'lovchi sifatida ishlatiladi. Bu qo'shimchalar tanglay va lab- lab uyg'unligi qoidasiga bo'ysunadi.

Şapkasını aldı ve gitti - Şapkasını **alıp** gitti.

Gazetesini okudu ve yattı - Gazetesini **okuyup** yattı.

Arabaya bindi ve gitti - Arabaya **binip** gitti.

Çocuk süt içti ve uyudu - Çocuk süt **içip** uyudu.

Bütün yıl boyu derslerine **çalışıp** sınavı başarıyla verdi.

Babam çok **okuyup**, az konuşmayı severdi.

Polisler hırsız **yakalayıp** karakola götürdüler.

Yaşlı kadının elinden **tutup** karşıya geçirdim.

Bog'lovchi ravishdoshning bo'lishsiz shakli **-ma (-me)** inkor qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi:

gelip - gel**meyip**

bilip - bil**meyip**

gidip - git**meyip**

görüp - gör**meyip**

verip - ver**meyip**

okuyup – oku**mayıp**

Bog'lovchi ravishdoshlar yordamida takror so'zlar ham hosil qilinadi:

Bana **bakıp bakıp** güldüler.

Güzel kadına **dönüp dönüp** baktılar.

Çiftlikte **yiyip içip** eğlendiler.

Bir hafta boyu **yatıp kalkıp** hep bu işi düşündük.

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar

1. Quyidagi bo'sh joylarga qo'shimchalar qo'shib gaplarni to'ldiring.

- Sandallara _____gittiler. (... bindiler ve gittiler.)
- Kır at, yanımızdan _____geçti. (... süzüldü ve geçti.)
- Şeytana_____ kumara dadanmıştı. (... uymuş ve ...) (... uymuş da ...)
- Niyetlerini _____ size haber ulaştırırım. (... anlarım ve ...)
- Dişimi _____ dayandım. (... sıktım ve ...)

➤ Toplantıya ____ katılmamak elinizde. (... katılmak veya katılmamak...)

Alıştırma. Fiilleri

1. Sabah erkenden uyan__ güzel bir kahvaltı yaptım. (uyanmak)
2. Okula gider__ yolda arkadaşlarımla karşılaştım. (gitmek)
3. Sınava iyi çalış__ yüksek not aldım. (çalışmak)
4. Kütüphanede kitap oku__ çok şey öğrendim. (okumak)
5. Annem yemeği hazırla__ bizi masaya çağırdı. (hazırlamak)
6. Parkta uzun süre koş__ yoruldum. (koşmak)
7. Televizyonu kapat__ odama geçtim. (kapatmak)
8. Markete uğra__ ekmek aldım. (uğramak)
9. Düşün__ doğru kararı verdim. (düşünmek)
10. Pencereyi aç__ odayı havalandırdım. (açmak)

Okuma

Kocaman bir parkta olduğunuzu hayal edin. Rengarenk çadırlar kurulmuş. Her köşeden müzik ve kahkaha sesleri geliyor. Havada lezzetli yiyeceklerin kokusu var. İnsanlar neşe içinde çeşitli oyunlar oynuyor ya da dans ediyor. Bunlar, bir festivalin tam da ortasında yaşananların yalnızca bir bölümüdür! İlginç, eğlenceli ve heyecanlı görünüyor değil mi? Hemen her kültürde bulunan bu sıra dışı etkinliklere biraz daha yakından bakmak ister misiniz?

Festival nedir?

Festival toplumsal bir temanın, geleneğin ya da ürünün kutlanmasına veya tanıtılmasına odaklanan özel bir etkinlik ya da etkinlikler dizisidir. Genellikle düzenli aralıklarla (örneğin her yıl ya da iki yılda bir) gerçekleştirilir. Festivaller insanların bir araya gelip ortak bir şeyleri kutladığı ya da başka hiçbir zaman yapılmayan birtakım geleneksel ritüelleri yaptığı özel günlerdir. Bu kutlamalar, müzik, dans, tiyatro, sanat gibi birçok farklı etkinliği içerebilir. Her festivalin kendine özgü bir öyküsü vardır.

Geçmişte de varlardı

Festivaller hemen her toplumda vardır. Tarih boyunca da yaşamış bütün toplumların değişik festivalleri oldu.

Sümerler de yeni yılın başlangıcını kutlamak ve baharın gelişini anmak için Akitu Festivali'ni düzenlerdi. Bu önemli festivalde dini törenler yapılır, ziyafetler verilir, müzik ve dans gösterileri ile askeri geçit törenleri olurdu.

Eski Mısırlılar için Nil Nehri'nin yaşamsal önemi vardı. Her yıl onun taşmasını kutlamak ve ürünün bolluğu için şükran sunmak amacıyla bir festival düzenlerlerdi. Festivalde müzikler çalınır, danslar edilir ve tekne yarışları yapılırdı.

Metne göre aşağıdaki ifadelerin hangisi doğru ise D, yanlış ise Y yazalım.

- 1.Festivallerde insanlar genellikle yalnız başına vakit geçirir.()
- 2.Festivaller her kültürde görülebilen özel etkinliklerdir.()
- 3.Festivalin amacı bir geleneği, ürünü veya temayı kutlamaktır.()
- 4.Festivaller genellikle düzensiz aralıklarla yapılır.()
- 5.Sümerler baharın gelişini kutlamak için Akitu Festivali düzenlerdi.()
- 6.Eski Mısırlılar Nil Nehri'nin taşmasını bir festivalle kutlardı.()
- 7.Eski Mısır'daki festivalde dans ve müzik yoktu.()
- 8.Festivaller birçok farklı etkinliği (müzik, sanat, dans gibi) içerebilir.()

DOMATES FESTİVALİ

Bo'sh joylarni quyidagi so'zlar yordamida to'ldiring:

gelenek/ eğlence/ protesto/ festival/ geleneksel

İspanya'da her yıl ____ olarak düzenlenen domates festivali bu yıl da çığınca görüntülere sahne oldu. Valencia kenti yakınlarındaki Bunol kasabasında yapılan festivale 36 bin kişi katıldı. Bu yılın domates savaşı için 100 bin olgun domates kullanıldı. Kasaba kırmızıya boyandı. 100 bin nüfuslu Bunol kasabası ise festivale katılmasa da izlemeyi tercih eden 25 bin turisti ülkeye çekti. 1944 yılında ilki yine Bunol kasabasında yapılan ____ o günden bu yana her yıl Ağustos ayının son çarşambası İspanyollar için bir ____ kaynağı oluyor. Bunol kasabası gençlerinin aralarında domatesin de bulunduğu kullanılmayacak durumdaki sebzeleri meydanda birbirlerine fırlatarak oynaması ile başladı. Her geçen gün giderek büyüdü ve bir ____ haline geldi. 1951 yılında kasaba yönetimi tarafından yasaklandı.

Yasalara uymayanlar hapse atıldı. Fakat halk bu yasadan hiç hoşlanmadı ve yasaları _____ etti. Bu nedenle festival 1959'da zaman limiti konmak şartı ile yeniden düzenlemeye başlandı.

Yangi so'zlar:

Gelenek – an'ana

Eğlence – ko'ngil-xushlik

Protesto – namoyish

Geleneksel – an'anaviy

Çılgınca – axmoqona, telbanamo

Görüntü – ko'rinish

Olgun – pishgan, yetilgan

Ülkeye çekmek – davlatga jalb qilmoq

Birbirlerine fırlatarak – bir-biriga otib

Giderek – borgan sari

Yasalara uymak – qonunlarga bo'ysunmoq

Matnga oid savol va topshiriqlar:

1. Domates festivali hangi ülkeye ait olan bir festivaldir?
2. Sözkonusu festival ne zamandan beri kutlanmaktadır?
3. Bu festival yılın hangi ayında kutlanmaktadır?
4. Festival kim tarafından ve ne zaman yasaklandı?
5. Ülkenizde (ve ya memleketinizde) gelenek halinde kutlanan bir festival var mı? Ne zaman ve nasıl kutlanır?

Yazma. “Mutluluk nedir” konusunda kompozisyon yazın.

12 – MAVZU. HOLAT RAVISHDOSHI

- **arak**, - **erek** va -**a...** -**a** (-**e...** -**e**), (-**e...** -**a**)

-Arak – erek ravishdosh qo'shimchasi fe'l anglatgan ish-harakatning holatini bildiradi. Bu qo'shimcha bir vaqtning o'zida ikki harakat bajarilayotganini bildirib, qo'shimchani birinchi fe'lga qo'shiladi.

Çocuk **ağlayarak** vitrindeki bütün oyuncakları istiyordu.

Yaşlı adam. bana **gülerek** baktı ve sigarasını yaktı.

Hızlı **yaşayarak** erken ölmek istemem.

İnsanlar sağlıklarına **dikkatederek** ömürlerini uzatabilirler.

Eşimle eskilerden **konusarak** uzun süre yürüdük.

Holat ravishdoshining -araktan (-erekten) shaklidagi qo'shimchalari ham bor:

ağlayaraktan, **gülerek**ten, **bakar**aktan ...

Ağlayaraktan eve gitti.

Gülerekten bana baktı.

Vitrinlere **bakar**aktan saatlerce oyalandı.

-**a...** -**a** (-**e...** -**e**), (-**e...** -**a**) ravishdosh qo'shimchasi

So'z undosh bilan tugasa - **a**, - **e** unli bilan tugasa -**ya** -**ye** shakli qo'shiladi.

Küçük kardeşim **ağlaya ağlaya** eve geldi.

Sirkte palyaçonun yaptıklarına **güle güle** bir hâl olduk.

Musluk bozulmuş, sular **aka aka** evin her tarafını berbat etmiş.

Sarhoş adam **düş**e **kalka** yürümeye çalışıyordu.

Düğünden sonra **güle oyn**aya evlerimize gittik.

Mavzuni mustahkamlash uchun mashqlar

1. Quyidagi nuqtalar o'rniga mos keladigan qo'shimchalarni qo'shib gaplarni to'ldiring.

1. Koş..... geldi.
2. Arabaya bin...gitti.
3. Bu kağıdı müdüre imzalat..... geri getirin.
4. Şu adam niçin bize bak..... duruyor?
5. Bu hep böyle sür..... gidecek sanma.
6. Ayıyla burun buruna gelince don..... kalmış.
7. Suyu avuçlarına dök...oradan içiyorlardı.
8. Telefon ed...hâlini hatırını sordum.
9. Dilinin ucuna gel...gel...gitmişti söyleyecekleri.
10. Bak..... bak...gülüyorlardı.

2. Dialogdagi mavzuga oid qo'shimchalarni toping.

Selin Türkiye'de

Selin: Ahmet'le nerede tanıştınız?

Gözde: Ahmet benim lise arkadaşım. Onunla lisede çok samimi arkadaştık. İkimiz de üniversiteyi kazanıp Ankara'ya geldik. Yine çok iyi arkadaşız ama artık eskisi gibi görüşemiyoruz. Zaman zaman telefon ederek birbirimizden haber alıyoruz.

Selin: Biraz rahat bir kız. Odada iki kişiyiz ama o beni düşünmeyip odada sadece kendisi varmış gibi davranıyor. Gece ışığı kapatmıyor. Gündüz, müzik dinleyerek ders çalışıyor. Evet, bu normal bir şey ama müziğin sesini çok açıyor.

Selin: Evi nasıl buldun?

Gözde: Okulda bir panomuz var. Bir ilan hazırlayıp oraya astım.

Okuma

Canım kitap

Nedir insanların kitaplara olan bu düşkünlüğü? Kitaplar, hele romanlar ve şiir kitapları, neden insanların hayatında bu kadar büyük yer tutuyor? Bence,bunu cevaplandırmak için,önce “insan niçin okur?” sorusunu cevaplandırmak gerekir. İnsanlar toplum içinde yaşadıkları halde gene de canlıların en yalnızıdır. Dıştan birbirlerine yakındırlar, ama içten aralarında ne uzaklıklar vardır.

Dünyada hiçbir dost insana kitaptan yakın değildir. Sıkıntımızı unutmak, donuk hayatımıza biraz renk, biraz ışık vermek, daracık dünyamızda bulamadığımız şeyleri yaşamak için tek çaremiz kitap okumaktır. Bırakınız ıssız bir adaya gitmeyi, herhangi bir yolculuğa çıkarken bile hangi okuryazar, yanına bir iki roman, bir iki şiir kitabı almayı düşünmez? Yolculukta çoğu zaman çevremize bakıp dalmaktan yanımıza aldığımız kitapları okuyamasak bile,onları gene de elimizin altında bulundurmak isteriz. Çünkü onların can yoldaşı olduğunu biliriz. Düşünüyorum da, şu dünyadan kitaplar yok olsa, yaşamak ne kadar güçleşir. Romancı veya şair için yazmak nasıl dayanılmaz bir ihtiyaçsa, okuyucu için de yazılanları okumak öyledir. En kötümser zamanlarımızda yardıma onlar koşar. Ataç, ölüm döşğinde, kendisini görmeye gelen bir dostuna:” Hastalıkta ağrıları geçiren en iyi ilaç şiirmiştir. Sürekli şiir okuyorum.” dememiş miydi?

Kitaplar, bizim boş zamanımızı değerlendirmeye yaradıkları gibi bizim bilgimizi de arttırırlar. Kısa hayatında insanın kazandığı tecrübeler ne kadar azdır. Oysa şiirler ve romanlar, tecrübelerimizi zenginleştirir, onlarla eksiklerimizi gideririz. Bir şeyler öğrenmek için roman ve şiir okunduğunu sanmıyorum. Sanatçı bir şeyler öğretmek, bazı doğruları göstermek amacı ile yazmamıştır kı, okuyucu öğrenmek için okusun. Fikir eseri ile sanat eserinin ayrıldığı nokta işte buradadır.

Yangi so'zlar:

düşkünlük – berilib ketish
toplum – jam'yat
sıkıntı – muammo
donuk – qotib qolgan, bir xil
okuryazar – savodxon (odam)
dalmak – xayolotga berilmoq
gene – baribir
kötümser – yomon

Matn bilan bog'liq savollarga javob bering:

1. Yazara göre insanlar niçin kitap okur?
2. "Elimizin altında bulundurmak" ne demektir? Açıklayınız.
3. "Can yoldaşı" ne demektir? Açıklayınız.
4. Ataç, kitaplar hakkında ne düşünüyor?
5. Fikir eseri ile sanat eseri arasındaki fark nedir?
6. Kitap okumak insanlara ne kazandırır?
7. Dünyada kitaplar olmasaydı ne olurdu?

Ali Şîr Nevâî

Ali Şîr Nevâî, Türkçeyi yüksek bir sanat dili halinde işlemeye çalışan, bu görüşü savunan ve Türk diline değer kazandıran üstün bir bilgin ve devlet adamıdır.

1441'de Herat'ta doğdu. Babası Timur'un meliklerinden Sultan Ebû Said'in veziri Kiçkine Bahşi idi. Ali Şîr Nevâî'nin ilk eğitimini babası verdi. Daha sonraki eğitimine Horasan ve Semerkant'ta devam etti. Sultan Hüseyin Baykara ile oku arkadaşı idi.

Sultan Hüseyin Baykara, Herat'ta yönetimin başına geçince, Ali Şîr Nevâî'yi önce mühürdar yaptı. Daha sonra vezirlik görevine tayinetti.

Görevi sırasında bolbol kitap okumak, bilim çevreleriyle sohbet etmek ve araştırma yapmak imkanı bulan Ali Şîr Nevâî, bir sure sonar İstifasını Hüseyin Baykara'ya sunduysada Kabul edilmedi. Aksine Esterebad Valiliği'ne tayin edildi. Ali Şîr Nevâî, valilik görevinde fazla durmadı ve 1490 yılında ayrıldı.

Ali Şîr Nevâî'nin ailesi çok zengindi. Onun için devletten hiç maaş almadığı gibi devlete yardımda etti. Ali Şîr Nevâî topluma ve insanlığa hizmet etmekten büyük sevinç duyardı. Bu düşünceden hareketle çeşitli vakıflar kurdu.

Valilik görevinden ayrıldıktan sonar bilim ve sanat konularında yoğunlaşan Ali Şîr Nevâî, 1501 yılında doğduğu şehir olan Herat'ta vefat etti.

Metne göre aşağıdaki cümleler doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazalım.

1. Alishir Nevâî'nin ilk eğitimini annesi verdi ()
2. Eğitimine Horasan ve Semerkant'ta devam etti ()
3. Esterebad Valiliği'nden 1491 yılında ayrıldı. ()
4. Ali Şîr Nevâî İstifasını Hüseyin Baykara'ya sunduysada Kabul edilmedi ()
5. Ali Şîr Nevâî, 1501 yılında doğduğu şehir olan Herat'ta vefat etti. ()

1.yüksek	a.yüce
2.diğer	b.tetkik
3.arastırma	c.kiyet
4.büyük	d.türlü
5.çesitli	e.ülken

Çok kullandığımız atasözleri

Belâ geliyorum demez
Çanağa ne doğrarsan kaşığına o çıkar
El için kuyu kazan, evvelâ kendi düşer
Herkes ne ederse kendine eder.
İğneyi kendine, çuvaldızı ele batır
Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yurlar
Ağaca balta vurmuşlar sapı bedenimden demiş
Bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır
Ağzı bal yapan arının kuyruğunda iğnesi vardır

Yazma. “En sevdiğim roman” konusunda kompozisyon yazın.

LUG'AT

Aa

Abla – opa
Acele – shoshilinch
acele etmek – shoshilmoq
aç – och
açık – ochiq
açık büfe – ochiq bufet
açma – ochish
açmak – ochmoq
ad (isim) –ot (so'z turkumi)
ada – orol
adres – manzil
affedersiniz – kechirasiz
affetmek – kechirmoq
afiş – afisha, reklama
Afiyet olsun. – osh bo'lsin,
yoqimli ishtaha
ağabey – aka
ağaç – daraxt
ağız – og'iz
ağrımak – og'rimoq
Ağustos – avgust
ahşap – taxta, taxtadan
aile – oila
ajanda – bloknot, yon daftarcha
akıl – aql
akıllı – aqlli, zukko
akraba – qarindosh
akşam – oqshom
alan – maydon, soha
alay etmek – masxara qilmoq,
ustidan kulmoq
alaycı – masxaralovchi,
masxaraomuz
alışkanlık – odat
alışveriş – xarid
alışveriş merkezi – savdo
markazi alkol – alkogol
alkollü – spirtli almak – olmoq
Almanya – Germaniya alt – tag
altın – oltin
ambulans – tez yordam
mashinasi amca – amaki

ampul – ampula, lampochka
ana yemek – asosiy taom
anadil – ona tili
anahtar – kalit
anaokulu – bog'cha, MTM
anırmak – hangramoq
aniden – to'satdan, birdan
animasyon - animatsiya
anlam – ma'no
anlamak – tushunmoq,
anglamoq anlashmak – kelishib
olmoq anlatmak – tushuntirib
bermoq anma – xotirlash
anne – ona
anneanne – buvi (ona tomondan)
anneler günü – onalar kuni
apartman – ko'p qavatli uy
aptal – axmoq
ara vermek – tanaffus bermoq
araba – mashina
aralık – dekabr
aramak – 1. izlamoq. 2. telefon
qilmoq
arka – orqa, sirt
arkadaş – do'st, o'rtoq
artı – plyus, qo'shuv (+)
artmak – ko'paymoq
asansör – lift
asker – askar, harbiy
asmak – osmoq
aşağı – quyi, past
aşçı – oshpaz
âşık – oshiq
aşk – ishq, muhabbat, sevgi
ateş – olov
atlamak – sakramoq
atmak – uloqtirmoq
atmosfer – atmosfera
Avrupa – Yevropa
avuç – hovuch
avukat – advokat
Avusturya – Avstriya
ay – oy
ayaküstü – tik turib, yo'l-
yo'lakay

ayni – bir xil
ayran – ayron
az – kam, oz
azalmak – kamaymoq

Bb

baba – ota
babaanne – buvi (ota tomondan)
bagaj – bagaj, yuk
bağimlilik – qaramlik, tobelik, mutelik
bağlamak – bog'lamoq
baharatli – ziravorli
bahçe – hovli, bog'
bakıcı – qarovchi, enaga
baklagiller – dukkaklilar
baklava – paxlava(shirinlik)
bakmak – qaramoq
bal – asal
balayı – asal oyi
bale – balet
balık – baliq
balık tutmak – baliq ovlamoq
bambu – bambuk
banka – bank
banka kartı – plastik kartasi
banyo yapmak – yuvinmoq
bardak – stakan
basmak – boshmoq, nashr qilmoq
bastirmak – bostirmoq
başarılı – muvaffaqiyatli
başbakan – bosh vazir
başlamak – boshlamoq
batmak – cho'kmoq, botmoq
bavul – chomadon
bay – janob
bayan – xonim
bayılmak – 1. xushidan ketmoq;
2. juda ham yaxshi ko'rmoq
bayram – bayram
bebek – chaqaloq
bedesten – usti yopiq bozor
beğenmek – yoqtirmoq
bekâr – bo'ydoq, bo'z

beklemek – kutmoq
belediye – hokimiyat
belgesel – hujjatli film
benzemek – o'xshamoq, mengzamoq
beraber – barobar, birgalikda
beslenme – ovqatlanish, oziqlanish
beslenmek – ovqatlanmoq, oziqlanmoq
bey – bek beyaz – oq
bez – bo'z (material)
bıkmak – to'ymoq, joniga tegmoq
bıyık – mo'ylov
biber – qalampir
bilet – chipta, bilet
biletçi – chiptachi
bilgi vermek – ma'lumot bermoq
bilgin – olim
bilgisayar – kompyuter
bilgisayar oyunu – kompyuter o'yini
bilim kurgu – ilmiy fantanstik
bilimsel gerçek – ilmiy haqiqat
bilmece – topishmoq
bilmek – bilmoq
bina – bino
binmek – minmoq
birçok – bir qancha
biricik – yagona, bir dona
biriktirmek – yig'moq, to'plamoq
birlikte – birgalikda
birliktelik – hamjihatlik
bitirmek – bitirmoq, tugatmoq
bitmek – bitmoq, tugamoq
boğulmak – cho'kmoq
bol – ko'p, mo'l
bol bol – ko'p, mo'l-ko'l
Bol şanslar. – omadingizni bersin
bolca – bir qancha, ko'pgina
borç – qarz
borç vermek – qarz bermoq
bordo – to'q qizil rang

boş – bo'sh
 boş zaman – bo'sh vaqt
 boya – bo'yoq, rang
 boyamak – bo'yamoq
 boyun – bo'yin
 bozulmak – 1. buzilmoq; 2. kayfiyati tushib ketmoq
 bölge – hudud
 bölü – bo'lish(matematika)
 börek – bulochka
 briç – brich (karta)
 buçuk – yarim
 bugün – bugun
 bulaşık – idish-tovoq
 bulmaca – krosvord
 buluş – kashfiyot
 buluşmak – uchrashmoq,
 ko'rishmoq
 bulut – bulut burada – bu yerda
 burs vermek – stipendiya
 bermoq
 burun – burun
 büfe – bufet
 bülbül – bulbul
 büro – byuro, ofis
 bütün – butun
 büyük – buyuk, katta, ulkan

Cc

cadde – ko'cha, shoh ko'cha
 cami – masjid
 cankurtaran – 1. tez yordam mashinasi; 2. qutqaruvchi (dengiz)
 cesur – jasur, mard
 cetvel – chizg'ich
 cevap – javob
 ceviz – yong'oq
 ciddi – jiddiy
 cimri – xasis
 cin – jin
 cisim – narsa, buyum, jism
 cömert – saxiy
 Cuma – juma
 Cumartesi – shanba

Çç

çadır – chodir
 çağırmaq – chaqirmoq
 çalışkan – mehnatkash
 çalışmak – ishlamoq
 çalıştırmak – ishlatmoq
 çalmak – chalmoq
 çamaşır – kiyim-kechak (kir)
 çanta – sumka
 çarpı – ko'paytiruv
 çarpmaq – ko'paytirmoq
 Çarşamba – chorshanba
 çarşı – bozor
 çatal (yiyecek) – sanchqi
 çay – 1. choy; 2. soy
 çekinmek – tortinmoq, uyalmoq
 çekirdek – pista
 çekmek – tortmoq
 çene – jag'
 çeşitli – turli
 çevre – artof, tevarak
 çeyrek – chorak
 çığ – qor ko'chkisi
 çıkış – chiqish
 çıkmak – chiqmoq
 çırpmaq – chirpmaq,
 qorishtirmoq
 çiçek – gul
 çiftçi – fermer, dehqon
 çikolata – shokolad
 çim – chim, maysa
 Çin – Xitoy
 çirkin – xunik, ko'rimsiz
 çizgi – chiziqlik
 çizgi film – multfilm
 çizmek – chizmoq
 çocuk – bola
 çok – ko'p
 Çok yaşa. – sog' bo'l.
 çorba – sho'rva
 çoşku – jo'shqin
 çöp – axlat, chiqindi
 çöp kutusu – axlat chelak
 çöpçü – chiqindi to'plovchi
 çözmek – yechmoq

çünkü – chunki

Dd

dağ – tog‘

dağınık – betartib

dağıtmak – tarqatmoq, sochmoq

dakika – daqiqa

dalgali – to‘lqinli

dalmak – sho‘ng‘imoq

damar – tomir

damlacik – tomchi

danışmak – maslahatlashmoq

dans – raqs

dans etmek – raqsga tushmoq

dar – tor

dayanmak – tayanmoq

dayı – tog‘a

dede – bobo

dedikodu – g‘iybat

defter – daftar

değişik – farqli, har xil

değiştirmek – o‘zgartirmoq

dekoratif – dekorativ

delikanlı – yigit demek – demoq

demet – bog‘

demokrasi – demokratiya

denemek – sinamoq

deney – tajriba

deneyim – tajriba

dengelesiz – gapida turmaydigan

deniz – dengiz

depren – zilzila

dergi – jurnal

ders – dars desen – bezak

destek vermek – yordam

bermoq

devam etmek – davom etmoq

deve – tuya dış – tashqi

dışarı – tashqari

dışkı – chiqit (axlat)

dikey – vertikal

dikiş dikmek – tikish tikmoq

dikkat etmek – diqqat qilmoq

dikkatli – e‘tiborli

dikkatsiz – bee‘tibor

dilek – tilak

dilemek – tilamoq

dilim – tilim

dini – diniy

dinlemek – tinglamoq

diş – tish

dişçi – stomotolog

diyar – diyor

dizi – serial

dizilmek – tizilmoq

dizmek – tizmoq

doğa – tabiat

doğa olayı – tabiat hodisasi

doğmak – tug‘ilmoq

doğramak – to‘g‘ramoq

doğum g‘ünü – tug‘ilgan kun

doğum tarihi – tug‘ilgan sanasi

doktor – shifokor

dolap – shkaf

dolaşmak – aylanmoq

doldurmak – to‘ldirmoq

dolu – to‘la

dolu – do‘l

dolunay – to‘linoy

domates – pomidor

donmak – muzlamoq

dosdoğru – to‘ppa to‘g‘ri

dosya – fayl

doymak – to‘ymoq

dökmek – to‘kmoq

döner – donar (taom turi)

dönmek – aylanmoq

döviz – valyuta

durak – bekat

durmak – to‘xtamoq

duş almak – vanna qabul

qilmoq duvar – devor

duymak – eshitmoq

düğüm – tugun

düğün – to‘y

dünya – dunyo

dürüst – rostgo‘y

düşünceli – mulohazali

düşünmek – o‘ylamoq,

mulohaza qilmoq

düzenlemek – uyushtirmoq,
tashkillashtirmoq
düzenli – tartibli

Ee

ecza dolabı – dori qutisi
eczacı – aptekar (dorixona
xodimi) eczane – dorixona
efsane – afsona
egemenlik – hukmronlik,
mustaqillik
egzersiz – mashgʻulot
eğlenceli – koʻngilochar
ehliyet – haydovchilik
guvohnomasi
Ekim – oktyabr
ekip – guruh, jamoa
eklemek – qoʻshmoq, ilova
qilmoq
ekmek – 1. non; 2. ekmoq
ekonomi – iqtisod, iqtisodiyot
eksi – minus
ela – jigarrang
elbise – koʻylak (ayollar)
eldiven – qoʻlqop
elektrik enerjisi – elektr
energiyasi
Elinize saqlık. – qoʻllaringiz dard
koʻrmasin.
elma – olma
emekli – nafaqaxoʻr emir –
buyruq enerjik – harakatchan
enište – pochcha
erişkin – balogʻatga yetgan
erkek – erkak
erkek kardeş – uka erken –
barvaqt, erta eski – eski,
qadimiy
esnek – oʻzgaruvchan, elastik
esprili – nuktali, ilmoqli
eş – turmush oʻtoq
et – goʻsht
etkinlik – tadir, bayram
etmek – etmoq, qilmoq
etraf – atrof

ev – uy
ev hanımı – uy bekasi
ev planı – uy rejasi
evlenmek – turmush qurmoq
evli – turmush qurgan,
uylangan
evlilik – turmush
evliya – avliyo
Eylül – sentyabr

Ff

fabrika – fabrika, zavod
fakir – kambagʻal, faqir
fal – fol, rom
fare – sichqon
fark – farq
farkında olmak – tushunmoq,
anglamoq
farklı – farqli, oʻzgacha
fay – tuproq koʻchishi
faydalı – foydali
ferah – erkin, keng
festival – festival
fethetmek – fath qilmoq
fikra – latifa
findık – funduk
firça – choʻtka
firçalamak – choʻtkalamoq
fırın – 1. tandir, pechka; 2.
novvoyxona
fırsatçı – fursat, payt poylovchi
firtına – dovul, toʻfon, boʻron
fışkırmak – otilib chiqmoq
(suyuqlik)
fikir – fikr, mafkura
film – film
form – forma, anketa
fotoğraf çekmek – rasm
tushirmoq
Fransa – Fransiya
futbol – futbol
futbol maçı – futbol oʻyini
futbolcu – futbolchi

Gg

galeri – galereya
 garson – ofitsiant
 gazete – gazeta
 gazetecilik – jurnalistika
 gece – tun
 gecikmek – kechikmoq
 geç – kech
 geç kalmak – kechga qolmoq
 geçirmek – o'tkazmoq
 geçmek – o'tmoq
 Geçmiş olsun. – sog'ayib keting.
 gelecek – kelajak
 gelenek – an'ana
 geleneksel – an'anaviy
 gelmek – kelmoq
 genç – yosh
 gençlik – yoshlik, yoshlar
 genellikle – odatda
 geniş – keng
 genişlik – kenglik
 gerçekleştirmek – amalga
 oshirmoq, ro'yobga chiqarmoq
 gerekli – kerakli
 geveze – ko'p gapiradigan, lofchi
 gezi – sayr
 gezmek – sayr qilmoq
 girmek – kirmoq
 gişe memuru – kassa noziri
 gitar – gitara
 gitar çalmak – gitara chalmoq
 gitmek – ketmoq, bormoq
 giyinmek – kiyinmoq
 gökkuşağı – kamalak
 gökyüzü – osmon
 göl – ko'l
 göndermek – yubormoq,
 jo'natmoq
 görüşmek – uchrashmoq,
 telefonda gaplashmoq
 Görüşürüz / Görüşmek üzere. –
 ko'rishguncha
 gösteri – namoyish, ko'rgazma,
 shou
 göz – ko'z

göz kırpma – ko'zini yummoq,
 kiprik qoqmoq
 gözleme – go'zlama (taom)
 gözlük – ko'zoynak
 grip – grip
 güçlü – kuchli
 güçsüz – kuchsiz
 gül – atirgul
 Güle güle. – xayr
 güler yüzlü – samimiy
 gün – kun
 Günaydın. – xayrli tong
 gündüz – kunduz
 güneş – quyosh
 güneşlenmek – quyoshda
 toblanmoq
 güneşli – quyoshli
 günlük – kundalik daftar
 gürültü – shovqin
 güvenilir – ishonchli
 güvenmek – ishonmoq
 güverte – paluba (kema)
 güzel – ajoyib, chiroyli

Hh

hafta içi – hafta orasi
 hafta sonu – hafta oxiri
 hâl – 1. hol, ahvol; 2. kelishik
 hala – amma
 halı – gilam
 halsiz – holsiz, behol
 han – karvonsaroy
 hanım – xonim
 hapşırma – aksa urmoq
 harf – harf
 harika – ajoyib
 hasta – xasta, bemor, kasal
 hastalık – kasallik
 hastane – shifoxona
 haşlamak – qaynatib pishirmoq
 hat – yo'nalish, liniya
 hatırlamak – eslamoq
 hava – havo, ob-havo
 havuç – sabzi
 havuz – hovuz

hayal – xayol, orzu
 hayalci – xayolparast
 hayat – hayot
 Hayirli olsun. – muborak bo'lsin
 hayran – ishqiboz, muxlis
 hayvan – hayvon
 hazır – tayyor
 hazırlamak – tayyorlamoq
 hazırlanmak – tayyorlanmoq
 hazırlık – hozirlik, tadorik
 Haziran – iyun
 hece – bo'g'in
 hediye – hadya, sovg'a
 hemşire – hamshira
 her – har
 her zaman – har doim, hamisha
 heyecan – hayajon
 heyecanlanmak –
 hayajonlanmoq
 heyecanlı – hayajonli
 hırsız – o'g'ri
 hızlı – tez
 hiç – hech
 hiçbir zaman – hech qachon
 hissetmek – his qilmoq
 hizmetçi – xizmatchi
 hobi – sevimli mashg'ulot
 hokkabaz – ko'zboylag'ich
 horlamak – 1. xurрак otmoq 2.
 kamsitmoq
 hortum – quyun, girdob
 Hoş bulduk. – xush ko'rdik
 Hoş geldin. – xush kelibsan
 hoş görmek – xush ko'rmoq
 Hoşça kal. – yaxshi qol
 hoşlanmak – yoqtirmoq
 hukuk – huquq
 huzurlu – sokin, osoyishta
 hüküm vermek – hukm bermoq
 hükümdar – hukmdor

I

ılık – iliq
 ılıman – mo'tadil
 ıslık çalmak – xushtak chalmoq

ismarlamak – 1. buyurtma
 bermoq;
 2. mehmon qilmoq; 3. omonat
 topshirmoq
 ispanak – ismaloq
 ışın – nur
 ızgara – qo'ra, mangal

İ

icat – kashfiyot
 icat etmek – kashf qilmoq
 iç – ich, ichki
 içecek – ichimlik
 içeri – ichkari
 idareci – 1. boshqaruvchi; 2.
 tejamkor
 ideal – ideal
 ihmal etmek – beparvo bo'lmoq
 ihtimal – ehtimol
 ihtiyaç – ehtiyoj
 iklim – iqlim
 ikna etmek – ko'ndirmoq
 ilaç – dori
 ilan – e'lon
 ilave etmek – ilova qilmoq,
 qo'shmoq
 ilerlemek – ildamlamoq, siljimoq
 iletişim – aloqa
 ilgilenmek – qiziqmoq, aloqador
 bo'lmoq
 ilginç – qiziq, qiziqarli, g'alati
 ilk – ilk, dastlabki
 ilkbahar – bahor
 ilkokul – boshlang'ich maktab
 imzalamak – imzolamoq, qo'l
 qo'ymoq
 inanç – e'tiqod inatçı – qaysar
 incelemek – (diqqat)ko'rib
 chiqmoq incitmek – ranjitmoq
 inek – sigir
 İngiltere – Angliya
 insan – inson
 inşaat – qurilish, bino
 İnşallah – inshaalloh, Xudo
 xohlasa

internete girmek – internetga
 kirmoq
 iptal olmak – bekor boʻlmoq
 iskele – bandargoh
 iskelet – skelet
 Ispanya – Ispaniya
 Istasyon – vokzal
 Istek – istak, xohish, talab
 isyan etmek – isyon qilmoq, rozi
 boʻlmaslik
 iş – ish
 iş yeri – ish joyi
 işadamı – tadbirkor
 işaretlemek – belgilamoq
 işçi – ishchi
 İtalya – Italiya
 itfaiyeci – oʻt oʻchiruvchi
 itmek – itmoq, itarmoq
 iyi – yaxshi
 iyileşmek – yaxshi boʻlmoq,
 tuzalmoq
 izin – ruxsat
 izlemek – koʻrmoq, tomosha
 qilmoq, kuzatib bormoq
 izleyici – tomoshabin

Jj

Japonya – Yaponiya
 jeton- jeton
 jilet – jilet, soqol olgich
 jimnastik – gimnastika

Kk

kaban – palto kaç – necha
 kaçınıcı – nechanchi kaçmak –
 qochmoq
 kadayıf – kadayif (turk yeguligi)
 kadeh – qadah
 kadın – ayol, xotin
 kafe – kafe
 kahkaha – qahqaha kahraman
 – qahramon
 kahvaltı etmek – nonushta
 qilmoq kahve – qahva
 kalabalık – gavjum

kalem – qalam, ruchka
 kalkmak – (oʻrnidan) turmoq
 kalp – yurak
 kalsiyum – kalsiy
 kampanya – aksiya
 kampus – kampus
 kanat – qanot
 kanepe – divan
 kantin – oshxona
 kap – idish
 kapalı – yopiq
 kapanmak – yopilmoq,
 oʻranmoq kapatmak – yopmoq
 kapı – eshik
 kapıcı – qorovul
 kaplumbağa – toshbaqa
 kar – qor
 karabiber – murch
 karanlık – qorongʻu
 karar – qaror
 karar vermek – qaror qilmoq
 karı – xotin
 karınca – chumoli
 karizmatik – sehrli, taʼsirli
 karpuz – tarvuz
 karşı – qarshi
 karşılamak – kutib olmoq
 karşılaşmak – duch kelmoq
 kartopu oynamak – qorboʻron
 oʻynamoq
 kasaba – tumancha
 kasap – qassob, goʻsht doʻkoni
 kâse – kosa, piyola
 kasım – noyabr
 kasiyer – sotuvchi, kassir
 kaşınmak – qashinmoq
 kat – qavat
 katedral – bosh cherkov
 katılmak – qatnashmoq,
 ishtirok etmoq
 katmer – qatlama (turkcha
 taom)
 kaval – cholgʻu asbobi (surnay)

kavga etmek – janjallashmoq
 kayak yapmak – changʻi
 uchmoq
 kaybolmak – yoʻqolmoq
 kaymak – sirpanmoq
 kaynamak – qaynamoq
 kaynatmak – qaynatmoq
 kaza – halokat
 kazak – shemper, sviter
 kazanmak – yutmoq(oʻyin), pul
 ishlab topmoq
 kebab – kabob
 kedi – mushuk
 kekik – xushtaʼm qiluvchi
 oʻsimlik turi
 kemer – kamar
 kemik – suyak
 kenar – chekka, qirgʻoq
 kestane – kashtan
 keʻsfetmek – kashf qilmoq,
 oʻylab topmoq
 kımıldamak – qimirlamoq
 kırık – siniq
 kırmızı – qizil
 kısım – qism
 kıskanç – rashkchi
 kış – qish
 kıtlık – yetishmovchilik,
 ocharchilik
 kıyı – qirgʻoq
 kıyma – qiyma
 kıymet – qiymat
 kız –qiz
 kız kardeş – singil
 kızarmak – qizarmoq
 kızartmak – qovurmoq
 kızgın – jahldor
 kızıl – qizil
 kızmak – jahl qilmoq
 kibar – muloyim, nazokatli
 kilo – kilo
 kilogram – kilogram (kg)
 kira – ijara
 kişi – kishi, shaxs
 kitap – kitob

kitaplık – kitob javoni
 klasik – mumtoz
 klinik – klinika
 klozet – unitaz
 koca – er
 kokoreç - taom (qoʻy ichagidan
 qilingan kabob)
 kol – qoʻl
 kolay – oson
 kolay gelsin –hormang
 koleksiyon – kolleksiya
 kolesterol – xolesterin
 koltuk – kreslo, divan
 komedi – komediye
 komik –kulgili
 komutan – qoʻmondon
 konfeksiyon – konfeksiya
 (tayyor kiyim)
 konforlu – qulay, komfort
 kongre – kongres
 konser – konsert
 kontrol etmek – nazorat qilmoq
 konu – mavzu, masala
 konuşkan – sergap
 konuşmak – gaplashmoq,
 suhbatlashmoq
 kopmak – uzilmoq, uzilib
 ketmoq Kore – Koreya
 koridor – koridor
 korkak – qoʻrqoq
 korkmak – qoʻrqmoq
 korku –qoʻrquv
 korumak – qoʻrimoq, asramoq
 koşmak – yugurmoq
 koymak – qoʻymoq
 koyun – qoʻy
 köçek – raqqos (ayol kiyimida)
 köfte – kotlet
 köpek - kuchik, it
 köprü – koʻprik
 köşe – burchak
 köşk – villa
 kötü – yomon
 köy – qishloq

közlemek – cho‘qda pishirmoq
 kredi almak – kredit olmoq
 kristal – kristal
 kuaför –(ayollar) sartarosh
 kulak – quloq
 kullanmak – foydalanmoq
 kulüp – klub
 kum – qum
 kum firtinası – qum bo‘roni
 kumpir – katoshkali taom
 kurabiye – qurabbiya (shirinlik)
 kurak – qurg‘oq yer, lalmi
 kuraklık – qirg‘oqchilik
 kurnaz – ayyoq
 kurum – uyushma, idora
 kuruyemiş – quruq meva
 kuş – qush
 kuşbaşı – kichik to‘rtburchak
 to‘g‘ralgan go‘sh
 kutlama – qutlov, tadbir
 kutlamak – qutlamoq,
 tabriklamoq, nishonlamoq
 kutlu olmak – qutlug‘ bo‘lsin
 kutsal – muqaddas
 kutu – quti
 kuyumcu – zargar
 kuzen – xolavachcha
 kültür – madaniyat
 küp – to‘rtburchak, kub
 kürek çekmek – eshkak eshmoq
 küsmek – xafa bo‘lmoq,
 ranjimoq
 kütüphane – kutubxona

Ll

lacivert – to‘q ko‘k rang
 lahmacun – lahmajun (taom turi) lakap – laqab
 lale – lola
 lamba – lampa, chiroq
 lazım – lozim, kerak
 levha – lavha (reklama)
 lezzetli – mazali
 limon – limon
 lise – litsey

litre – litr
 lodos – janub shamoli
 lokanta – restoran
 lokum – lokum (shirinlik turi)
 lütfen – iltimos, marjamat

Mm

macera – sarguzasht
 maç – mach, o‘yin
 madde – modda
 magazin – jurnal
 mağaza – kiyim do‘koni, butik
 mahalle – mahalla
 mahalli – mahalliy
 makarna – makaron, lag‘mon
 makas – qaychi
 makyaj – makyaj
 malzeme – masalliq
 manav – dala do‘koni
 manto – ayollar paltosi
 manzara – manzara
 marka – brend
 market – do‘kon
 marş – mafhiya
 mart – mart
 martı – chag‘alay (qush turi)
 masa – stol
 mavi – ko‘k
 maydanoz – petrushka
 mayıs – may
 mektup – maktub, xat
 memur – xodim (davlat idorasida)
 menü – menyu
 merak etmek – xavotir olmoq
 meraklı – qiziquvchan
 merasim – marosim
 mercimek – yasmiq
 mercimek çorbası – chechevitsa
 sho‘rvasi
 merdiven – zina
 Merhaba. – salom
 mesai – ish
 meslek – kasb
 mesut – baxtli, baxtiyor

meşgul – band
 meteorologik – meteriologik
 metre – metr
 metrekare – metr kvadrat
 metro – metro
 metrobüs – metrobüs
 mevsim – mavsum
 meydan – maydon
 mezun olmak – bitirmoq,
 tugatmoq (ta’lim muassasasini)
 mezuniyet – bitiruv
 mısır – makkajo’xori
 miktar – miqdor
 millet – millat
 milli – milliy
 mimar – memor
 misal – misol
 mizaç – mijoz(issiq, sovuq)
 mobilya – mebel
 mola – tanaffus (qisqa muddatli)
 mola vermek – tanaffus bermoq
 mor – siyohrang
 mp3 çalar – mp3
 mucit – kashfiyotchi
 muhteşem – muhtasham,
 hashamatli
 mutfak – oshxona
 mutlaka – albatta
 mutlu – baxtli, xursand
 mutsuz – baxtsiz, xafa
 müdür – boshliq, direktor
 müfettiş – tekshiruvchi
 mühendis – muhandis
 müsait – bo’sh, ruxsat
 müşteri – mijoz
 müze – muzey
 numara - nomer, raqam
 numaralandirmak –
 raqamlamoq

Nn

nakit –naqd
 nar – anor
 nargile – chilim
 naz – noz

neden olmak – sabab bo’lmoq
 nefes – nafas
 nefret etmek – nafratlanmoq,
 nafrat qilmoq
 nehir – daryo
 nem – nam
 nemli – nam, ho’l
 nerede – qayerda
 nesne – narsa, to’ldiruvchi
 neşeli – xursand, xushchaqchaq
 nice – qancha(ko’p)
 niçin – nima uchun, nega
 Nijerya – Nigeriya
 nikah –nikoh
 nisan – unashtiruv
 nişanlanmak –unashtirilmoq
 nişanlı – unashtirilgan
 normal – odatiy, normal

Oo

ocak – yanvar
 oda – xona
 oda tutmak – xona ijaraga
 olmoq
 odun – o’tin
 ofis –ofis
 oğul – o’g’il
 okumak – o’qimoq
 okyanus – okean
 olmak – bo’lmoq
 oluşturmak – paydo qilmoq
 omuz – yelka
 opera – opera
 orada – u yerda
 orman – o’rmon
 orta – o’rta
 ortaokul – o’rta maktab
 otel – mehmonxona
 otobüs – avtobus
 otopark – avtoturarjoy
 oturmak – o’tirmoq, yashamoq
 oynamak – o’ynamoq

Öö

ödeme – to’lov

ödül – mukofot
 ögle yemeği – tushki ovqat
 öğleden sonra – tushdan keyin
 öğlen – tushvaqti
 öğrenci – o‘quvchi, talaba
 öğrenci işleri – talaba ishlari
 bo‘limi
 öğrenmek – o‘rganmoq
 öğretmek – o‘rgatmoq
 öğretmen – o‘qituvchi
 öksürmek – yo‘talmoq
 ölümsüz – abadiy, barhayot
 ölümsüzlük – abadiylik
 ömür – umr ön – old
 öncelik – tashabbus, ustunlik
 önemli – muhim
 önemsiz – ahamiyatsiz
 öneri – tafsia, taklif
 önermek – tavsiya qilmoq, taklif qilmoq
 öpmek – o‘pmoq
 ördek – o‘rdak
 özen göstermek – alohida e’tibor qaratmoq
 özet – annotatsiya
 özlemek – sog‘inmoq
 Özür dilerim. – kechiring. UZR

Pp

padişah – podshoh
 pahalı – qimmat
 paket – paket, quti
 palto – palto
 pamuk – paxta
 pansiyon – uy mehmonxonasi
 para – pul
 para bozdurmak – pul maydalamoq
 para çekmek – pul yechib olmoq
 pardösü – yengil palto
 park – xiyobon, park
 park etmek – mashinani chetga to‘xtatmoq
 parmak – barmoq

pastane – shirinlik do‘koni
 patates – kartoshka
 patlıcan – baqlajon
 pazar – yakshanba
 pazartesi – dushanba
 pembe – pushti
 pencere – deraza
 perde – parda
 perşembe – payshanba
 petrol – neft
 peynir – pishloq
 pide – pide (taom turi)
 pijama – tungi kiyim
 piramit – piramida
 pişirmek – pishirmoq ,
 piyano – piyanino
 pizza – pitsa
 plaj – plaj
 plan – reja
 poğaç – pirog
 polis – politsiya
 polisiye – dedektiv
 politika – siyosat
 porsiyon – potrsiya
 portakal – apelsin
 postacı – pochtachi
 postane – pochtaxona
 problem çıkarmak – muammo chiqarmoq
 profil – profil
 program – dastur
 projektör – proyektor
 prospektüs – 1. Qo‘llanma; 2. Annotatsiya
 protein – oqsil
 psikolog – psixolog
 puan – baho, ball

Rr

radyo – radio
 radyo dalgası – radio to‘lqini
 rahat – shinam, qulay
 rakip – raqib
 randevu – uchrashuv
 rapor – hisobot

reçete – retsept
 refah – osoyishtalik
 rendelemek – qirg'ichdan
 chiqarmoq
 renk – rang
 resepsiyonist – resepsionist
 resim – rasm
 resmi – rasmiy
 restoran – restoran
 rezervasyon – band qilish,
 buyurtma qilish
 Rica ederim. – arzimaydi
 robot – robot
 rol – rol
 roman – roman
 romancı – romanchi, yozuvchi
 romantik – romantik
 romatizma – revmatizm
 Rusya – Rossiya
 rütbe – pog'ona, daraja
 rüya – tush
 rüzgâr – shamol

Ss

saat – soat
 sabah – ertalab, tong
 sabahlari – ertalablari
 sabır – sabr
 saç – soch
 saf – sodda, sof
 sağ – o'ng (tomon)
 saġanak – jala
 saġlıklı – sog'lom
 sahil – sohil
 sakal – soqol
 sakin – vazmin, og'ir-bosiq
 saklamak – yashirmoq
 salata – salat
 salı – seshanba
 salıncak – halinchak
 sallanmak – halinchakda
 uchmoq, tebranmoq
 salon – uydagi mehmonxona,
 zal
 salyangoz – shilliqqurt

saman – somon
 sanatçı – san'atkor, rassom
 sandal – qayiq
 sandalye – stul, kursi
 saniye – soniya
 sanmak – deb o'ylamoq,
 hisoblamoq
 santral görevlisi – operator
 sarı – sariq
 satılık – sotiladigan
 satın almak – sotib olmoq
 satış – sotish
 satranç – shaxmat
 saygı – hurmat
 saygıdeğer – hurmatga loyiq,
 hurmat
 sayı – son, raqam
 sebze – sabzavot
 seçim – saylov, tanlov
 sedefkâr – sadaf sotuvchi
 sefer – safar, yurish
 sehpa – jurnal stoli
 sekreter – kotib(a)
 sel – sel
 sembol – ramz
 semt – tuman (shaharda),
 kvartal sene – yil
 sergi – ko'rgazma
 serin – salqin
 sessiz – kamgap
 sevgi – sevgi, hurmat
 sevgili – hurmatli, sevimli
 sevmek – sevmok, yaxshi
 ko'rmoq
 seyahat – sayohat
 seyir – tomosha
 sıcak – issiq
 sıfat – sifat
 sıġmak – sig'moq
 sıkılmak – zerikmoq, siqilmoq
 sıkıntı çekmek – siqilmoq
 sıkışık – zich
 sınav – imtihon
 sınır – chegara

sıra – 1. navbat; 2. parta
 sıradan – oddiy
 sıralamak – tartiblamoq, ketma-
 ket qilib taxlamoq
 sıvı – suyuqlik
 sigara – sigaret
 sihirbaz – sehrigar,
 ko‘zboylag‘ich
 sihirli – sehrli
 silgi – o‘chirg‘ich
 silmek – o‘chirmoq
 simit – teshik kulcha
 sinirli – asabiy, qiziqqon
 sinyal – signal
 sipariş – buyurtma
 sirk – sirk
 sisli – tuman (ob-havo)
 site – internet sayti
 siyah – qora
 siyasetçi – siyosatchi
 soğan – piyoz
 soğuk – sovuq
 sohbet etmek – suhbatlashmoq
 sokak – ko‘cha
 sol – chap (tomon)
 soluklanmak - nafas olmoq, tin
 olmoq
 sonbahar – kuz
 sopa – tayoq
 sormak – so‘ramoq
 soru – savol
 sorun – muammo
 soslu – sousli
 sosyal – ijtimoiy, kirishuvchan
 sosyal paylaşım – ijtimoiy
 tarmoq soyadı – familiyasi
 söndürmek – o‘chirmoq
 sörf – so‘rf
 söylemek – aytmoq, demoq
 sözleşme – shartnoma
 sözlük – lug‘at
 spor yapmak – sport bilan
 shug‘ullanmoq
 stant – stend

stres atmak – stresdan
 qutilmoq
 su – suv
 Suriye – Suriya
 süre – muddat
 sürmek – davom eymoq
 sürpriz – surpriz
 sürtünmek – surtinmoq,
 janjallashishga bahona izlamoq
 sürü – suru, to‘da
 süslemek – bezamoq
 süzmek – suzmoq, ko‘zdan
 kechimoq

Şş

şarap – sharob
 şarkı – qo‘shiq
 şarkıcı – qo‘shiqchi
 şaşırmak – hayron qolmoq,
 hayratlanmoq
 şehir – shahar
 şeker – shirinlik, shakar
 şekerleme – shakar suviga
 botirish şelale – sharshara
 şemsiye – soyabon
 şımartmak – erkalatmoq,
 taltaytirmoq
 şiddet – qo‘pollik, qiynoq,
 zo‘ravonlik
 şiir – she‘r
 şikâyet – shikoyat şimdi – hozir
 şirin – yoqimtoy
 şirket – firma
 şiş – six
 şişe – shisha, oyna
 şişirmek – ishirmoq
 şişman – semiz
 şövalye – ritsar
 şubat – fevral

Tt

tabak – tarelka, lagan
 tahmin – taxmin
 tahmin etmek – taxmin qilmoq
 tahta – doska

takım – jamoa
 takip etmek – kuzatib bormoq
 takma – laqab
 takmak – taqmoq
 tamam – yaxshi, bo‘pti
 tamamlamak – tugatmoq,
 tamomlamoq
 tamirci – ta‘mirlovchi, usta
 tane – dona
 tanımak – tanimoq, tan olmoq
 tanışmak – tanishmoq
 tansiyon ölçtürmek –
 qonbosimni o‘lchatmoq
 tapınak – ibodatxona
 tarif – tarif
 tarif etmek – tushuntirib
 bermoq, tariflab bermoq
 tarih – sana
 tarihi – tarixiy
 tarla –ekin maydoni
 tartılmak – og‘irligini o‘lchatmoq
 tartmak – tortmoq, o‘lchamoq
 tas – idish, tos
 taş – tosh
 taşımak – ko‘tarib yurmoq
 taşmak – toshmoq, toshib
 ketmoq tatil – ta‘til, dam
 tatlı – shirinlik
 tava – tova
 tavan – shift
 tavla – narda o‘yini
 tavsiye – tavsiya
 tavşan – quyon
 tavuk – tovuq
 tebrikler – tabriklaymiz
 tecrübe – tajriba
 tedavi olmak – davolanmoq
 tehlikeli – xavfli
 tek – bitta, yolg‘iz
 tekrar etmek – takrorlamoq
 telefon – telefon
 telefon etmek – telefon qilmoq
 teleskop – teleskop
 telsiz – ratsiya
 tembel – tanbal, yalqov

temiz – toza
 temizlemek – tozalamoq
 temmuz – iyul
 ten - tana
 teneffüs – tanaffus
 tepe – tepa
 terlik – shippak
 terzi – tikuvchi
 teslim – taslim, o‘zini topshirish
 teyze – xola
 tezgâhtar – sotuvchi
 tıraş olmak – soch-soqol olmoq
 tırmanmak – tirmashmoq
 tiyatro – teatr
 top – to‘p, koptok
 toplamak – yig‘moq
 toplantı – majlis
 torun – nabira
 tost – tost (qizartirilgan non
 bo‘lagi)
 toz – chang, to‘zon
 toz fırtınası – chang bo‘roni
 tramvay – tramvay
 tropik yağmur – tropik yomg‘ir
 tsunami – sunami
 tur – sayr, sayohat
 turist – turist, sayyoh
 tuş – knopka (kompyuter)
 tuvalet – tualet
 tuz – tuz
 tuzlu – tuzli, sho‘r
 tükenmek – tugamoq,
 yakunlanmoq, tamom bo‘lmoq
 tür – tur, xil
 Türkiye – Turkiya

Uu

ucuz – arzon
 uçak – samolyot
 uçurtma – varrak
 ud – ud (cholg‘u asbobi)
 ulusal – milliy
 unvan – unvon
 usanmak – joniga tegmoq,
 to‘ymoq uslu – odobli

usta – mohir, usta
uyari – ogohlantirish
uygun – mos, muvofiq
uyumak – uxlamoq
uzak – uzoq
uzanmak – cho‘zilmoq, uzanib
yotmoq
uzatmak – cho‘zmoq

Üü

üniversite – universitet
ünlü – 1. unli; 2. mashhur
üst – ust, tepa
ütü – dazmol
ütülemek – dazmollamoq,
dazmol qilmoq
üzgünüm – afsuski, attang
üzüm – uzum

Vv

vaat – va‘da
vagon – vagon
vakif – vaqf, xayriya
vakit – vaqt
valiz – chemadan
vapur – paraxod
var – boq
varmak – yetib bormoq
vasita – vosita
vatandaş – fuqaro
vazo – vaza
vedalaşmak – xayrlashmoq
vermek – bermoq
vestiyer – garderob (teatr vb.)
veteriner – veterinar
vezne – xazina, g‘azna
vize – viza
volkanik patlama – vulqon
portlashi
vücut – vujud

Yy

yabancı – chet, begona, xorijiy
yabancı dil – chet tili
yağ – yog‘, moy

yağmak – yog‘moq
yağmur – yomg‘ir
yağmurluk – splash,
yomg‘irpo‘sh
yakın – yaqin
yakmak – yoqmoq, kuydirmoq
yalan – yolg‘on
yalan söylemek – yolg‘on
gapirmoq
yanardağ – vulqon
yanlış – xato, noto‘g‘ri
yapışmak – yopishmoq
yapmak – qilmoq
yaramaz – sho‘x, shaddot
yarar – foyda
yardım etmek – yordam bermoq
yardım istemek – yordam
so‘ramoq
yarişma – bellashuv
yastık – yostiq
yaş – yosh
yaşam – hayot, turmush
yaşamak – yashamoq
yaşlanmak – qarimoq,
keksaymoq
yaşlı – keksa, qari
yatay – gorizantal
yatılı okul – internat (yotib
o‘qiladigan maktab)
yatıştırmak – bostirmoq, bosti-
bosti qilmoq
yatmak – yotmoq
yavaş – sekin, asta
yaygın – keng tarqalga, yoyilgan
yayımlamak – 1. nashr qilmoq,
chop qilmoq; 2. (eshittirish,
ko‘rsatuv) efirga uzatmoq; 3.
rasman e‘lon qilmoq
yaz – yoz
yazar – yozuvchi
yazı tahtası – yozuv taxtasi,
doska
yazlık kıyafet – yozgi kiyim
yazmak – yozmoq
yem – 1. yem, xashak; 2. xo‘rak

yemek – taom, ovqat
 yemekhane – tamaddixona,
 oshxona
 yenge – yanga, kelinoyi
 yeni – yangi
 yeni yıl – yangi yıl
 yenmek – yengmoq, gʻolib
 boʻlmoq yer – yer
 yer çekimi – yer tortishi yer
 kabuğu – yer qobigʻi
 yerleştirmek – joylashtirmoq
 yeşil – yashil
 yeterince – yetarlicha
 yetişmek – 1.yetishmoq,
 ulgʻaymoq; 2. ulgurmoq.
 yetiştirmek – ulgʻaytirmoq,
 voyaga yetkazmoq
 yıkamak – yuvmoq
 yıl – yıl
 yılbaşı – yangi yıl
 yıldırım – chaqmoq
 yıldız – yulduz
 yıldönümü – yillik, yubiley
 yiyecek – yegulik
 yoğun – tigʻis, koʻp
 yoğunluk – tigʻislik, koʻp
 yok – yoʻq
 yolcu – yoʻlovchi
 yolculuk – safar
 yorgan – koʻrpa
 yorgun – horgʻin, toliqqan,
 charchagan
 yorulmak – izohlammoq,
 sharhlamoq
 yorum – izoh, sharh
 yosun – suvoʻti (eski suvlarda
 paydo boʻladi)
 yönetmen - rejissior
 yöresel – hududiy, hududga xos
 yukarı – yuqori, tepa
 yumurta – tuxum
 yurt – talabalar uyi
 yüksek – baland, yuksak
 yürümek – piyoda yurmoq

yüzmek – 1.suzmoq; 2.(terisni)
 archmoq, shilmoq
 yüzük – uzuk

Zz

zafer – gʻalaba, zafar
 zaman – vaqt, zamon zamir –
 olmosh
 zannetmek – (deb) hisoblammoq,
 oʻylamoq
 zarar – zarar
 zayıf – ozgʻin
 zengin – boy
 zevkli – zavqli
 ziyaret – ziyorat
 ziyaret etmek – ziyorat qilmoq,
 koʻrib ketmoq
 zorluk – qiyinchilik
 zürafa – jirafa

DEVLET ADLARI VE BAŞKENTLERİ

Afganistan: Kabil
 Almaniya: Berlin
 Amerika Birleşik Devletleri:
 Washington, D.C.
 Andorra: Andorra la Vella
 Angola: Luanda
 Arjantin: Buenos Aires
 Arnavutluk: Tiran
 Avustralya: Canberra
 Avusturya: Viyana
 Azərbaycan: Bakü
 Bahreyn: Manama
 Bangladesh: Dakka
 Belarus: Minsk
 Belçika: Brüksel
 Birleşik Arap Emirlikleri: Abu
 Dabi
 Birleşik Krallık: Londra
 Boliviya: La Paz (idari); Sucre
 (adli)
 Bosna Hersek: Saraybosna
 Brezilya: Brasilia
 Bulgaristan: Sofya

Burundi: Gitega
Cezayir: Cezayir
Çek Cumhuriyeti: Prag
Çin: Pekin
Danimarka: Kopenhag
Endonezya: Cakarta
Ermenistan: Erivan
Estonya: Tallinn
Etiyopya: Addis Ababa
Fas: Rabat
Fiji: Suva
Filipinler: Manila
Finlandiya: Helsinki
Fransa: Paris
Gana: Akra
Güney Afrika: Pretoria
Güney Kore: Seul
Güney Sudan: Juba
Gürcistan: Tiflis
Hırvatistan: Zagreb
Hindistan: Yeni Delhi
Hollanda: Amsterdam
Honduras: Tegucigalpa
Irak: Bağdat
İran: Tahran
İrlanda: Dublin
İspanya: Madrid
İsrail: Kudüs
İsveç: Stockholm
İsviçre: Bern
İtalya: Roma
İzlanda: Reykjavik
Japonya: Tokyo
Kamerun: Yaounde
Kanada: Ottawa
Katar: Doha
Kazakistan: Astana
Kenya: Nairobi
Kıbrıs: Lefkoşa
Kırgızistan: Bişkek
Kolombiya: Bogota
Kongo Cumhuriyeti: Brazzaville
Kosova: Priştine
Kosta Rika: San Jose
Kuveyt: Kuveyt

Küba: Havana
Laos: Vientiane
Letonya: Riga
Libya: Trablus
Lihtenştayn: Vaduz
Litvanya: Vilnius
Lübnan: Beyrut
Lüksemburg: Lüksemburg
Macaristan: Budapeşte
Madagaskar: Antananarivo
Makedonya: Üsküp
Malezya: Kuala Lumpur
Mali: Bamako
Malta: Valletta
Meksika: Meksika şehri
Mısır: Kahire
Moğolistan: Ulan Batur
Moldova: Kişinev
Monako: Monako şehri
Moritanya: Nouakchott
Mozambik: Maputo
Myanmar (Burma): Nepido
Namibya: Windhoek
Nepal: Katmandu
Nijer: Niamey
Nijerya: Abuja
Norveç: Oslo
Orta Afrika Cumhuriyeti: Bangui
Özbekistan: Taşkent
Pakistan: İslamabad
Panama: Panama şehri
Paraguay: Asuncion
Polonya: Varşova
Portekiz: Lizbon
Romanya: Bükreş
Rusya: Moskova
Senegal: Dakar
Sırbistan: Belgrad
Singapur, Singapur şehri
Slovakya: Bratislava
Slovenya: Ljubljana
Somali: Mogadişu
Sri Lanka: Kolombo
Sudan: Hartum

Suriye: Şam
Suudi Arabistan: Riyad
Şili: Santiago
Tacikistan: Duşanbe
Tanzanya: Darüsselam;
Dodoma (yasama)
Tayland: Bangkok
Tunus: Tunus şehri
Türkiye: Ankara
Türkmenistan: Aşkabat
Uganda: Kampala
Ukrayna: Kiev
Umman: Muscat
Uruguay: Montevideo
Ürdün: Amman
Yeni Zelanda: Wellington
Yunanistan: Atina

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Yeni İstanbul. Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe. İstanbul, 2021. (A1-A2)

Yedi İklim. Yunus Emre Üniversitesi Öğretim Seti. Ankara, 2015. (A1-A2)

Demir N., Yılmaz E. Türk Dili El Kitabı. Ankar, 2014. (A1-C1)

Imomova X., Toshaliyeva S., Maksudova M. Turk tili. Toshkent, 2013. (A1-B2)

Shabanov J., Xamidov H. Turk tilining imlo qoidalari. Toshkent: TDSHI, 2010. (B1-C1)

Xamidov H., Tilavov A., Yildirim X. Turk tilidan mashqlar to'plami. Türkçe alıştırma kitabı. Toshkent, 2009. (A1-C1)

Hengirmen M. Türkçe temel dilbilgisi. Ankara, 2006. (A1-C1)

Sodiqov Q., Hamidov X., Xudayberganova Z., Aminova L. Turk tili. Toshkent, 2003. (A1-A2)

Yeni Hitit. Yabancılar İçin Türkçe. Ankara, 2004. (A1-C1)

Aksan D. Türkçenin Sözcük Varlığı. Ankara. 2004. (A1-C1)

Internet saytlari

<http://ru.wikipedia.org/wiki/Тюркология>

<http://altaica.narod.ru>

<http://ziyonet.uz/uzc/library/libid/20700>

www.philology.ru

www.tdk.gov.tr

Aminova Lola, Altinboyev Nuriddin Turk tili (boshlang'ich A1-A2 daraja uchun). – Toshkent, TDSHU, 2025. – 188 b.

ISBN:

UO'K: 811.512.161

KBK: 81.2 (5Turk)

A-44

Mas'ul muharrir va so'zboshi muallifi:

Lola Aminova

filologiya fanlari nomzodi, dotsent

Taqrizchilar:

Dj.K.Shabanov,

filologiya fanlari nomzodi, dotsent (TDSHU)

X.K.Imomova,

filologiya fanlari nomzodi, dotsent (TIDU)

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti Kengashining 2025-yil ... -.....dagi-sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

Bosishga ruxsat etildi 06.12.2025.

Bichimi 60x84 1/16. «Times Uz» garniturası.

Ofset bosma usulida bosildi.

Shartli bosma tabog'i: 11,75. Nashriyot bosma tabog'i: 12

Tiraji: 50. Buyurtma № 10

© L.Aminova, N.Altinboyev.

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025

